

הערות "טבלת תהילים"

<http://www.FaithBit.org.il/TH>

תאריך עדכון: 25 נובמבר 2016 אריה טוכפלד 0523652978

לא בדור / מסומן / הערות	המבג / האולוח	הגויים / הנצילים	משפט הי	קטנות ודלות האדם	חטאתי / נו / טעיתי / נו	קורות הצב	בריאתך ניסך / כחך וגדלותך	קריאת הוייה / ברבה והלל-יה	שומע / שמע	תפילות / בקשות	הרשעים והטועים			נו יתייה / רע	מבג / רע / קשיח	הי עוזך מנו / ומניטוב	רצון / דרכי	כבוד ללכת / בדיכוי הי	טובתו / בדיכוי הי (עפי)	הקדמה / שיום
											הרשעים	גדולם סופם	ישראל							
(20)	(19)	(18)	(17)	(16)	(15)	(14)	(13)	(12)	(11)	(10)	(9)	(8)	(7)	(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	

[א א] {v:2} "אשרי". {v:3} "לא הלך ב...". [הושע ז ה] "משך ידו את לצצים". [משלי ד יד-טו] "בארץ רשעים אל תבא ואל תאשר בדרך רעים. פרעהו אל תעבר בו שטה מעליו ועבור". [יר' טו יז] "לא ישבתי בסוד משחקים ואעלו מפני ידך בדד ישבתי כי זעם מלאתני". {~:4} [עירובין סה/ב] אדם ניכר: בכוסו ובכיסו ובכעסו ו... אף בשחקו. {~:10} חוטאים. מייעצים. "מושב לצים" [יסוד] התכנסות קלי דעת. [אבות ג ב] **שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה**, הרי זה "מושב לצים". אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה, שכינה שרויה ביניהם. [אבות ג יג] שחוק וקלות ראש, מרגילין לערוה. {v:20} [ע"ז יח/ב] וכי מאחר שלא הלך היכן עמד? ומאחר שלא עמד היכן ישב? ומאחר שלא ישב היכן לך? אלא לומר לך שאם הלך - סופו לעמוד ואם עמד - סופו לישוב ואם ישב - סופו ללוץ ואם לץ - ... יסורין באין עליו שנ' [יש' כח כב] "ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם".

[א ב] {~:2} [ע"ז יט/א] אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ. אמר לוי רבי נתן לנו רשות לעמוד אמר רב אבדימי בר חמא כל העוסק בתורה הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר "כי אם בתורת ה' חפצו". אמר רבא **לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ** שנאמר "כי אם בתורת ה' חפצו". {~:3} "יהגה" [מצודות] בכל עת יחשוב להתבונן במה שהמציא בלבו טעמים וציצים פרחים לתורה. [יהושע א ח] "לא ימוש ספר התורה הזה מפיהך והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל". {v:20} [ע"ז יט/א] אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ שנא' ... "כי אם...". [קייב א] "... אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד".

[א ג] {~:2} "בעתו" [מלבי"ם] שהעץ הזה יוציא פירותיו בזמנו המיוחד לו וכן אושר הנפש והצלחת הצדיקים יהיה בעתם המיוחד עת תשוב לבצרון אל המקום אשר לקחה משם. {~:3} "ועלהו לא יבול" [מדרש] שהכל צריכין לשיחתו ולתלמודו. מכאן [סוכה כא/ב] שאפילו שיחת תלמידי חכמים צריכה לימוד... [רש"י] "ועלהו" - דבר קל שבו. "פריו יתן" [מלבי"ם] וכן הצדיק אינו כמשכילים בעכו"ם שמוציאים פרי ע"י עיוניהם ומופתיהם השכליים, אבל אינם פרי הנפש. {v:20} [אבות ג יז] ... כל שמעשיו מרביץ מחכמתו, דומה... לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרביץ... שנא' [יר' יז ז-ח] "... והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חום והיה עלהו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי".

[א ד] {v:9} "תדפנו רוח". {v:10} "כמץ" [יסוד] כקליפת [מצודות] פסולת התבואה.
[א ה] {v:9} "לא יקמו... במשפט" [יסוד] לא תהיה תקומה לרשעים ביום הדין. "והטאים בעדת צדיקים" - והחוטאים לא יכללו בציובור הצדיקים. {v:17} "במשפט" [יסוד] ביום הדין. [קהלת יב יד] "כי את כל מעשה האלהים יבא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע". {v:20} [משלי יט כט] "נכוננו ללצים שפטים ומהלמות לגו כסיל".

[א ו] {v:4} "יודע דרך צדיקים". {~:5} "יודע... דרך צדיקים" [מצודות] **נותן לב לדעת ולהשגיה** על דרך הצדיקים לבל יכשלו. {v:9} [משלי יב כו] "יתר מרעהו צדיק ודרך רשעים תתעם".

[א ז] {~:1} [צוהר] התאספו הפלשתים נגד דוד כשנעשה למלך [שמ"ב ה]. ואומר מוסר לעמי הגויים. {~:6} "למה?" {v:10} "רגשו" [יסוד] נאספו ברעש. "יהגו ריק" יחשבו וידברו דברי שוא. {~:19} [רש"י] רבותינו דרשו את הענין על מלך המשיח. {v:20} שירת האזינו [דב' לב כז] "פן יאמרו ידנו רמה ולא ה' פעל כל זאת".
[ב ב] {v:10} "יתיצבו... נוסדו יחד".

[ב ד] {~:9} ה' ישחק וילעג "למו" [מצודות] עליהם [ב]. {~:13} "יושב בשמים". {~:16} [משלי יט כא] "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום". {v:20} "ישחק" [לז יג], [נט ט]. שירת האזינו [דב' לג לז] "אי אלהימו צור חסיו בו?...".
[ב ה] {v:4} [במ' יד י] "וכבוד ה' נראה באהל מועד אל כל בני ישראל". {v:9} "יבהמו" [יסוד] יבהילם. [יר' ל ה-ו] "כי כה אמר ה' קול חרדה שמענו פחד ואין שלום. שאלו נא וראו אם ילד זכר מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו כיולדה ונהפכו כל פנים לירקון". {v:19} "אז".

[ב ו] {v:4} "נסכתי מלכתי" [צוהר] גדלתי אותו למלך.
[ב ז] {~:2} "אני היום ילדתיך" [מצודות] חביב אתה בעיני ככן לאב ביום הולדו. {~:3} "אספרה אל חק ה'" [יסוד] אספרה... את חקת ה'. {v:4} "בני אתה" [רש"י] ... ומצינו במלכי ישראל החביבין לפניו שקרוין בנים כמו שנאמר בשלמה [דה"י א כב י] "הוא יהיה לי לבן ואני אהיה לו לאב".

[ב ח] {v:2} "ואחוזתך אפסי ארץ" [יסוד] **ישטחי ארצך יגיעו לקצות הארץ**. {~:3} [מצודות] לזאת "שאל ממני" ואתן שאלתך. {~:4} "ואתנה". [בר' יג טו] "כי את כל הארץ אשר ראה לך אתננה ולזרעך עד עולם". {~:5} [במ' יד כ] "ויאמר ה' סלחתי כדברך" [רש"י] בשביל מה שאמרת פן יאמרו [טז] "מבלתי יכלת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר"? {~:9} "ואתנה גוים נחלתך". {~:11} דבר ה' "שאל ממני...". {v:19} "ואתנה...".

- {v:4} [ב ט] "בשבת ברזל... תנפצם". {~:5} "תרועם" [יסוד] תשבר את אויביך. {v:9} "תרעם" [יסוד] תשבר. "תנפצם" [מצודות] ענין הפזור עם השבר ורצוף.
- [בי] {~:1} "ועתה". {v:3} "השכילו". "הוסרו" [יסוד] קחו מוסר. {v:10} "שפטי ארץ" [צוהר] מלכי עולם. {!:19} "ועתה".
- [ביא] {!:3} [משנה ברכות ה א] אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש...
- [ביב] {v:2} {יש' ל יח} "אשרי כל חוכי לו". {!:3} {א'ע} הנה [יא] "עבדו את ה'" כנגד [ב] "על ה'" ו"נשקו בר" כנגד "ועל משיחו". [מלבי"ם] התחברו אל המבורך מאת ה', שבמה שתעבדו עבודת המלך משיח ה' ידמה כאילו אתם עובדים את ה'.
- "חוסי בו" [יסוד] הבוטחים בה'. {v:4} "יאנף" [יסוד] יקצוף. "כי יבער כמעט אפו" [צוהר] כי מתלקח פתאום כעס ה'. "בר" בארמית - בן. {v:7} "פן יאנף" [רש"י] פן יקצוף. {v:9} "ותאבדו דרך" [יסוד] ולא תמצאו דרך להנצל.
- [גא] {v:14} "בברחו מפני אבשלום בנו" [שמ"ב טו יד] "ויאמר דוד לכל עבדיו אשר אתו בירושלם קומו ונברחה כי לא תהיה לנו פליטה מפני אבשלום מהרו ללכת פן ימהר והשגנו והדיח עלינו את הרעה והכה העיר לפי חרב".
- [גב] {v:10} "קמים עלי".
- [גד] {~:3} "כבודי" [יסוד] בך אני מתכבד. {v:5} "מגן בעדי" [יסוד] שומר עלי. {v:19} "ומרים ראשי" [צוהר] והמלכת אותי.
- [גה] {v:4} "מהר קדשו". {v:5} "ויעניני". מתוך מצוקה [א-ג]. {v:11} "קולי אל ה' אקרא". {~:13} "מהר קדשו".
- {v:19} "מהר קדשו" [א"ע] בעבור הארון שהיה בציון נקרא הר הקודש. {v:20} {יר' ל כא} "והיה אדירו ממנו ומשלו מקרבו יצא והקרבתיו ונגש אלי. כי מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי? נאם ה'". [יש' נג ז] "נגש והוא נענה...".
- [גו] {v:2} "אני שכבתי" [יסוד] אני בבטחוני שכבתי על מטתי. "ואישנה" - ולא נדדה שנת. "הקיצותי" - קמתי ממשכבי בבטחון. [מלבי"ם] אם היה נעשה כעצת אחיתופל לא הייתי מקיץ עוד. {~:3} "אני שכבתי ואישנה" [רש"י] לבי אטום בדאגה ופחד. {v:5} "כי ה' יסמכני" [יסוד] יתמוך בי.
- [גז] {v:3} "לא אירא" (מאויבי). {v:10} "סביב שתו עלי" [יסוד] הקיפוני וצרים להרע לי. [צוהר] להלחם עלי.
- [גח] {v:5} "הכית את כל איבי...". {~:6} "הושיעני". {v:11} "קומה ה'". {~:19} "כי הכית...".
- [גט] {v:2} "על עמך ברכתך סלה" [יסוד] על עמך ישראל תחול ברכתך לעולם. {!:3} "על עמך ברכתך" [רש"י] על עמו מוטל לברך ולהודות לו "סלה". {v:4} "לה' הישועה" [יסוד] לה' לבדו הכח להושיע. {v:5} "ברכתך". {v:19} "סלה" [יסוד] לעולם.
- [דב] {v:3} "בקראי... תפלתי". {v:5} "בצר הרחבת לי" [רש"י] בימים שעברו עלי. {v:6} "בצר" [יסוד] בעת צרה.
- {v:11} "בקראי עניני... חנני ושמע תפלתי".
- [דג] {v:6} "כבודי לכלימה".
- [דד] {!:3} "בקראי אליו". [משלי ג ג] "חסד ואמת אל יעזבך". [מלבי"ם] האמת הוא במדת הדין או קיום הבטחה וחיוב, והחסד הוא שלא עפ"י חיוב או הבטחה... שהחסיד הוא המפליג יותר על החיוב. {v:4} "הפלה" [יסוד] הבדיל ובחר. {~:5} "ישמע בקראי אליו".
- [דה] {!:3} "רגזו" [רש"י] חרדו, [מלבי"ם] מענין פחד.
- [דו] {!:3} [משלי ג ה] "בטח אל ה' בכל לבך ואל בינתך אל תשען".
- [דז] {~:5} "נסה עלינו אור פניך ה'" [מצודות] הרם עלינו אור פניך אתה ה' למלאות תאוותינו. {!:10} "רבים אומרים מי יראנו טוב" [רש"י] רבים מישראל יש שרואין רשעים בעושר ובשלוה ואומרים מי יראנו טוב להיות עשירים ומשיגי תאוה כאלו. [מצודות] חושקים עושר רב.
- [דח] {v:2} "תירושם" [מצודות] מלשון תירוש והוא ענבי היין. {~:11} {א"ע} הם מתאווים שלא נראה טוב ואני הייתי שמח בראותי אותם בטוב. [גדרים נ/ב] אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה.
- [הא] {v:1} [יסוד] "אל הנחילות" - על כלי נגינה במקדש.
- [הב] {v:3} "אמרי" [יסוד] אמרי פי. "הגגי" - הגיון לבי. {~:5} "האזינה".
- [הג] {v:3} "אתפלל". {~:4} "מלכי ואלהי". {~:5} "הקשיבה". {~:6} "שועי" [יסוד] זעקתי. [מלבי"ם] השוע הוא הצועק לישועה מן הצרה.
- [הד] {v:3} [מצודות] בכל "בוקר תשמע קולי" כי בהיות הבוקר אסדר לפניך תפלתי ולא הקדמתי לה דבר הרשות ולזה אקוה אשר תשמע קולי. {~:5} "תשמע קולי". {v:11} [יסוד] "אערך לך" - אני עורך תפילה לפניך. {v:20} {שמ' לד ב} "והיה נכון לבקר ועלית בבקר אל הר סיני" [רב"ח] היה ראוי לומר והיה נכון לבקר ועלית אל הר סיני, אבל הכתוב ירמוז למדת הבקר... לקבל כחו של בקר שהוא מדת הרחמים... וזהו ענין ש... התפלל דוד ע"ה... שישמע קולו בכל בקר שיערוך לו.
- [הו] {v:4} "לא יתיצבו" רשעים "לנגד עיניך". "שנאת...". {v:10} "הוללים" [רש"י] משתטים. [יסוד מלכות] "פעלי און" - עושי רשע.
- [הז] {v:4} יתעב ויאבד רשעים. {v:9} תתעב. תאבד.
- [הח] {~:5} "ברוב חסדך".
- [הט] {~:4} "נחני בצדקתך" [מצודות] תן בלבי ללכת בדרך צדקה. {~:5} "הישר לפני דרכך" [יסוד] תישר לפני את דרכך ולא אכשל. {v:10} "שוררי" [רש"י] עויני המצפים שאבגוד בך ותעזבני. {!:11} "נחני... הישר לפני דרכך".
- [היא] {~:4} "האשימם". {~:9} "יפלו". הדיחמו. {v:10} "ממעצותיהם" [יסוד] עצתם הרעה. "ברב פשעיהם". "מרו" -

מרדו "בך".

[ה יב] {v:2} "וישמחו... ירננו... ויעלצו..." {~:3} "חוסני" [יסוד] הבוטחים "בך". {~:5} "ותסך עלימו" [יסוד] ואתה תגן עליהם. {v:19} "לעולם..."

[ה יג] {v:5} "תברך". "כצינה" [יסוד] כמגן ושריון "רצון" - בחיבה "תעטרנו". [מלבי"ם] לשמרו מכל פגע.

[ו ב] {~:3} {?} [מש' ג יא] "מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו". [יר' י כד] "יסרני ה' אך במשפט אל באפך פן תמעטני".

[ו ג] {~:5} "חנני" [יסוד] רחם עלי. {v:20} [יר' יז יד] "רפאני ה' וארפא הושיעני ואושעה כי תהלתי אתה".

[ו ד] {~:4} "עד מתי" [יסוד] עד מתי תעמד מנגד. {v:6} "ואתה ה' עד מתי" [רש"י] תביט ואינך רופא.

[ו ו] {v:4} [רד"ק] כי הגוף אחר צאת הנשמה כאבן דומם, והוא יורד שאולה, אבל הנשמה תעלה ותודה ותשבח לעד בלא

הפסק. אבל יתאוו הצדיק לחיות לעשות רצון האל בעודנו חי, להרבות שכר הנשמה לעולם הבא. {~:7} [רד"ק] אם אמות, לא

אזכרך במותי ולא אודה לך בשאול, כמו שאודה לך אם תרפאני, שאודה לך לעיני כל. {v:20} [יש' לח יח] "כי לא שאול תודך

מות יהלך לא ישברו יורדי בור אל אמתך". [ל י] "מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמתך". [קיה יז] "לא אמות

כי אחיה ואספר מעשי יה".

[ז ז] {~:3} "אשחה" [יסוד] אשיח צערי "בכל לילה..."

[ז ח] {v:6} "עתקה" [רש"י] נתישנה ונזדקנה עיני בכהיית אור. "בכל צוררי" - בשביל צרות שמצירין לי. {~:10} "צוררי"

[יסוד] המצרים לי. {v:20} [לא י] "עששה בכעס עיני". [איוב יז ז] "ותכה מכעש עיני ויצרי כצל פלם". [מצודות] "ותכה" -

עיני כהתה מרוב הכעס כדרך השורה בצער אשר יכעס על עצמו. "ויצורי" - כל תאות מחשבות לבי לא יתקיימו כצל הזה אשר

לא יתקיים במקום אחד כי בכל עת ינטה ממקומו כאשר ינטה השמש.

[ז ט] {~:2} "כי שמע ה'". {~:3} "בכיי". {v:5} "שמע ה'". {v:10} [יסוד] "פעלי און" - עושי רשע. {~:11} "סורו

ממני..." "שמע ה' קול בכיי".

[ז י] {v:3} "תחינתי", "תפילתי". {v:4} "שמע". {~:5} "תפילתי יקה".

[ז יא] {v:9} "יבושו" [מצודות] בראותם הצלחתי. {~:18} "ישובו" [מצודות] אז יהיו חוזרים מרעתם לבקש שלומי וברגע

ההיא יבושו ולא לאחר זמן כי אמחול להם על מה שעשו בי ולא תזכרנה עוד להיות להם לבושה.

[ז יב] {v:1} "שיגיון" [יסוד] על שגיאיה חיבר דוד תפילה זו. {~:3} "שר". {v:6} "שגיון לדוד" [מצודות] התפלל בזה על

השגיאיה מה שכרת כנף מעיל "כוש בן ימיני" - זה שאול.

[ז יג] {v:10} "רודפי".

[ז יד] {v:7} "פן..."

[ז יז] {v:7} [יסוד] **כי אז** "ירדוף..."

[ז יח] {v:4} "באפך הנשא בעברות צוררי" [א"ע] וי"א **שכעסי** עד שתהיינה להם **עברות**. "משפט ציות". {~:5} "הנשא

בעברות" [יסוד] בעברה וחרון על "צוררי" - אויבי. "ועורה אלי". {~:9} "באפך והנשא" [מצודות] במה **שתביא עברה על**

צוררי. {~:11} "קומה". "ועורה אלי" [יסוד] ועורר למעני... [מצודות] עורר אלי אמיץ כח הזרוע להתגבר עליהם לעשות בהם

נקם המשפט אשר צוית וגזרת עליהם ר"ל על ידי יהיה נקם המשפט.

[ז יט] {~:4} [מצודות] ואף אם עדת הפלשתים ועמון ומואב תסבב לחזור אחריו להושיע להם **שוב למרום בעבורה להתרחק**

ממנה ואל תפן אליה. {~:10} [רש"י] אם **יחזרו אחריו להושיעם** אל תשמע לקולם. "ועדת לאמים תסובב" [יסוד] וכאשר

עדת העמים **תתפלל לפניך**. {v:11} "ועליה למרום **שובה**". {~:13} "ועליה" [א"ע] שיתנשא עליהם ויראה להם כחו. "למרום

שובה" [רש"י] להראות להם שידך עליונה.

[ז כ] {~:3} "כצדקי וכתומי עלי". {v:4} "ידין". {~:9} "ה' ידין עמים" [רש"י] הפוך הדין מעלינו ותנהו על הרשעים.

{v:17} "ה' ידין עמים". "שפטני". {~:19} "ידין עמים".

[ז יא] {v:2} "ותכונן צדיק" [יסוד] ואיתן יהיה מושב הצדיק. {~:3} בוהן לב וכליות. {v:4} "ובוהן" [מצודות] הלא אתה

אלהים בוהן "לכות וכליות" של הצדיק וידעת כי לבבו שלם עמך. [יר' יז י] "אני ה' **חוקר לב בוהן כליות** ולתת לאיש כדרכיו

כפרי מעלליו". "צדיק". {~:9} "יגמר נא רע רשעים" [מלבי"ם] גמר הרע וסוף הפורעניות יהיה ברשעים. {v:11} "נא".

{~:19} "ותכונן צדיק" [רש"י] אתה יודע מי הוא הצדיק שתכוננהו.

[ז יב] {v:3} "מגיני" [יסוד] מבטחי "על ה'". {v:5} "מושיע".

[ז יג] {~:9} "זועם בכל יום" [רש"י] כשרואה את מעשה הרשעים.

[ז יד] {~:4} [רש"י] הקב"ה עליו "ילטוש" וידרוך קשתו. {v:10} "אם לא ישוב" [רש"י] הרשע מרשעו.

[ז טו] {v:9} "וילד שקר".

[ז טז] {v:9} "ויפול". "בשחת יפעל". {v:10} "בור כרה ויחפרהו". {v:20} [משלי כו כז] "כורה שחת בה יפל וגלל אבן

אליו תשוב". [קהלת י ח] "חופר גומץ בו יפול ופרץ גדר ישכנו נחש". [ט טז] "טבעו גוים בשחת עשו ברשת זו טמנו נלכדה

רגלם".

[ז יז] {v:9} [משלי יא כז] "ודרש רעה תבואנו". {~:10} "עמלו" [יסוד] פשעו. "חמסו" - מעשי רשעתו.

[ז יח] {v:3} "אודה ה'". {v:4} "כצדקו" [יסוד] צדקת משפטו. {v:12} "אודה". {v:13} "עליון". {~:17} "אודה ה'

כצדקו" [רש"י] כשיצדיק הדין הגמור לשפוט הרשעים כרשעם.

[ז יט] {v:1} "על הגתית" [צוהר] כינור מעיר גת.

[ז כ] {~:4} "אדננו" [יסוד] אדון הבריות. {v:12} "מה אדיר". {~:13} "מה אדיר" [א"ע] דבר פלא. "אשר תנה" [מצודות]

בעבור אשר גם הוד שכינתך נתון בשמים ממעל ואפילו חלש למעלה לחזק יחשב ומכ"ש גבור למעלה.

[ח ג] {v:4} "יסדת עז" [יסוד] כח. {~:5} "להשבית אויב ומתנקם". {v:9} "להשבית" [יסוד] להכחיד. {v:10} "אויב".
 "ומתנקם" [יסוד] המבקשים לנקום בי. {~:12} "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז" [א"ע] אם לא ידברו בפיהם הם בעצמם יודו
 לחסדיך כי תכלכלם ותפרם... [הרי"ף ב"ב י/ב] אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תינוקות של בית רבן. {v:13}
 "מפי עוללים ויונקים" [מצודות] מן פי העוללים אשר הם סתומים במעי אמן ובהולדם נפתח פיהם ויונקים תדיר משדי אמן מן
הפלא הזה יסדת יסוד מוסד לדעת עוזך כי הוא דבר שאין הטבע מתחייב. {~:19} "למען צורריך" [רש"י] להודיעם כי עמך
 אנחנו.

[ח ד] {~:3} "כי אראה" בריאתך. {v:4} "מעשה אצבעתיך... אשר כוננתה".
 [ח ה] {v:16} {אויב ז יז} "מה אנוש כי תגדלנו וכי תשית אליו לבך".
 [ח ו] {v:2} [גדרים לח/א] חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה חסר אחת שנאמר "ותחסרהו מעט מאלהים".
 [ח ז] {v:4} "אדננו". {v:12} "מה אדיר שמך". {v:13} "אדיר שמך בכל הארץ".
 [ט א] {v:1} [צוהר] השירה והשבח שיאמרו לעתיד לבוא כשאדם יעקר ותפילת דוד שימהר ה' לגאלנו.
 [ט ב] {v:3} "אודה... בכל לבי אספרה...". {~:4} "נפלאותיך". {~:12} "אודה... אספרה...". {v:13} "כל נפלאותיך".
 [ט ג] {v:2} "אשמחה ואעלצה.. ואזמרה". {~:4} "שמך". {v:12} "אזמרה". {v:13} "שמך עלייך" [מלבי"ם] שאתה עליון
 ושליט על כל.

[ט ד] {~:2} "בשוב" [מצודות] כשלא יכלו אויבי לי וישבו לאחור ויכשלו ויאבדו אז אשמחה אעלצה שמחה כפולה בעבור
 טובה הכפולה. {~:5} "בשוב" [מלבי"ם] אחר ששב אויבי אחר - ופנה עורף במלחמה, מה שאח"כ יכשלו ויאבדו - שנית, זה
 לא היה דבר מקרי רק מפניך - שידך עשתה זאת. {v:9} "יכשלו ויאבדו". {~:12} [יסוד] אודה.
 [ט ה] {v:4} משפט, דין צדק. "ישבת לכסא" [א"ע] לעשות משפט. {~:19} "כי עשית" [מצודות] הלא רבות פעמים עשית
 משפטי וישבת בכסא לשפוט אויבי.

[ט ו] {v:4} "גערת". {~:5} "אבדת רשע...". {v:19} "לעולם ועד".
 [ט ז] {~:4} "וערים נתשת" [יסוד] שעקרת. {v:19} "לנצה".
 [ט ח] {v:4} "כונן" [יסוד] מבסס. {v:13} "לעולם ישב" [יסוד] יתקים. {v:19} "לעולם ישב".
 [ט ט] {v:4} "ישפוט... בצדק. ידין... במישרים".
 [ט י] {~:5} "משגב לדך" [יסוד] תומך מגן לנדכה. {v:6} "לדך" [יסוד] לנדכה. בעתות צרה.
 [ט יא] {v:2} "לא עזבת דרשיך". {v:3} "ויבטחו בך... דרשיך".
 [ט יב] {~:4} "עלילותיו".

[ט יג] {v:2} "לא שכח... ענוים" [מצודות] שפל הרוח. {~:3} "צעקת". {v:4} "כי דורש דמים, אותם זכר" [יסוד] תובע את
 דמי הנרצחים אשר אותם זכר. {v:5} "לא שכח צעקת ענוים" [יסוד] את בקשת המעונים. {~:9} "דורש" את הרוצחים.
 {~:10} "כי דורש דמים" [מצודות] כי הוא דורש לדעת הדם וזכורים הם לפניו עם שאינו ממהר לפרוע. [יסוד] שהוא תובע
 וזוכר את דמי הנרצחים.

[ט טו] {v:2} [חבקוק ג יח] "ואני בה' אעלוזה אגילה באלהי ישעי". {~:3} "אספרה". {v:12} "אספרה כל תהלתך".
 [ט טז] {v:20} [ז טז] "בור כרה ויחפרהו ויפל בשחת יפעל".
 [ט יז] {~:3} "הגיון סלה" [יסוד] נהגה זאת לעולם. {v:9} "בפעל כפיו נוקש רשע" [יסוד] במעשה ידיו עצמם נכשל הרשע.
 {v:13} "נודע" [יסוד] מפורסם.

[ט כ] {~:4} "ישפטו". {~:5} "אל יעוז אנוש". {v:7} "אל יעוז אנוש". {~:9} "ישפטו". {v:10} "יעז" [יסוד] יתגאה.
 {v:11} "קומה ה'". {~:19} "קומה".

[ט כא] {~:4} "שיתה... מורה" [יסוד] שים פחד. {~:9} "ידעו". {v:16} "ידעו... אנוש המה".
 [י א] {v:4} "תעמד ברחוק... תעלים". {v:6} "לעתות בצרה".
 [י ב] {v:10} [גדרים כב] כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו... אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו.
 [י ג] {v:9} את "צורריו" של הרשע "יפיח בהם" [יסוד] בהבל פיו יהדפם. [רש"י] ... והם נופלים לפניו. {v:10} "יחילו
 דרכיו" [יסוד] עושה חיל בדרכיו. [מלבי"ם] יצליח "בכל עת". "משפטיך" [מאיר] ה' כאילו לא חלים עליו. {~:17} [יסוד]
 עונשיך [רש"י].

[י יב] {~:6} "אל תשכח ענוים" [יסוד] נדכאים. {~:13} "אל נשא ירך" [מלבי"ם] להראות גבורתך.
 [י יג] {~:4} {דה"י א כח ט} "לכבות דורש ה' וכל יצר מחשבות הוא מבין".
 [י טז] {v:4} "מלך". {v:9} "אבדו גוים מארצו". {v:13} "מלך". {v:19} "מלך עולם ועד".
 [י יז] {v:4} "שמעת". "תכין לבם" [יסוד] תבין משאלת לבם. "תקשיב אנך". {~:5} [מצודות] הלא מעולם שמעת למלאות
 "תאות ענוים" לכן גם עתה כשלבם נכון להתפלל בכונת הלב שמע אליהם ומלא אותם. {v:6} "ענוים" [יסוד] חלשים.
 {v:11} "תאות ענוים" [יסוד] רצון ותפילת החלשים "שמעת".

[י יח] {v:6} "יתום" ו"דך" [יסוד] ונדכה. {v:7} "בל יוסיף עוד...". {~:9} "בל יוסיף עוד...". {v:10} "לערץ אנוש"
 [יסוד] להפחיד בני אדם. {v:11} "בל" [יסוד] שלא "יוסיף". {v:17} "לשפט" [יסוד] לדון גמול.
 [יא א] {v:3} "בה' חסיתי". {v:10} "איך תאמרו...".

[יא ג] {v:2} "מה פעל" [יסוד] יש גמול בפעולתו. {v:9} "השתות" [יסוד] יסודות עצת הרשעים "יהרסון".

- יא ד [v:4]** נמצא "בהיכל קדשו". "בשמים כסאו". "עפעפיו יבחנו" [יסוד] בוחנים "בני אדם".
- יא ה [v:4]** "יבחנו" [יסוד] מנסה. [רבה שה"ש] **אין הקב"ה מנסה את הרשעים** ומי הוא מנסה? הצדיקים שנא' "ה' צדיק יבחנו". **{v:10}** "חמס" [יסוד] גזל.
- יב ב [v:6]** "גמר חסיד" [צוהר] אין עוד חסיד. [יש' נז א] **"הצדיק אבד** ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק". **{v:10}** "פסו" [מצודות] כלו אנשי אמונה וידברו עלי כזב בפני שאול. **{v:20}** [מיכה ז ב] "אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין כלם לדמים יארבו איש את אחיהו יצודו חרם". [מלבי"ם] החסיד יעשה הכל יותר מן החיוב, בין במצות שבין אדם לחברו יעשה חסד שהוא גדול מן אמת, שהאמת הוא לקיים ההבטחה והחיוב, והחסד הוא בלא שום חיוב והבטחה.
- יב ד [v:9]** "יכרת" [יסוד] ישמיד. **{v:10}** "שפתי חלקות" [יסוד] דוברי חנופה. "לשון מדברת גדלות" - בגאווה ובוז.
- {v:11}** "יכרת ה'..." [מצודות] מתפלל...
- יב ה [v:10]** [ערכין טו/ב] כל המספר לשון הרע כאילו כפר בעיקר.
- יב ו [v:4]** [יש' לג י] "עתה אקום יאמר ה' עתה ארומם עתה אנשא". **{v:5}** "אשית בישע יפיה לו" [יסוד] אתן **בישועתי** פתחון פה לעני ואביון. **{v:6}** "משד עניים" [יסוד] גזלת העניים. "מאנקת אביונים" - ומאנחת כאב של המסכנים.
- יב ח [v:5]** "תצרנו" [יסוד] תשמור את החלשים. **{v:6}** "הדור זו" [יסוד] שכזה.
- יב ט [v:6]** "סביב רשעים יתהלכון" [יסוד] סביבנו רשעים מתהלכים. **{v:10}** "כרום זולות לבני אדם" [יסוד] וברום לב הרשעים יגיע זלזול לבני אדם.
- יג ג [v:10]** "ירום... עלי".
- יג ד [v:7]** "פן אשן המות" [רש"י] שהמיתה נקראת שינה [יר' נא נז] "וישנו שנת עולם".
- יג ו [v:2]** "יגל" [יסוד] ישמח "לבי". **{v:3}** "בטחתי". **{v:5}** "חסד. גומל". **{v:12}** "אשירה לה". **{v:20}** [קמב ח] "כי תגמל עלי".
- יד א [v:1]** על נבוכדנצר הרשע שהחריב בית ראשון. [רש"י]. ע"י [ד] "אכלי עמי". **{v:10}** [יש' לב ו] "כי נבל נבלה ידבר". **{v:20}** ראה מזמור [נג]. [צפ' ג ז] "אכן השכימו השחיתו כל עלילותם".
- יד ב [v:3]** "דורש את אלהים". **{v:4}** [מלבי"ם] כי הדרישה תהיה לפעמים רק בפיו, שעז"א כי תדרשנו בכל לבבך, ולפעמים שלא להשכיל ולדעת רק מצד הסכלות, עז"א אם יש משכיל הדורש להשכיל באמתו מצד השכל. **{v:5}** [איכה ג ב] "עד ישקיף וירא ה' משמים". **{v:20}** [יהושע א ז-ח] "רק חזק ואמץ מאד לשמר לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאל למען **תשכיל** בכל אשר תלך. לא ימוש ספר התורה הזה מפידך והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך ואז **תשכיל**".
- יד ג [v:6]** "הכל סר יחדיו נאלחו" [יסוד] והנה כולם סרו מן הדרך יחד. **{v:10}** [יר' ה א] "שוטטו בחוצות ירושלם וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש **אם יש עושה משפט מבקש אמונה** ואסלח לה". **{v:20}** [נג ד].
- יד ד [v:6]** "אוכלי עמי" [יסוד] המכלים את ישראל. **{v:10}** [רש"י] "אכלו לחם" - עשו משתה... "ה' לא קראו" - לא חשבוהו ולא זכרו נפלאותיו. [דניאל ה].
- יד ה [v:3]** "בדור צדיק" - [רש"י] בדורו של יכניה שהיו צדיקים. **{v:4}** "אלהים בדור צדיק". **{v:9}** "שם" [יסוד] בעולם העליון. "פחדו פחד" [יסוד] ייראו מאימת הדין". [ינון] כי אינם צדיקים בעצמם. [רש"י] [דניאל ה ו] יבהלונה וקטרי חרצה משתרין וארכבתה דא לדא נקשן.
- יד ו [v:5]** מחסה לצדיק. **{v:6}** [מאיר] עם ישראל "עני", הגויים מזלזלים בעצתם [רש"י]. [ע ו] "ואני עני ואביון...". [פו א] "... כי עני ואביון אני". **{v:9}** "עצת עני תבישו" [יסוד] מזימתכם על העני תיבול. **{v:10}** [דני] זה עם ישראל המתחסר לצדיק. [פו א] "עני". **{v:20}** [קהלת ט טז] "וחכמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים".
- יד ז [v:2]** "יגל... ישמח...". **{v:4}** "בשוב השם שבות עמו" [מאיר] כאשר ישיב השם את עמו משביו. **{v:6}** "שבות עמו" [יסוד] את שבויי עמו ישראל. **{v:11}** "מי יתן" [רש"י] אז {-}. [מצודות] הלואי (במהרה) {v}. **{v:20}** [נג ז].
- טו א [v:2]** [רש"י] להודיע על מידת **הסידות**. [מאיר] עושה מעבר, חסד עם קונו. **{v:20}** [מכות כד/א]
- טו ג [v:3]** "לא רגל על לשונו" [א"ע] כדרך המרגלים. [רש"י] מזמור זה להודיע **מדת הסידות**. "וחרפה לא נשא על קרבו" [יסוד] ודיבת חרופים לא הטיל על רעהו.
- טו ד [v:3]** "ולא ימיר" [יסוד] ואם נשבע לסגף עצמו (לענות נפשו) **לא יפר**. **{v:10}** "נבזה בעיניו נמאס" [רש"י] מי שהוא **נבזה ברשעתו** נמאס בעיניו של צדיק. **{v:20}** [קלט כא] "משנאך ה' אשנא".
- טו ה [v:2]** "לא ימוט לעולם". [קהלת ח ה] "שומר מצוה **לא ידע דבר רע**". **{v:3}** [שמ' כב כד] "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימון עליו **נשך**" [רש"י] רבית. [דב' טז יט] "ולא תקח **שחד** כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים".
- טז א [v:1]** "מכתם לדוד" [יסוד] מזמור חשוב כעטרת זהב שחיברו דוד. **{v:3}** "חסיתי בך". **{v:5}** "שמרני... חסיתי בך". **{v:6}** "שמרני". **{v:11}** "שמרני".
- טז ב [v:2]** "טובתי בל עליך" [יסוד] כל טובותי הם רק ממך. **{v:3}** "אמרתי" [רש"י] **לנפשו היה אומר**. **{v:10}** [אריה] לא הלכתי בדרך ה-[מלבי"ם] עתה ידבר בנוכח אל אומה העובדת אלהים אחרים וחושבת למצוא מחסה באליליהם... **{v:15}** "טובתי בל עליך" [רש"י] **לא בצידקתי אתה מיטיב לי**.
- טז ג [v:3]** "אשר בארץ המה" [רש"י] בשביל הקדושים אשר המה קבורים בארץ אשר התהלכו לפניך באמת. "ואדירי" - הם

האדירים אשר "כל הפצוי בהם" וכל צרכי נעשים בשבילים [א"ע] כל רצוני להיות כמותם. [ב] "טובתי... לקדושים...".

[טז ד] {v:3} "בל אסיד נסכיהם מדם" [רש"י] אני לא אהיה כמותם לזרוק דם לע"ז ולא אשא שם ע"ג על שפתי. {v:9} [מצודות] אבל האנשים המרבים מוהר להקריב זבחים לגלולים ירבו עצבותם על ידיך כי תרדפם להעציב לבם ולא אכניע להם.

[טז ה] {~:2} [ינון] כוסי היא מתנתך אלי. {v:5} "תומיד גורלי" [יסוד] מדריך אותי. [מצודות] עוררת לבי להאמין בך.

[טז ו] {v:2} [מצודות] האלהים אשר בחרתי בו הוא האל המיוחד. "אף נחלת" - הנחלה שבחרתי יפה הוא בעיני.

[טז ז] {~:2} "יעצני" [יסוד] נתן עצתו לי ללכת בדרכיו. {~:3} "אברך". "אף לילות יסרוני כליותי" [רש"י] ליראה אותו ולאהבה וחז"ל פירושוהו על אברהם אבינו שלמד תורה מאליו עד שלא נתנה תורה אף אנו צריכין לישב המקראות על סדרן.

[מצודות] בלילות שהיא עת אשר הלב פנוי ממחשבה הטורדת. {~:4} "יסרוני כליותי" [מלבי"ם] וגם שנטע ה' בנפש האדם הרגשת המוסר עד שנפשו בעצמו תיסרהו מלכת בדרך הרע וירגיש בנפשו מוסר מונע אותו מדרך רע. {~:5} "יעצני" [רש"י] לבחור בחיים וללכת בדרכיו. {v:6} "לילות יסרוני כליותי" [א"ע] שחשב בלבו כל הקורות להולכים מן העולם הזה על כן נוסר. {v:12} "אברך את ה'". {v:20} [רבה בר' סא א] [א ב] "כי אם בתורת ה' הפצו" [בר' יח יט] "כי ידעתיו למען אשר יצוה..." "ובתורתו יהגה..." "אר"ש אב לא למדו ורב לא היה לו ומהיכן למד את התורה? אלא זימן לו הקב"ה שתי כליותיו כמין שני רבנים והיו נובעות ומלמדות אותו תורה וחכמה הה"ד ...

[טז ח] {v:2} [רש"י] לבל אמוט. [מצודות] ולא אהיה נוטה לנפול. {~:3} "שו"ע או"ח א] הגה שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלהים כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כבמושב המלך. [קהלת ט ח] "בכל עת יהיו בגדיך לבנים..." {~:5} "מימיני" [רש"י] הוא תמיד לעזרני ל"בל אמוט". {v:20} [יר' כג כד] "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו?". [דב' ח יא] "השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך לבלתי שמר מצותיו ומשפטיו וחקתיו..."

[טז י] {v:2} "לא תעזב נפשי לשאול". {~:3} "כי..." [יסוד] בטחתי ש... [צוהר] בטוחני. {v:5} "לא תתן... לראות שחת".

{~:7} "לא תתן... לראות שחת" [יסוד] מות. [צוהר] גהינום.

[טז יא] {v:2} [ברכות יז/א] צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. {v:4} "תודיעני" [יסוד] למדני "אורח" [יסוד] דרך "חיים". {~:11} "תודיעני" [מצודות] תן בי דעה. [רש"י] לשון עתיד הוא ואינו לשון תפלה.

[יז א] {v:1} "תפילה לדוד" [יסוד] בקשה שחיברה דוד. {~:3} "צדק" [יסוד] את דברי צדקתי. "רנתי". "תפלתי". "בלא שפתי מרמה". {v:4} "ה' צדק". {~:5} "הקשיבה". "האזינה".

[יז ב] {v:4} "עיניך תחזינה מישרים" [יסוד] כי רק עיניך רואות צדק ויושר. {v:17} {מלכים א ג כח} "וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך (שלמה) ויראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט".

[יז ג] {~:3} "בל תמצא" [יסוד] לא מצאת בי עוון. "זמתי בל יעבר פי" - חסמתי עצמי שלא יעבר דיבור רע על שפתי. {~:4} "בחנת" [יסוד] בחנת את "ליבי". "פקדת לילה" - ובקרתו בלילות. "צרפתי" - הבאתני בכור הצורף. {v:20} [איוב כג י] "כי ידע דרך עמדי בחנני כזהב אצא".

[יז ו] {~:5} "תענני" [ינון] שמעת תפילתי.

[יז ז] {~:10} "ממתקוממים" [יסוד] מהקמים עליהם.

[יז ח] {v:4} "בצל כנפיד".

[יז יא] {v:6} "אשורנו עתה סבבנו" [רש"י] את עקבנו עתה סבבנו האויבים ועיניהם ישיתו לנטות בארץ לפשוט בארץ.

[יז יג] {~:6} "פלטה" [יסוד] מלט את "נפשי". {~:9} "הכריעהו" [יסוד] הכנע אותו. {v:11} "קומה".

[יז יד] {v:2} "ממתים מחלד" [רש"י] מאותם שמתים בזקנה משהעלו חלודה (אריכות ימים) ומן הצדיקים אשר חלקם בחיים. "וצפונך תמלא בטנם" - ומאותם אשר תמלא מעיהם מטובך אשר צפנת ליריאך [לא כ]. "יתרם" - נכסיהם אשר ישאירו במותם.

[יז טו] {v:2} "אשבעה" [יסוד] אתענג. {~:4} "פניך", "תמונתך". {v:19} "בהקייץ" [יסוד] בעת יקיצו המתים.

[יח א] {v:1} [*] המילוי הראשוני ע"י אבישי קוצ'וק קטלן. {v:2} "הציל ה' אותי". {~:3} "עבד ה'". "דבר... את דברי השירה..." {v:5} "הציל". {~:7} "הציל... מכף..." {~:9} "הצילו מכף כל אויביו". {~:10} "מכף". {~:11} "דיבר לה'..." {~:12} "השירה". {v:14} "ביום הציל" [מצודות] לעת זקנותו שניצל מכל התלאות או בכל עת שהיה ניצל מאיזה צרה אז שר השירה הזאת. {~:19} "ביום הציל אותו". {v:20} [שמ"ב פרק כב].

[יח ב] {~:3} "ארחמך" [יסוד] אהבתיך ה'. [רש"י] אאהבך כדמתרגם [וי' יט יח] "ואהבת לרעך" - ותרחם. [אונקלוס] ותרחמיה. [דב' ו ה] "ואהבת את ה' אלהיך..." [מדרש] אהבך על בריות. {~:5} "חזקי" [צוהר] שתמך בי. {~:6} "חזקי" [אריה] קיים תמיד. {~:7} "חזקי" [אריה] לא מרומו בפסוק. {~:11} "ויאמר". {~:19} "ויאמר".

[יח ג] {~:3} "..." אחסה בו..." {~:5} "סלעי ומצודתי". "ומפלטתי". "צורתי". "מגני". "וקרן ישעי" [מצודות] הוא לי ישע ועזר כמו הקרן לבעל הקרנים. {v:20} [שמ"ב כב] "וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת ביום הציל ה' אתו מכף כל איביו ומכף שאול. ויאמר ה' סלעי ומצדתי ומפלטתי לי..."

[יח ד] {~:3} "מהלל אקרא ה'". {~:4} "מהולל". {~:5} "אושע" מאויבי. {~:6} "אויבי". {~:9} "אושע" מ"אויבי".

{~:11} "אקרא" [יסוד] אתפלל. {~:12} "מהולל אקרא" [אריה] בעתיד. {v:19} "ומן איבי אושע".

[יח ז] {v:3} "אקרא ה' ואל אלהי אושע". {v:4} "ושועתי לפניו תבוא באזניו". {v:5} "ישמע מהיכלו קולי" [מלבי"ם] על ידי תפלה וימהר להושיע. {v:6} "בצר לי". "ושועתי". {v:11} "אקרא..."

[יח ח] {~:4} "חרה לו" [צוהר] כעס. {~:6} "חרה לו". {v:9} [א"ע] משל שיתגעשו כל שונאי דוד מפני חרון השם ואילו היו חזקים כהרים. {v:14} [רש"י] כשחרה לו ובא לנקום נקמת עמו ועבדיו מפרעה ומעמו געשה ורעשה הארץ. [יר' נא כט]

- "וּתְרַעַשׁ הָאָרֶץ וּתְחַל כִּי קָמָה עַל בָּבֶל מַחֲשָׁבוֹת ה' לְשׁוֹם אֶת אֶרֶץ בָּבֶל לְשִׁמָּה מֵאִין יוֹשֵׁב". {v:20} [רש"י] אינו מחובר למקרא עליון אלא מחובר ראשו לסופו.
- [יח ט] {~:6} "עלה עשן באפון" [רש"י] דרך כל חרון אף להעלות עשן מנחיריו. {v:20} [דב' כט יט] "כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא".
- [יח י] {v:13} "ויט שמים וירד" [יסוד] והנמיך את השמים וירד לארץ. {v:14} "ויט שמים וירד" [רש"י] לעבור בארץ מצרים.
- [יח יג] {v:4} "עביו עברו". {v:14} "עברו ברד" [רש"י] הברד בוקע ועובר על המצריים על ים סוף. [יהושע י יא] "ויהמם ה' לפני ישראל... ויהי בנסם מפני ישראל... וה' השליך עליהם אבנים גדלות מן השמים עד עזקה וימתו רבים אשר מתו באבני הברד מאשר הרגו בני ישראל בחרב".
- [יח יד] {v:4} "וירעם" [מצודות] נתן בשמים קול רעם לרדת משם ברד וגחלי אש.
- [יח טו] {v:9} [מצודות] "ויפיצם" - את האויבים. "וברקים רב" - ירה ברקים "ויהמם" אותם.
- [יח טז] {v:4} "מגעתך". "מנשמת רוח אפך". {v:14} [רש"י] "ויראו אפיקי מים" - כשנבקע הים. "ויגלו מוסדות תבל" - שכל מימות שבעולם נבקעו.
- [יח יז] {v:4} "ישלח ממרום". "יקחני". "ימשני...". {~:5} "ימשני ממים רבים". {~:7} "ממים רבים". [קמד ז] "והצילני ממים רבים מיד בני נכר". {v:10} "רבים". {v:14} "ישלח ממרום" [רש"י] מלאכיו להציל את ישראל מן הים וממצרים. {v:20} [לב ו] "לשטף מים רבים".
- [יח יח] {~:5} "יצילני". {~:6} "אמצו ממני" [יסוד] חזקים הם ממני. {v:10} "מאיבי עז" [יסוד] החזק.
- [יח יט] {v:5} "למשען לי". {~:6} "אידי" [יסוד] צרתי. {~:10} "יקדמוני" [מצודות] שונאי היו מקדימין לבוא עלי בעת קרה לי מקרה רע בחשבם כאשר החילתי לנפול לא אקום עוד. {~:11} "ויהי".
- [יח כ] {v:4} "כי חפץ ביי" [צוהר] כי אהב אותנו. {v:5} "ויוציאני למרחב" [צוהר] והוציאנו לחרות. [שמ"ב כ כ] "וילצא למרחב אתי יחלצני כי חפץ ביי".
- [יח כא] {~:4} "יגמלני... ישיב לי".
- [יח כג] {~:3} "לא אסיר מני".
- [יח כו] {~:2} "עם חסיד תתחסד" [רש"י] כלומר לפי שכן דרכיו לגמול מדה כנגד מדה, חסיד תמים נבר כנגד שלש אבות.
- {~:3} [בחסידות]. {v:4} "תתחסד". "תתמם". {~:10} [הגדה של פסח] תם מה הוא אומר? [יד] "מה זאת? ואמרת אליו...".
- [יח כז] {v:3} "עם נבר תתברר" [מצודות] עם איש ברור ונקי לבב תתנהג בברירות כי תשלם לאיש כמעשהו. "עם עקש" [מציון] עקום. "תתפתל" [יסוד] תתנהג בעקמומיות. כמו [דב' לב ה] "דור עקש ופתלתל". {~:9} "תתפתל". {v:10} "עיקש". {v:20} [שמאל ב כב כז]. [משלי כו ד-ה] "אל תען כסיל כאולתו פן תשוה לו גם אתה. ענה כסיל כאולתו פן יהיה חכם בעיניו".
- [יח כח] {v:4} "ועינים רמות תשפיל". [איוב כב כט] "ושח עינים יושיע". {v:5} "תושיע". {v:6} "עם עני" [יסוד] עם חלש. [צוהר] עם מדוכא. {v:9} "תשפיל". {v:10} "עינים רמות" [צוהר] אנשים גאים. {~:19} "עם עני" [אריה] עם ישראל. [גדרים מא/א] ... אין עני אלא בדעה... [סנהדרין צח/א] אמר רבי יוחנן אם ראית דור שמתמעט והולך - חכה לו שנא' [שמאל ב כב כח] "ואת עם עני תושיע...". {v:20} [משלי ו טז-יט] "שש הנה שנא ה'... עינים רמות לשון שקר וידים שפכות דם נקי. לב חרש מחשבות און רגלים ממהרות לרוץ לרעה. יפיה כזבים עד שקר ומשלח מדנים בין אחים".
- [יח כט] {v:4} "תאיר נרי". {v:5} "יגיה חשכי". {v:19} [אריה] נרו של עם ישראל יאיר כלפי הגויים.
- [יח ל] {~:3} "ארוץ... אדלג...". {v:5} "בך". {~:9} "אדלג" מעל חומותיהם [יסוד]. {~:10} "שור" - חומותיהם בצורות [יסוד]. {~:11} "כי" [אריה] כך הוא מאמין.
- [יח לא] {~:3} "החוסים בו". {~:4} "תמים דרכו". אמרתו "צרופה". {v:5} "מגן הוא". {~:11} "מגן הוא" [אריה] עובדתית. {~:19} [אריה] כך זה תמיד. {~:20} [משלי ל ה] "כל אמרת אלוה צרופה מגן הוא לחסים בו".
- [יח לג] {~:3} "תמים". {v:5} "המאזרני חיל". "ויתן תמים דרכי" [יסוד] וישם בלי מכשול את דרכי. {~:19} "יתן".
- [יח לד] {v:4} "משוה רגלי". {~:19} "יעמידני".
- [יח לה] {v:4} "מלמד ידי למלחמה". {~:19} "ונחתה" [מצודות] נתת בי כח לשבר "קשת נחושה".
- [יח לו] {v:2} "וענותך תרבני". {v:3} ענוה. {~:11} "ותתן לי". {~:19} "ותתן לי".
- [יח לז] {v:2} "תרחיב צעדי תחתי". {~:5} "תרחיב צעדי תחתי" [מצודות] הרחבת פסיעותי לכל ימעדו רגלי להיות נוה לפול. "ולא מעדו קרסלי" [יסוד] ולא ישלרו רגלי. {~:7} "ולא מעדו קרסולי".
- [יח לח] {v:2} "ואשיגם". {~:3} "ארדוף אויבי". "ולא אשוב עד כלותם". {~:9} "ואשיגם... כלותם". {~:10} "אויבי".
- [יח לט] {v:9} "אמחצם... יפלו...".
- [יח מ] {v:5} "ותאזרני". {~:6} "למלחמה... קמי". {v:9} יוכרעו. {v:10} "קמי תחתי".
- [יח מא] {~:6} "ואויבי... ומשנאי...". {v:9} "אצמיתם" [מציון] אכריתם. {v:10} "ומשנאי".
- [יח מב] {v:4} "ולא ענם".
- [יח מד] {~:5} "תפלטני" [יסוד] תצילני. {v:18} "עם לא ידעתי יעבדוני". {~:19} "לראש גוים".
- [יח מה] {~:3} "לשמע און" [יסוד] כשאך ישמעו עלי באזנם. {v:18} "ישמעו לי... יכחו לי" [יסוד] יכנעו לי.
- [יח מו] {v:9} "יבלו". "ויחרגו ממסגרותיהם" [יסוד] וירעדו במקומות מבצריהם.

- יח מז** {~:3} [אריה] לברכו, לרוממו ולהשען עליו. {!:4} {"חי" [יסוד] קיים. {v:5} {"צורי... ישעי". {v:11} {"וירום" [יסוד] ויתעלה.
- יח מח** {v:4} {"הנותן נקמות" [צוהר] שנתן כח הנקמה לי. {v:5} {"לי". {v:9} {"וידבר עמים תחתי" [יסוד] ומכניע עמים תחת רגלי. {~:11} {"ידבר".
- יח מט** {v:5} {"מיפלט, מרוממי, מצילני. {~:6} {"קמי". "מאיש חמס". {v:10} {"מאיבי" [יסוד] מאויבי. "מן קמי" - מן המתקוממים עלי. "מאיש חמס" - רשע. {~:11} {"תרוממני", "תמילני". {v:19} {"מיפלתי מאיבי". "מן קמי תרוממני". "מאיש חמס" תצילני".
- יח נ** {v:3} {"אודך... אזמרה". {~:4} {"ולשמך". {v:19} {"אודך בגוים". השווה: [סז ד,ג] "יודוך עמים אלהים יודוך עמים כלם".
- יח נא** {v:2} {"עד עולם". {v:4} {"ועשה חסד...". {~:9} {"ועושה חסד... ולזרעו עד עולם". {~:11} {"מגדיל... ועשה...". [אריה] נרמז 'הגדל ועשה', כן יהי רצון. {~:12} {"ועשה חסד...". {v:13} {"מגדיל...". {v:19} {"מגדל ישועות". "ולזרעו" [מצודות] וכן יעשה לזרעו עד עולם.
- יט ב** {v:4} {"ומעשה ידיו". {~:12} {"כבוד אל".
- יט ד** {~:13} {"מלבי"ם] שכל אמירה וכל דבור היוצא מאת הטבע ופליאותיה המתחדשות כל רגע להעיד על כבוד של יוצר, קולם נשמע מקצה הארץ ועד קצהו, וכל שיח וכל רמש וכל תנועה המתהווה בעולם יתן קול עז ויכריז בקול גדולת הבורא וחכמתו.
- יט ה** {~:4} {"לשמש שם אהל בהם" [מצודות] הנה לשמש שם אהל בהשמים כי מהלכו בשמים ולא יזוו משם. {~:13} {"לשמש שם" [רש"י] הקב"ה.
- יט ו** {v:4} {"מצודות] השמש הזה יוצא בשמחה להאיר על הארץ כאשר ישמח החתן בצאתו מחופתו. [רש"י] בכל בקר וזהו שאמר [ב] "השמים מספרים כבוד אל".
- יט ח** {v:4} {"תורת ה' תמימה" [יסוד] שלמה ומאוחדת. "עדות ה' נאמנה" [יסוד] אמיתית. {v:5} {"משיבת נפש" [יסוד] מחיה נפש האדם. [רש"י] משיבתו מדרכי מיתה לדרכי חיים. "מחכימת פתי" [יסוד] מחכימה את החסר דעה.
- יט ט** {!:2} {"... משמחי לב... מאירת עינים". {v:4} {"פקודי" [יסוד] מצות "ה' ישרים". "מצות ה' ברה" [יסוד] ברורה ונקיה.
- יט י** {~:3} {"יראה". {v:13} {"עומדת לעד".
- יט יא** {~:2} {"רבה שמ' א ה' [בר' טו יד] "... ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" נפתלי ע"ש תורה ומצות שנתן להם הקב"ה שכתוב בהם "הנחמדים מזהב ומפז רב". "ומתוקים מדבש ונופת צופים" גד ע"ש המן שהאכילם הקב"ה שהוא [שמ' טז לא] "כזרע גד"...
- יט יג** {v:11} {"מנסתרות נקני" [מצודות] לזה אשאל אשר תכפר לי ותנקה אותי מהרע שעשיתי על כי היה נסתר ממני תוכן הדבר. {~:15} {"שגיאות" [יסוד] שגגות. "מנסתרות" - ומעוונות הנעלמים ממני. {!:16} {"שגיאות מי יבין" [רש"י] אני נזהרת בהם אבל אי אפשר להזהר שלא אשגה בהם. [מאיר] שגגה. [קהלת ז כ] כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.
- יט יד** {v:2} {"ונקיתי מפשע רב". {~:3} {"אז איתם" [רש"י] אהיה תמים. {~:5} {"סנהדרין קז/א] שביקי לך [רש"י] מחול לך. {v:7} {"אל ימשלו בי". {v:11} {"ונקיתי מפשע רב" [סנהדרין קז/א] שלא יכתב סרוחני [רש"י] שתמחוק אותה פרשה מן המקרא, וישתכח הדבר לעולמים. {~:15} {"מפשע רב". [יש' נג י] "אם תשים אשם נפשו".
- יט טו** {v:3} {"צורי" [יסוד] מבטחי. {v:5} {"וגואלי" [יסוד] מושיעי. {!:11} {"מדרש] יעשו לדורות ויכתבו לדורות "אמרי פי" ויחוקקו לדורות. ולא יהיו קורין בהם כקורין בספרים אלא יהיו קורין בהן ונוטלין שכר עליהם כנגעים ואהלות.
- כ א** {v:1} {"לדוד" [מצודות] המשורר אמר אותו בעבור דוד **בצאתו למלחמה**.
- כ ב** {~:2} {"ישגבך". {v:4} {"שם אלהי יעקב" [רש"י] שהבטיחו בלכתו לחרן ושמר הבטחתו לכך נאמר אלהי יעקב. {~:5} {"יענך... ביום צרה". [יר' ל ז] "הוי כי גדול היום ההוא מאין כמהו **ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע**". {v:6} {"ביום צרה". {~:11} {"רד"ק] התפילה היא כמגדל עוז לעזרה מידי אויב.
- כ ג** {v:4} {"ומציון יסעדך".
- כ ד** {~:2} {"ועולתך ידשנה סלה" [מצודות] עד עולם יקובל **עולתך ברצון** ותאכלם האש ויעשו דשן. {~:3} {"מנחתך ועולתך". {v:4} {"יזכור".
- כ ה** {v:2} {"יתן לך כלבבך". {~:3} {"עצתך".
- כ ו** {~:11} {"ימלא...". {~:19} {"בישועתך".
- כ ז** {~:2} {"עתה ידעתי" [מצודות] מהנפלאות אשר נעשו. {!:4} {"מלבי"ם] "בגבורות ישע" - של "ימינו" - שהיא מיוחסת אל ה' בעצמו ואל ימין ה' עושה חיל למעלה מן הטבע. {v:5} {"הושיע", "יענהו". {~:11} {"ידעתי". {v:19} {"עתה" [יסוד] עכשיו.
- כ ח** {v:3} {"נזכיר" [מצודות] במלחמה שם ה' **ומעמו נבקש העזר**. {v:10} {"אלה ברכב" [רש"י] יש מן האומות שבוטחים ברכב ברזל שלהם ויש שבוטחים בסוסיהם אבל **אנחנו בשם ה'**.
- כ י** {!:2} {"יעננו". {!:3} {"קראנו". {~:5} {"הושיעה". [מלבי"ם] תיכף "ביום קראנו". {v:11} {"קראנו". {~:19} {"ה' הושיעה" [מצודות] כן הושיעה בכל עת.
- כא א** {!:1} {"רש"י ב] רבותינו פתרוהו על מלך המשיח ונכון הדבר לפותרו עוד על דוד עצמו.

- כא ב** {v:2} "ישמח". "יגל מאד". {v:5} "בעוז" [מצודות] בהעוז הניתן ממך למלך המשיח הנה ישמח בו. "ובישועתך".
כא ג {v:2} [מצודות] "וארשת" - וכל שכן שבל תמנע ממנו מה שישאל בפיו.
כא ד {v:5} "רש"י] "כי תקדמנו ברכות טוב" - קודם ששאלתי ממך הקדמת לי ברכתך.
כא ה {v:3} "חיים שאל ממך". [דב' ל יט] ובחרת בחיים. [מאיר] ביקש שנים נוספות. בזמן ברחו משאול ובימות המשיח [סוכה נב/א].
- כא ו** {v:2} "הוד" [יסוד] זיו. "והדר" - ופאר. {v:5} "תשוה" [יסוד] נתת.
כא ז {v:2} "תשיתוה ברכות לעד" [יסוד] תשים עליו ברכות לעולם. "תחדוה בשמחה" - תתן לו חדוה בשמחה.
כא ח {v:2} [מצודות] בעבור שתהיה בטחוננו בה' לזה לא ימוט. {v:3}! [משלי כב יט-כ] "להיות בה' מבטחך הודעתך היום אף אתה. הלא כתבתי לך שלישים במעצות ודעת" [רש"י] תנ"ך. {v:4} "ובחסד עליון בל ימוט" [יסוד] ובחסד ה' העליון אשר לא יתמוטט. [מלבי"ם] החסד הוא דבר שאינו פוסק לעולם. {v:5} חסד. {v:7} "בל ימוט" [צוהר] שלא אפול.
כא ט {v:2} "תמצא" [מצודות] תספיק מכת "ידך לכל אויביך". {v:5} "א"ע"נ] "תמצא" - זה חסד עליון שהשם אומר לדוד..
כא י {v:4} [רש"י] "לעת פניך" - לעת זעמך. {v:11} "באפו יבלעם" [רש"י] תפלה היא זו.
כא יא {v:4} "תאבד".
כא יב {v:4} "בל יוכלו". {v:9} "מזימה בל יכלו".
כא יג {v:4} "במיתריך תכונן על פניהם" [יסוד] לפני מיתרי קשתך כאשר תכון חצים למול פניהם. {v:9} "תשיתמו שכם" [יסוד] תשים אותם נסוגים ומפנים שכמם.
כא יד {v:3} "נשירה ונזמרה". {v:4} "בעוזך... גבורתך". {v:11} "רומה ה'". {v:19}! "נשירה ונזמרה גבורתך".
כב ב {v:6} "רחוק מישועתי דברי שאגתי" [יסוד] למה רחקת מלהושיעני ומשמע דברי צעקתי.
כב ג {v:3} "אקרא יומם... ולילה". "ולא דומיה לי" [מצודות] לא אשתוק כי כשהאדם נענה דרכו לשתוק אבל לא כשעדיין לא נענה. {v:4} "ולא תענה". {v:6} "ולא תענה" [יסוד] ואינך עונה לתפילתי. "ולא דומיה לי" [מלבי"ם] שאיני מחריש רגע ומדוע לא תענה? {v:11} "אקרא".
- כב ד** {v:3} [מדרש] כל קילוס וקילוס שישאל מקלסין להקב"ה, כבודו יושב ביניהם, שנאמר "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל". {v:4}! "ואתה קדוש" [רש"י] ויושב לשמוע תהלות ישראל מימים קדמונים. {v:13} "יושב" [מצודות] קיים ונצחי.
כב ה {v:3} "בך בטחו". {v:5} "ותפלטמו" [יסוד] והצלתם.
כב ו {v:2} "ונמלטו" [צוהר] ונושעו. "ולא בושו" [צוהר] לא נפלו. [יסוד] לא נכזבו. {v:3} "אליך זעקו" [צוהר] אליך התפללו. "בך בטחו" [צוהר] עליך סמכו. {v:5} "ונמלטו" [יסוד] והצלתם. {v:6} "זעקו".
כב ז {v:6} "תולעת" [מצודות] כחי תשש כתולעת. "חרפת אדם" - בני אדם יחרפו עמדי את הזולת כי יאמרו לו בחרפם שהוא שפל כמוני. {v:10} "ובזוי עם" [מצודות] כל עם מבזה זולתו עמדי.
כב ט {v:3} "גל" [יסוד] פנה והתפלל "אל ה'". {v:4} "כי חפץ בו". {v:5} "יפלתו יצילהו".
כב יא {v:20} {איוב לא יד-טו} "ומה אעשה כי יקום אל וכי יפקד מה אשיבנו? הלא בבטן עשני עשהו ויכוננו ברחם אחד".
כב יב {v:4} "תרחק ממני". "כי אין עוזר" [מצודות] אין בעולם עוזר בלתיך. {v:7} "צרה קרובה". {v:11} "אל תרחק ממני".
- כב כ** {v:3} "אילותי" [יסוד] כוחי וחזקי אתה. {v:4} רחק.
כב כא {v:5} "הצילה".
כב כב {v:5} "הושיעני... עניתני".
כב כג {v:3} "אספרה". אהללך".
כב כד {v:3} "יראי ה'". "הללוהו... כבדוהו וגורו ממנו". [וי'] "ויראת מאלהיך".
כב כה {v:3} "לשוע לה". {v:6} "ענות עני" [יסוד] חולשת הדל. {v:11} "ובשועו" [יסוד] ובתפילתו "אליו"
כב כו {v:3} "מאתך" [א"ע] אתה הוא הסבה והיעוד לתהלתי.
כב כז {v:9} "ומושל בגויים". {v:13} מלך מושל בגויים.
כב לב {v:3} "יבאו" [רש"י] הראשונים ויגידו צדקתו לעם הנולד כי עשה להם צדקה. "לעם נולד" [יסוד] לדורות הבאים.
כג א {v:1} "מזמור לדוד" [יסוד] מזמור שחיברו דוד. [רד"ק] על צאתו מצרתו, או עם ישראל מגלותם. {v:2} "לא אחסר".
כג ב {v:4} "ה' רועי" [יסוד] לי כרועה.
כג ג {v:2} "נפשי ישוב" [רש"י] רוחי שהופג בצרות ובמנוסה ישוב לקדמותו. [יסוד] יעודד. {v:3} "למען שמו" [א"ע] למען ספר שמו בכל הארץ כי הוא רועה טוב ורחמן אין כמוהו. {v:4}! "ינחני במעגלי צדק" [יונתן] בהלכת צדקא. [מלבי"ם] ר"ל מה שנשיתי מן הדרך הישר אל המעגל היה "במעגלי צדק למען שמו" - שבזה נתקדש שם שמים, וכל זה היה בעצת עליון ו**הפצו**. "למען שמו" [מצודות] להודיע רב השגחתו על יראיו. {v:5} "ינחני במעגלי צדק" [רש"י] בדרכי מישור שלא אפול ביד אויבי. {v:20}! השווה [יש' נז יז] "בעון בצעו קצפתי ואכהו הסתר ואקצף וילך שובב בדרך לבו".
כג ד {v:2} "ינחמני" [רש"י] שיהיו לי לסלוח עון ובטוח אני ש [ה] "תערוך לפני שלחן" היא המלכות. {v:3}! "לא אירא רע" [מצודות] ממקרה רעה. {v:4} "אתה עמדי". "שבטך" [רש"י] יסורים שבאו עלי. {v:5} "ומשענתך" [רש"י] משען שאני בטוח על חסדך. [מדרש] "ומשענתך" זו תורה. {v:6} "בגיא צלמות" [מצודות] בעמק אופל ר"ל במקום סכנה.
כג ו {v:2}! "ושבתי" [מצודות] ישיבתי בבית ה' תהיה לאורך ימים ולא אהיה עוד מגורש ומטולטל. [מלבי"ם] ושבתי - מענין

השקטה ומנוחה.

- כד א** {v:1} "לדוד" [יסוד] מזמור שדוד חיברו. {v:13} הכל.
- כד ד** {v:3} "לא נשא לשוא נפשי" [רש"י] לא נשבע בשמי ובנפשי לשוא.
- כד ו** {~:3} "דורשו מבקשי פניך יעקב". {v:19} "זה דור".
- כד ז** {v:3} "פתחי עולם" [מצודות] פתחי בית המקדש. {~:4} "מלך הכבוד". "פתחי עולם" [מלבי"ם] שדרך שם נכנסים מעולם העליון אל עולם התחתון. {v:19} "שאו שערים ראשיכם" [רש"י] בימי שלמה בנו **כשבא להכניס ארון לבית קדשי הקדשים** ודבקו שערים זו בזו אמר כ"ד רננות ולא נענה עד שאמר [קלב י] [דה"י ב ו מב] "אל תשב פני משיחך, זכרה לחסדי דוד עבדך". {v:20} [ט].
- כד ח** {v:4} "גבור מלחמה" [מלבי"ם] **לסדר כל צבאות הטבע** כפי רצונו וחכמתו ללחום בצבאותיו ולנצח ולמשול ממשל רב. {v:5} "גבור מלחמה" [מצודות] מתגבר הוא על הלוחמים עם אוהביו. {v:13} "עיוזו" [יסוד] **חזק וגיבור**."
- כד ט** {~:4} "מלך הכבוד". {v:20} [ז].
- כד י** {v:4} "ה' צבאות" [יסוד] המושל בשמים ובארץ. {v:13} {כד י} "צבאות" [מצודות] המושל בצבאות מעלה ומטה.
- כה א** {v:1} "לדוד" [יסוד] מזמור שדוד חיברו. {v:3} "אליך... נפשי אשא".
- כה ב** {v:3} "בך בטחתי". {!:7} "אל אבושה". {~:10} "יעלצו אויבי לי" [יסוד] ישמחו אויבי עלי. {v:11} [מלבי"ם] אני **מבקש** "אל יעלצו אויבי לי".
- כה ג** {v:2} "לא יבשו". {~:3} "קוידך". {v:9} "יבשו". {v:10} "הבוגדים ריקם" [יסוד] המרמים את רעיהם בחינם. {v:20} {יש' מט כג} "... וידעת כי אני ה' אשר לא יבשו קויו".
- כה ד** {~:4} מודיע דרכיו. מלמד אורחותיו [יסוד] הצדיקים.
- כה ה** {v:3} "אותך קויתי כל היום". {~:4} "הדריכני באמתך" [יסוד] הוליכני בדרכך האמתית. [איוב לו כב] "הן אל ישגיב בכחו מי כמהו מורה". {v:5} "אתה אלהי ישעי".
- כה ו** {~:4} "זכור". {~:5} מרחם ונותן חסד. {v:13} "כי מעולם המה".
- כה ז** {~:5} "כחסדך זכר לי" [רש"י] הראוי לחסדך זכור לי אלו מעשים טובים שבידי. "תזכר לי אתה" - חסד שעשית אתה. "טובך". {v:11} "למען טובך ה'" [מלבי"ם] וראוי שאת הטוב תזכור ולא את הרע. {v:15} "חטאות נעורי ופשעי".
- כה ח** {!:4} "ישר". "יורה חטאים בדרכך" [מצודות] מלמד הוא את החוטאים ומזהירם ללכת בדרכך הנכון. {v:5} "טוב". {~:6} "חטאים" [מלבי"ם] שהם החוטאים מצד השגגה.
- כה ט** {~:3} עונה. {v:4} "ידרך... במשפט, וילמד... דרכו". [משלי כב ד] "עקב עונה יראת ה'...".
- כה י** {v:3} "לנצרי" [יסוד] לשומרי "בריתו ועדתיו" [יסוד] תורתו ומצותיו. {v:4} "ארחות" [יסוד] דרכי. "חסד ואמת".
- כה יא** {v:5} "למען שמך" [מצודות] המורה על הרחמים. "וסלחת". {v:15} "כי רב הוא" עוני.
- כה יב** {!:2} [א"ע] יראת השם תביאנו אל הדרך שיבחר בה. {v:3} "ירא ה'". {v:5} [רש"י] הקב"ה "יורנו בדרכך" שהוא "יבחר" הוא דרך הטוב.
- כה יד** {!:4} [מש' כה ב] "פְּבַד אלהים הסתר דבר". [מש' ג לב] "ואת ישרים סודו". [תנחומא דב' א] הקב"ה עושה מתגלה להם קמעא קמעא.
- כה טו** {~:10} "מרשת" [יסוד] ממלכת אויב.
- כה טז** {~:4} "פנה אלי". {~:5} "וחנני" [יסוד] רחם עלי. {v:6} "יחיד ועני אני". {v:20} {יש' מה כב} "פנו אלי והושעו כל אפסי ארץ כי אני אל ואין עוד". [יש' נה יא] "כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם. כי אם עשה את אשר חפצתי והצליח אשר שלחתי".
- כה יז** {v:6} "צרות לבבי הרחיבו" [יסוד] כאבי לבי גדולים מכדי סבלי.
- כה יח** {~:4} רואה. {~:5} סולח. {v:15} "ושא לכל חטאותי".
- כה כ** {v:3} "חסיתי בך". {v:7} "אל אבוש".
- כה כא** {v:3} 1. "תום וישר" [מצודות] מעשה התום והישר שעשיתי המה ילמדו עלי זכות להיות נשמר [רש"י]. 2. לקוות לה'.
- כו א** {v:1} "לדוד" [יסוד] מזמור שדוד חיברו. {v:2} "לא אמעד" [יסוד] לכן לא אכשל. {v:3} "בתומי הלכתי" [יסוד] בתמימות התנהגתי. "ובה' בטחתי". {~:4} "שפטני". {v:17} [רש"י] כשאתה דן את הרשעים "שפטני" כי לפי הרשעים אני צדיק וכשאתה דן את הצדיקים אל תביאני במשפט.
- כו ב** {~:4} [מצודות] "בחנני" לדעת מחשבותי. "ונסני" [מלבי"ם] הנסיון הוא גדול מן הבחינה... הנסיון הוא לדעת אם יוכל להתעלות אל ענינים נשגבים מטבע האדם כמו נסיון העקדה וכד'. "צרפה כליותי ולבי" [יסוד] בדקני אם יש סיגים במצפוני ורגשותי. {v:20} "יר' כ יב" "וה' צבאות בָּחַן צדיק רֵאָה כליות ולב אראה נקמתך מהם כי אליך גִּלִּיתִי את ריבִּי".
- כו ג** {v:2} "חסדך לנגד עיני". {!:3} "והתהלכתי באמתך" [יסוד] בדרכך האמתית. {~:4} "חסדך". "אמתך" [יסוד] דרכך האמתית.
- כו ד** {v:3} "לא ישבתי... לא אבוא". {v:10} "מתי שוא" [א"ע] הפך דרך האמת. [מצודות] העושים עבירות במקום נעלם ונסתר. [מלבי"ם] שהם מסיתים ומדיחים בני אדם מעבודת ה' ע"י טענות של מינות, וגם עם "נעלמים" - שהם אנשים הדבוקים בתאות והנאת העוה"ז.
- כו ה** {v:3} "שנאתי... לא אשב". [מלבי"ם] עד שבטחתי שעם רשעים לא אשב - לעולם גם בעתיד, כי ישיבה עם רשעים הוא

- נגד טבעי. {v:10} "מרעים" [יסוד] עושי רע. [שמ' לב א] "ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו".
- [כו ו] {~:2} {איוב יז ט} "... וטָהַר יָדַימָּן יָסִיף אֲמִיץ". {v:3} "ארחץ בנקיון כפי" [מצודות] בתחלה **אנקה כפי מלכלוך** עון ואחר זה אסובב מזבחה להקריב בה לה' כי לולא הנקיון אין הקרבן מקובל ברצון. [רש"י] שאין גזל במצות שאני מקיים. [מלבי"ם] **רחיצת הנפש** זה הוא הרחיצה שלי. {v:19} "**ואסובבה את מזבחהך**" [א"ע] **בעולות**.
- [כו ז] {~:2} "תודה". "נפלאותיך". {v:3} "לשמיע" [רש"י] כמו **להשמיע**. {~:13} "נפלאותיך".
- [כו ח] {v:2} "אהבתי". {~:3} {דב' ו ה} "ואהבת את ה'..." {~:4} "מקום משכן כבודך" [מלבי"ם] הוא פנימי מן הבית.
- [כו ט] {~:5} "אל תאסוף..." {v:10} "אנשי" [יסוד] שופכי דמים". {~:11} "אל..."
- [כו יא] {v:3} "בתומי" [יסוד] **בתמימותי** "אלך". {~:5} "פדני" [יסוד] **גאלני** וחנני" - **ורחמני**.
- [כו יב] {v:2} "רגלי עמדה במישור" [יסוד] יציבה **בדרך ישרה**. {v:3} "במקהלים אברך" [יסוד] **בקהל רב אברך**.
- [כו א] {v:1} "לדוד" [יסוד] מזמור שדוד חיברו. {~:2} "ממי אירא... אפחד"? {~:3} "ה' אורי וישעי... מעוז חיי". {~:5} [מצודות] הלא ה' **מאור לי בעת צרה** א"כ ממי אירא.
- [כו ב] {~:2} "המה כשלו ונפלו". {v:6} "**בקרב עלי** מרעים לאכל את בשרי". {v:9} "המה כשלו ונפלו". {v:10} "מרעים לאכל את בשרי, צרי ואויבי לי".
- [כו ג] {v:6} "תחנה עלי מחנה" [יסוד] יחנו סביבי גדודי אויבים. {v:10} "תחנה עלי מחנה" [יסוד] יחנו סביבי גדודי אויבים. "תקום עלי מלחמה".
- [כו ד] {~:2} "לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו" [יסוד] שאזכה לשבת בבית ה' כל ימי חיי, לטעום מנעמות ה' ולחסות בהיכלו. {~:3} "שאלתי מאת ה' אותה אבקש". {~:4} "בבית ה'". {~:5} "בנועם ה'" [מצודות] לראות **בנעימות תורת ה'**. {~:10} "אבקש". {~:19} "שבתי בבית ה'".
- [כו ה] {v:2} "ירוממני". {~:4} "אהלו". {v:6} "ביום רעה".
- [כו ו] {~:9} "ירום ראשי על אויבי". {v:19} "ועתה".
- [כו ז] {v:3} "קולי אקרא". {~:4} "וחנני" [יסוד] אמצא חן בעיניך. {~:5} "וחנני" [יסוד] אמצא חן בעיניך.
- [כו ח] {~:3} "לך אמר לבי בקשו פני" [רש"י] **בשבילך בשליחותיך** אומר (לי) לבי בקשו כלכם ישראל את פני ואני שומע לו, "את פניך ה' אבקש". {~:4} {שמ' לג כג} "והסרתי את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו".
- [כו ט] {~:4} {מסתר פנים} "עזרתי היית... אלהי ישעי". {v:7} "אל תטשני ואל תעזבני". {v:11} "אל..."
- [כו י] {v:5} "יאספני" [מצודות] אסף אותי אליו בתת לי די מחסורי. {v:6} "עזבוני" [מצודות] לא נתנו לי די מחסורי.
- {v:20} {בר' ב כד} "על כן **יעזב איש את אביו ואת אמו** ודבק באשתו והיו לבשר אחד".
- [כו יא] {~:3} {דב' כח ט} "והלכת בדרכיו". {~:5} "**למען** שוררי". מורני דרכיו ומנחני "בארח מישור" [יסוד] בדרך הישר.
- {~:10} "שוררי" [צוהר] צרי העין. [מצודות] האויבים המביטים עלי בעין רעה.
- [כו יב] {v:6} "כי קמו בי..." {v:7} "אל תתנני..." {v:10} "עדי שקר". "ויפח חמס" [יסוד] ודוברי כזב.
- [כו יג] {v:3} "**האמנתי**..." [רש"י] אם לא שהאמנתי בהקב"ה כבר קמו בי אותם עדי שקר וכלוני. {~:7} "לולא" [יסוד] וכמעט אבדתי אלו לא... {~:19} "לראות בטוב ה' בארץ חיים". {~:20} {ברכות ד/א} אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם מובטח אני בכך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו **שמא יגרם החטא**.
- [כו יד] {~:2} {מלבי"ם} שבזכות האמונה שהאמין בהבטחת ה' ניצול מאויביו כי קוה אל ה' שישוב לראות בטוב ה'. {~:3} [מצודות] ואמרתי אל נפשי **קוה אל ה'** וחזק בהבטחתו וזכות האמנה היא אשר עמדה לי. "חזק ויאמץ לבך" [מלבי"ם] האימוץ הוא התמדת החוזק. {v:20} {הושע יב ז} "ואתה באלהיך תשוב חסד ומשפט שמר וקוה אל אלהיך תמיד".
- [כו א] {v:1} "לדוד" [יסוד] מזמור שדוד חיברו. {v:3} "אלך ה' אקרא". {v:5} "צור". {v:7} "ונמשלתי עם יורדי בור" [צוהר] אלו השוכנים בקבר. {v:11} "אל תחרש ממני".
- [כו ב] {~:5} "שמע קול תחנוני".
- [כו ג] {~:4} מושכני. {v:10} "דוברי שלום עם רעיהם ורעה בלבבם". {v:20} {מש' ב יב} "להצילך מדרך רע **מאיש מדבר תהפכות**".
- [כו ד] {~:5} {אריה} לענ"ד, אין כאן רמז מפורש להשלכות (הטובות) על דוד / עם ישראל או למצוקתו. לכן סומנה עמודה 4 בלבד. {~:9} יקבלו כפעלם, כרע מעלליהם, כמעשה ידיהם, כגמולם.
- [כו ה] {v:9} "יהרסם".
- [כו ו] {~:3} "תחנוני".
- [כו ז] {v:2} "ויעלוז" [יסוד] ישמה "ליבי". {v:3} "בו בטח ליבי ונעזרתי". "ומשירי אהודנו" [יסוד] אודה לו.
- [כו ח] {~:2} "למו" [יסוד] לעמו. [מצודות] לכל תמימי דרך בכללם. {~:5} "ומעוז" [מצודות] וחוזק ישועות של משיחו.
- [כו ט] {~:2} "ורעם" [מצודות] רעה אותם במרעה טוב. "ונשאם" - ותן להם רוממות עד עולם. {v:4} "ורעם" [צוהר] הנהיגם. {~:19} "ונשאם עד עולם" [יסוד] ורומם אותם עד נצח.
- [כט א] {~:3} "בני אלים" [יסוד] בני האבות. [מצודות] הם המלאכים. [מלבי"ם] הכחות הנשגבות, כמו [פט ז] "כי מי בשחק.. ידמה לה' בבני אלים". {~:4} "כבוד ועוז" [מצודות] ר"ל שבחו ואמרו הכבוד והעוז המה לה'.
- [כט ב] {v:3} "כבוד שמו" [רש"י] זו קדושת השם ויש במזמור זה שמנה עשרה אזכרות וכנגדן תקנו 18 ברכות. {v:13} "כבוד שמו" [מצודות] הכבוד הראוי לשמו כי כל שמותיו מורים על כבודו. {~:19} "בהדרת" [מצודות] במקום שהוא מהודר

בקדושה והוא בית המקדש.

[כט ג] {v:4} "קול ה'". {v:14} "קול ה' על המים" [רש"י] על ים סוף.

[כט ד] {v:4} "קול ה'".

[כט ה] {v:4} "קול ה'". {v:9} "שובר ארזים" [רש"י] האומות... אתה שמעת וחיית ואומות העולם שומעים ומתים. {v:13}

"ארזים" [מצודות] הוא משל על אנשים גבורים וחזקים.

[כט ו] {v:4} "וירקידם". {v:13} "וירקידם" [א"ע] זה הדבר ידוע ממעשה הרעם. {v:14} "וירקידם כמו עגל" [רש"י] את הארזים ואת ההרים שבאו לשמוע מתן תורה.

[כט ז] {v:4} "קול ה'".

[כט ח] {v:4} "קול ה'".

[כט ט] {v:4} "קול ה'".

[כט י] {v:4} "וישב ה' מלך לעולם" [מלבי"ם] לשפוט את כל הארץ, כי ה' ימלוך עולם ועד גם כי אבדו גוים מארצו (כנ"ל [י טז]), בכל זאת. {v:19} "וישב" [מצודות] רצה לומר כ"כ בימי המשיח ישב הוא לבדו למלך לעולם אזי כולם יכירו כי הוא בורא עולם.

[כט יא] {v:5} "ה' עוז לעמו יתן" [מלבי"ם] לא יגע רע בישראל, בהפך הם ישיגו עי"ז עז ותעצמות.

[לא א] {v:1} "שיר חנוכת הבית" [רש"י] שיאמרוהו הלויים בחנכת הבית בימי שלמה.

[לא ב] {v:2} "דליתני" [יסוד] הגבהת אותי. {v:3} "ארוממך" [יסוד] אספר רוממותך. {v:5} "דליתני" [מצודות] רוממתני

במה ששלמה בני הבא מבת שבע בנה המקדש כי בזה ידעו הכל אשר מחלת לי על עון דבת שבע. "ולא שמחת אויבי לי" -

האומרים עדיין העון הזה שמור בידך. {v:9} שאינם שמחים. {v:12} "ארוממך". {v:13} רם.

[לא ג] {v:2} "ותרפאני". {v:3} "אלוהי". "שועתי אליך". {v:5} "ותרפאני".

[לא ד] {v:2} "העלית" [מצודות] הצלתני מן המיתה ע"י מחילת העון. {v:7} "מירדי בור" [רש"י] שלא ארד לגיהנם.

[לא ה] {v:3} "זמרו... והודו...".

[לא ו] {v:2} "כי רגע" [מצודות] רק רגע חרה עלי באפן. "ולבוקר רנה" = יתעורר בשימחה. {v:4} "חיים ברצונו"

[מצודות] בעת נתרצה לי הבטיחני החיים. "בערב" - ר"ל כן דרכו מעולם כאשר יחטא האדם וילין עמו בערב בכי מהפורענות הבא ובשוב מדרכו יתרצה לו מיד לבוקר ישלח עזרתו לשמחו. {v:5} "כי רגע באפן" [מלבי"ם] שזמן האף לא נמשך הרבה רק רגע. "חיים ברצונו". {v:20}

[לא ז] {v:15} "ואני אמרתי בשלוי" [רש"י] בשלוותי הייתי חושב לא אמוט לעולם, אבל אין הדבר ברשותי כי אם ברשותו של

הקב"ה ברצונו העמיד את הררי את גדולתי להיות עוז וכיון שהסתיר פניו ממני מיד הייתי נבהל.

[לא ח] {v:2} "העמדת להררי עוז" [יסוד] הצבת את כבודי כהר איתן. {v:4} "ברצונך...". {v:5} "העמדת להררי עוז"

[מלבי"ם] העז שעליו עמד ההר שלי (היינו חיי גופי) על מכוננו היה רצונך, על רצונך עמד ההר הנשגב. {v:6} "הסתרת פניך

הייתי נבהל" [מצודות] וכאשר הסתרת פניך ממני בעבור העון הייתי נבהל וחרד מהצרות הבאות.

[לא ט] {v:11} כדברי משה המבקש להכנס לא"י [דב' ג כג] "ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר".

[לא י] {v:3} "להודות לך, להגיד אמיתך". {v:7} "ברדת אל שחת". {v:11} "מה בצע" [מצודות] מה תועלת כשישפך דמי?

[לא יא] {v:4} "שמע". {v:5} חנני והיה "עוזר לי".

[לא יב] {v:2} "הפכת מספדי" [יסוד] אבלי "למחול" - לריקוד שמחה "לי" - עבורי. "פיתחת שקי" - הסרת ממני את שק אבלי

"ותאזרני" - וחגרת אותי בחבלי "שמחה". {v:6} "מספדי" [יסוד] אבלי.

[לא יג] {v:3} "זמרך כבוד". {v:12} "לעולם אודך". {v:19} "לעולם".

[לא יד] {v:3} "בך ה' חסיתי". {v:4} "בצדקתך". {v:5} "אל אבושה לעולם" [מצודות] לזה מהראוי שלא אבוש לעולם אף

שאין בי זכות. {v:6} "פלטני" [מצודות] הצילני בצדקתך. {v:11} "אל...".

[לא יו] {v:6} "הצילני".

[לא יז] {v:3} "כי סלעי ומצודתי אתה". {v:4} "שמ' לב לדך" [ועתה לך נחה את העם...]. "ותנהלני" [מ.ציון] ותנהגני.

{v:11} "ולמען שמך...".

[לא יח] {v:3} "אתה מעוזי". {v:5} "תוציאני". {v:10} "מרשת זו טמנו לי".

[לא יט] {v:3} "בידך אפקיד רוחי". {v:4} "אל אמת". {v:5} "פדית אותי" [חיים.ב] עשית לי נס להצילני. {v:20} [איוב יב

י] "אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש".

[לא כ] {v:10} "השומרים הבלי שוא" [רש"י] המצפים לתשועת ע"א. [א"ע] הניחוש והקסם אי זה יום יצא למלחמה כי בטחונו

על השם לבדו. [מלבי"ם] הבוטחים בבני אדם שהבטחתם הבל שוא כמו שהיה באנשי קעילה, ואני אל ה' בטחתני.

[לא כא] {v:2} "אגילה ואשמחה". {v:4} "ראיתי... ידעת...". {v:5} "בחסדך". {v:6} "עניי... בצרות נפשי".

[לא כב] {v:11} "חנני ה'". {v:20} [ו ה] "עששה מכעס עיני".

[לא כג] {v:10} "צוררי".

[לא כד] {v:4} "בידך עתותי" [רש"י] עתים העוברים עלי על פיך הם ובגזרותיך. {v:10} "מיד אויבי ומרודפי". {v:11}

"הצילני...".

[לא כה] {v:3} "קראתיך". {v:7} "אל אבושה". {v:9} "יבושו... ידמו לשאול".

[לא כו] {v:9} "תאלמנה שפתי שקר".

- [לא כ] {2:} {קהלת ח יב} "כי גם יודע אני אשר יהיה טוב ליראי האלהים אשר ייראו מלפניו". {9:~} "גד בני אדם" [יסוד] לעומת יתר בני האדם. {19:v} {מצודות} הטוב אשר צפנת לתת ליראיך בעוה"ב... {20:v} [ברכות יז/א] לא כעולם הזה העולם הבא. העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות. אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה שנאמר [שמ' כד יא] "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו".
- [לא כא] {10:v} "מרכסי איש" "מריב לשונות".
- [לא כב] {6:v} "בעיר מצור".
- [לא כג] {3:v} "בשועי אליך". {5:v} "שמעת קול תחנוני". {15:v} "אמרתי בחפזי נרגזתי מנגד עינך".
- [לא כד] {3:v} [דב' ו ה] "ואהבת את ה' אלהיך...". {4:v} [יר' ה ג] "עיניך הלוא לאמונה". {5:v} "אמונים נוצר ה'" [רש"י] שומר ה' את המאמינים בישועתו וסומכים עליו. {9:~} "ומשלם על יתר עשה גאווה". {10:v} "עושה גאווה".
- [לא כה] {3:v} "המיחלים לה".
- [לב א] {2:v} "נשוי פשע" [יסוד] שנמחל לו פשעו. "כסוי חטאה" [יסוד] שנתכפר לו חטאו.
- [לב ב] {2:v} "אשרי". {3:~} "ואין ברוחו רמיה". {5:~} "לא יחשוב ה' עוון לו".
- [לב ג] {6:v} "בלו עצמי" [יסוד] נרקבו עצמותי. "בשאגתי" - באנחותי על כאבי. {15:~} "כי החרשתי" [רש"י] כאשר החרשתי מלהתודות על פשעי לפניך.
- [לב ד] {6:v} {מצודות} כי פחדתי פן יומם ולילה תכבד עלי מכת ידך והלחלוחית שבי יהיה נהפך ליובש כאלו היה לעולם בחורב הקיץ.
- [לב ה] {2:v} {מלבי"ם} (מציין הצום והוידוי), אומר, אמנם אחרי שהסכמתי להודיעך חטאתי - ולהתודות, "ועוני לא כסיתי" - אז נושעתי מהצרה, כי תיכף כאשר "אמרתי אודה עלי פשעי לה" - אז "ואתה נשאת עון חטאתי" - וירד הגשם, הרי שהוידוי מועיל ומשיב חמה. {3:v} "חטאתי אודיעך... אמרתי...". "אודה" [אריה] גם הודיה על ש"נשאת עון חטאתי... פשעי".
- {5:v} "ואתה נשאת עון חטאתי". [שמואל ב יב יג] "ויאמר דוד אל נתן חטאתי לה" ויאמר נתן אל דוד גם ה' העביר חטאתך לא תמות". {15:v} "חטאתי".
- [לב ו] {2:v} "אליו לא יגיעו". {3:v} "לעת מצוא" [יסוד] בעת קרבתו אליך. {7:~} "לשטף מים רבים" [א"ע] רמז להמית אויביו במים כמו [יח יז] "ימשני מים רבים".
- [לב ז] {3:v} "רני פלט" [רש"י] - רנה של הצלה. "רני..." [מצודות] לעולם תסבב אותי ברנה של הצלה ר"ל כשתבוא עלי צרה למרק העון ותלך לה ותבוא שוב ותחזור ותלך לה ואז בכל פעם שתלך ארנן רנה של הצלה וכאלו אהיה מסובב בהם לעולם. {5:~} "אתה סתר לי" [רש"י] להסתר בצלך מפני פחד אויב. "תצרני" - תשמרני.
- [לב ח] {3:v} [רד"ק] מוכיח למי שישמע תוכחתו, יהיה יחיד או רבים. "אשכילך" [מצודות] - אתן שכל בלבך ואלמדך אשר בדרך הזה תלך. "איעצה" - אתן לך עצה בדבר אשר ראיתי בעיני בעצמי כי גם אנכי חטאתי ושבתי לה' וכזה התפללתי והנה הועילה תפילתי.
- [לב ט] {3:v} {מצודות} "כסוס כפרד" - אטומי לב כמותם. "במתג ורסן" - אשר כשמקשטים אותו ומתג ורסן אז מהצורך לבלום פי לבל יקרב אליך לנשוך כי אין לו חלק בבניה לדעת שלקשטו משימין בו ולא להכאיבו ואמר שאתה לא תהיה כן ובין תבין שהיסורים הבאים המה למרק העון ולא תבעט בהם. {20:v} {חולין פט/א} אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה שנא' [איוב כו ז] "תולה ארץ על בלימה".
- [לב י] {2:v} "חסד יסובבנו". [יר' יז ז] "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו". {3:v} [א"צ - השמחה] ועל זה גנו חזקיהו מלך יהודה ספר הרפואות, כדי שיבטח החולה באלהים יתעלה ולא ברפואות. [ברכות יב, פסחים נו/א] ... חזקיהו המלך... הודו לו גנו ספר רפואות... [רש"י] כדי שיבקשו רחמים.
- [לג א] {2:v} {מלבי"ם} הם יתהללו בה', ולהם "נאוה התהלה", כאשר הם השיגו האמת תמיד ולא הסתפקו כלל, וזה כולל שהם יספרו תהלת ה', וגם להם עצמם מגיע תהלה על יושר שכלם ועל שהשיגו את האמתיות. {3:~} {בצדיקות, ביושר. {12:~} "נאוה תהלה" [מצודות] להם נאה להלל לה' כי המה ישכילו מה מכבוד גדלו.
- [לג ב] {3:v} כיצד להודות לה'.
- [לג ד] {4:v} "ישר" דברו. "וכל מעשהו" [מלבי"ם] של דבר ה' הוא "באמונה" - כי חקיהם מוכרחים ומובטחים ובלתי משתנים לעולם.
- [לג ה] {3:v} [בר' יח יט] "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו". [סוכה מט/ב] כל העושה "צדקה ומשפט" כאילו מילא כל העולם כולו חסד... {4:v} צדק ומשפט. {5:v} חסד. {13:v} "חסד ה' מלאה הארץ" [מצודות] עושה חסד עם כל הבריות. {18:~} "מלאה הארץ".
- [לג ו] {4:v} [אבות ה א] בעשרה מאמרות נברא העולם. {14:v} [בר' א א-יט] "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ... ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור... ויהי ערב ויהי בקר יום אחד... ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים... ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי...".
- [לג ח] {3:v} "יגורו" [מצודות] יפחדו. [א"ע] והנה ראוי הוא שיראו אנשי הארץ מהשם ויחרדו אל דברו. {4:v} "ממנו".
- {18:v} "כל יושבי תבל".
- [לג ט] {4:v} "אמר". "ציוה".
- [לג י] {9:~} [יסוד] תכניות הרשע של הגויים יתבטלו ומזימתם תוסר ע"י ה'.
- [לג יא] {13:v} "לעולם תעמוד... לדר ודר".

- [לג יב] {v:2} "אשרי" [יסוד] מאושר. {v:4} "בחר לנחלה לו" [יסוד] לקנין עבורו [צוהר] לחלק שלו.
 [לג יג] {v:4} "הביט... ראה...". {v:20} {זכ' ד י} "עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ".
 [לג יד] {v:4} "השגיח" [רש"י] הביט.
 [לג טו] {v:4} [הקדמת הרמב"ם לפרק חלק] היסוד ה-10, כי ה' יודע מעשיהם של בני אדם ואינו מעלים עינו מהם, לא כדעת מי שאמר [יח'] "עזב ה' את הארץ" אלא כמו שנא' [יר'] "... אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם... ", [בר'] "וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ... ", "זעקת סדום ועמורה כי רבה". {v:20} {משנה ראש השנה א ב} בארבעה פרקים העולם נידון: בפסח על התבואה, בעצרת (שבועות) על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון שנ' "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם" ובהג' (סוכות) נידונין על המים.
 [לג טז] {v:20} {זכ' ט ט} "הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא" [רד"ק] בצדקתו יהיה נושע מחרב גוג ומגוג.
 [לג יז] {~:3} "וברב חילו לא ימלט" [צוהר] ובעצמת כח הסוס לא ינצל הגבור. {~:4} {משלי כא לא} "סוס מוכן ליום מלחמה ולה' התשועה".
 [לג יח] {v:3} "למיחלים לחסדו".
 [לג יט] {v:5} "להציל". "ולחיותם". {v:6} "ברעב". {v:7} "ממות".
 [לג כ] {~:6} "נפשנו חכתה" [מלבי"ם] והמתנה ימים רבים.
 [לג כא] {v:2} "ישמח לבנו". {~:3} לבטוח בה'. {~:5} "בו" [מצודות] בישועתו.
 [לג כב] {~:3} לייחל אל ה'. {~:5} חסד. {v:11} "יהי".
 [לד א] {v:1} {שמאל א כא יד} "וישנו את טעמו בעיניהם...". [רד"ק] שינה את דברו ודעתו בעיניהם כדי שיתנכר להם ולא יחשבו עליו שהוא דוד או כדי להראות עצמו שוטה בעיניהם ולא יחושו עליו ויגרשוהו מהיכל המלך וילך לו.
 [לד ג] {v:2} ישמחו. {v:3} "בה' תתהלל נפשי".
 [לד ד] {!:3} "גדלו" [יסוד] הגידו גבורותיו.
 [לד ה] {!:3} "דרשתי את ה'". {v:5} "הצילני". {v:6} "מגורותי" [יסוד] פחדו. {v:11} "דרשתי".
 [לד ו] {v:2} "ונהרו" [יסוד] ונאורו עיניהם. "ופניהם אל יחפרו" - ופניהם לא יבושו ויכלמו. {v:3} "הביטו" [יסוד] פנו "אליו".
 [לד ז] {v:3} "קרא". {v:4} "שמע". {v:5} "הושיעו". {~:6} "ומכל צרותיו".
 [לד ח] {v:2} {חיים ב} פסוק המתחיל ב-'ח' ומסתיים ב-'ם' כשמי סגולה לשמירה. ובגיל 34 חילץ אותי. {~:3} יראיו. {v:4} "חונה מלאך ה' סביב ליראיו". {!:5} "ויחלצם".
 [לד ט] {v:2} "וראו כי טוב ה'". "אשרי". {v:3} "טעמו". {v:5} "טוב ה'".
 [לד י] {v:2} "אין מחסור". {v:20} {ברכות לג/ב} אין לו להקב"ה בבית גזויו אלא אוצר של יראת שמים שנא' [יש' לג ו] "יראת ה' היא אוצרו".
 [לד יא] {v:2} "לא יחסרו כל טוב". {v:3} "ודורשי ה'". {v:9} "רשו" [יסוד] נעשו עניים "ורעבו". {v:10} "כפירים" [יסוד] הגיבורים כאריות.
 [לד יב] {v:3} "יראת ה'". "אלמדכם". {~:19} "אלמדכם".
 [לד יג] {~:3} {דב' ל יט} "ובחרת בחיים".
 [לד יד] {v:3} {משלי יח כא} "מות וחיים ביד לשון ואהביה יאכל פריה". [משלי כא כג] "שמר פיו ולשונו שמר מצרות נפשו". [תנחומא] אמר הקב"ה לישראל רצונכם להמלט מגיהנם? הרחיקו עצמכם מלשון הרע ואתם זוכים בעה"ז ובעה"ב שנא' [יג] "מי האיש החפץ חיים... וכתוב" נצור לשונך מרע...".
 [לד טו] {!:3} {ברכות ו/ב} כל שידוע בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר "בקש שלום ורדפהו" ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזולן שנאמר [יש' ג יד] "ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתים". [הושע ו ג] "ונדעה נרדפה לדעת את ה'...". {v:20} {אבות א יב} "הלל אומר, הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". [משלי יד טז] "חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר ובוטח".
 [לד טז] {v:3} "צדיקים". "שועתם" [יסוד] תחינתם. {~:6} "שועתם".
 [לד יח] {~:3} "צעקו".
 [לד כ] {v:6} "רבות רעות".
 [לד כא] {~:6} "אחת מהנה לא נשברה" [אריה] ז"א שהיה במצב סכנה שח"ו תישברנה והיה שומרו.
 [לד כב] {~:4} "תמות רשע" תמית את הרשע. "יאשמו" - יענשו. {!:9} "תמות" [מצודות] העון עצמו מקטרג עליו. "יאשמו" [מלבי"ם] שמלבד שימותו עוד נשארו אשמים, עד שגם נפשם נכרתה לעוה"ב. {v:10} "רעה". "ישונאי צדיק".
 {v:19} {ישונאי צדיק יאשמו" [מלבי"ם] שמלבד שימותו עוד נשארו אשמים, עד שגם נפשם נכרתה לעוה"ב.
 [לד כג] {!:2} "פודה ה' נפש עבדיו ולא יאשמו" [מצודות] בגמול שכר מעשיו הטובים פודהו מן הצרה. {~:3} "עבדיו".
 "החוסים בו". {v:4} "פודה" [מלבי"ם] שהגם שיבא יסורים על גופם לא "יאשמו" בנפשם. {v:5} "פודה" [יסוד] מציל.
 [לה א] {v:1} "לדוד" [יסוד] מזמור שדוד חיברו. {~:6} "לוחמי". {~:10} "יריבי".
 [לה ב] {~:5} "מגן וצנה" [מצודות] שמות כלי מלחמה להגן.
 [לה ג] {~:5} "והרק" "א"ע] כאילו אתה הוא שתריק החנית. "וסגור לקראת רודפי" [רש"י] הגן ביני וביניהם כמחיצה. {~:9} {~:9} "וסגור" [מלבי"ם] לפנייהם הדרך. {~:10} "רודפי". {v:11} "אמור לנפשי ישועתך אני".

- לה ה** {v:5} "מלאך ה'" [מלבי"ם] יהיה "דוחה" - אותם. {v:9} "כמוץ" [מצודות] היא פסולת התבואה. [מלבי"ם] **יענשו** ע"י סבה חיצונית כמוץ הנשא "לפני רוח". {v:11} "יהיו". {v:20} {א ד} "כמוץ אשר תדפנו רוח".
- לה ו** {v:5} "רודפם". {~:9} {א"ע} הטעם בברחם עד שלא ידעו אותה דרך יברחו. {v:10} {יש' כט טו} "הוי המעמיקים מה' לסתר עצה והיה במחשך מעשיהם ויאמרו מי ראנו ומי ידענו". {v:11} "יהי".
- לה ז** {~:3} "חינם" [מצודות] על לא חמס בכפי. {!:10} "שחת" [מצודות בור]. "חפרו לנפשי" [רש"י] שוחה ליפול בה.
- לה ח** {v:9} "תילכדו בשואה יפול בה". {v:10} "ורשתו אשר טמן".
- לה ט** {v:2} נפשי "תגיל", "תשיש". {~:5} "בישועתו". {~:11} {אריה} ואז.
- לה י** {~:2} [מלבי"ם] נעשה לי נס בכל עצם מעצמותי ובכל אבר. [לד כא] "שמר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה".
- {~:6} "עני מחזק ממנו ואביון מגזלו". {~:9} "ה'... מציל" מידם. {~:10} "מגזלו". {~:12} בשירת הים [שמ' טו יא] **מי כמכה** באלם ה' מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא". {v:13} "מי כמוך".
- לה יג** {v:2} "ותפלתי אל חיקי תשוב" [מצודות] מה שהתפללתי עליהם תשוב אל חיקי ויקויים בי. {v:3} [מצודות] כשהיו חולים היה לבושי שק והייתי מענה נפשי בצום בעבורם. [מלבי"ם] "בחלותם" - עשיתי כל מה שאפשר. "תשוב" - ר"ל שאתפלל פעם אחר פעם. {~:10} "בחלותם". {~:11} "ותפלתי".
- לה יח** {v:3} "אודך... אהלך".
- לה יט** {v:6} "אל ישמחו לי אויבי שקר" [יסוד] ילעגו לי עוד אויבי חנם. {v:10} "יקרצו עין" [מצודות] בדרך לעג.
- {v:11} "אל...".
- לה כא** {v:10} "יירחיבו" [א"ע] מלת האח רמז לנקמה. [מצודות] בשחוק רב. "האח האח" [רש"י] לשון שמחה מתהלל בתאות לבו מרוב שמחת' שרואים אותם מתקיימת. [מלבי"ם] הלא זאת "ראתה עיננו" - שהלא בעינינו ראינו שדוד עשה רע כזאת.
- לה כב** {~:4} רואה. מחריש. מתרחק ממני.
- לה כג** {~:5} "העירה והקיצה" [מלבי"ם] את המתים מקבריהם "למשפטי" - שיגידו האמת, ונגד מה שאמרו שראתה עינם, עמוד "אתה אלהי וה' לריבי" - נגד העדי שקר. {v:17} "למשפטי" [רש"י] לשפוט משפטי מאויבי.
- לה כד** {~:4} "שפטני כצדקך" [אריה] משפטך צדק. {v:7} "ואל...". {v:10} "ישמחו לי" [יסוד] עלי. [מלבי"ם] "אויבי שקר" שהזכיר למעלה [יט]. {v:17} "שפטני כצדקך" [מלבי"ם] ואתה **תוציא לאור משפטי** כפי צדקך.
- לה כה** {v:10} "יאמרו בלבם האח נפשנו" [יסוד] נשמח נפשנו במפלתו. "בלענוהו" - השמדנו אותו. {v:11} "אל...".
- לה כו** {v:9} "יבושו ויחפרו יחזיו" [יסוד] יתבישו ויכלמו. "ילבשו בושת וכלימה" - יתכסו בבושה וכלימה. {v:10} "שמחי רעתי". "המגדילים עלי" [מצודות] המתגאים ומחזיקים עצמם לגדולים למולי.
- לה כח** {~:4} "צדקתך". {~:11} {אריה} ויהי רצון שלשוני וכו'. {~:12} "תהילתך".
- לו א** {~:3} עבד ה'.
- לו ב** {v:10} "פשע" [מציון] יצה"ר.
- לו ג** {v:10} [מצודות] כי בפתויו מחליק ומיפה לו הדבר הזה בעיניו וכל כוונתו למצוא בו עון להשניאו בעיני המקום כי אינו דורש שלום אליו.
- לו ו** {v:4} "אמונתך" [יסוד] קיום הבטחתך. {v:5} "חסדך". {v:13} "בהשמים... עד שחקים".
- לו ז** {v:4} "צדקתך". {v:5} "תושיע". {v:17} "משפטיך" [יסוד] מידת דינך. {v:18} "אדם ובהמה תושיע".
- לו ח** {v:2} "בצל כנפיד יחסיון" [רש"י] הם [ט] "יריון מדשן ביתך". {~:5} "יחסיון" [מצודות] כי בחסדך תהיה להם **למחסה**. {v:12} "מה יקר...".
- לו ט** {v:2} [יסוד] ישבעו מטוב הנמצא בביתך ומנחל מעדניך תשקם.
- לו י** {v:2} "נראה אור". {~:3} "נראה אור". {v:4} {י.שמעוני יש' תצט} אמרו ישראל לפני הקב"ה אעשינו לך מנורה בימי משה וכבתה, בימי שלמה וכבת, **מכאן ואילך אין אנו ממתניין אלא לאורך** שנאמר "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור", וכן אמר הקב"ה [יש' ס א] "קומי אורי כי בא אורך". {!:5} "באורך נראה אור". {v:13} "מקור חיים". {v:19} {ילקו"ש יש' תצט} מהו "באורך נראה אור"? **זה אורו של משיח**, שנאמר: [בר' א ד] "וירא אלוהים את האור כי טוב". מלמד, שצפה הקב"ה בדורו של משיח ובמעשיו קודם שנברא העולם וגנזו למשיח ולדורו תחת כסא הכבוד שלו. {v:20} {ילקוט שמעוני ישעיהו - תצט} ... אמרו ישראל לפני הקב"ה אעשינו לך מנורה בימי משה וכבתה, בימי שלמה וכבת, **מכאן ואילך אין אנו ממתניין אלא לאורך** שנה"א "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור", וכן אמר הקב"ה [יש' ס א] "קומי אורי כי בא אורך".
- לו יא** {~:3} "ליודעך" [מצודות] להיודעים אותך **להאמין בך**. לישרי לב" [מלבי"ם] במעשים שבין אדם למקום שנקראים צדקה בכתבי הקדש. {~:4} "וצדקתך". {~:5} "חסדך". {v:11} {סידור - קבלת שבת - לכה דודין ידיד נפש אב הרחמן.
- משוך** עבדך אל רצונך.
- לו יב** {~:10} "גאווה".
- לו יג** {v:9} "שם נפלו" [מצודות] מקום אשר יבואו להצר לי שם נפלו ויהיו דחויים מבלי קום.
- לו יד** {v:10} "במרעים... בעשי עולה".
- לו יז** {v:2} {רש"י} "שכן ארץ" - ואז תשכון ארץ לאורך ימים. "ורעה אמונה" - תאכל ותתפרנס משכר האמונה שהאמנת בקב"ה לסמוך עליו ולעשות טוב. {!:3} "בטח בה" ועשה טוב".
- לו ד** {v:2} "והתענג" [יסוד] ואז תתענג. [מצודות] תהיה מעונג בתפנוקים על משענת ה' והוא יתן לך מה שישאל לך ר"ל

יספיק לך מחסורך אף בדבר התפנוקים. [יש' נח יד] "אז תתענג על ה'..." {v:3} [שבת קיח/ב] כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו. {v:5} "ויתן לך משאלת לבך".

[לז ה] {v:5} "והוא יעשה" [יסוד] ימלא כל צרכיך. {v:20} [משלי ג ו] "בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחתך".

[לז ו] {v:2} {~} [מצודות] צדקך יראה כאור כי תקבל גמול. {v:4} [מלבי"ם] המרעים יתיראו משופטי ארץ שיעשו בהם שפטים אבל הבוטח יוציא ה' משפטך כזהרים.

[לז ז] {v:3} [זבחים קטו/ב] כיון שמתו בני אהרן אמר לו אהרן אחי לא מתו בניך אלא להקדיש שמו של הקב"ה כיון שידע אהרן שבניו ידועי מקום הן שתק וקבל שכר שנא' [וי' י ג] "וידם אהרן". וכן בדוד הוא אומר "דום לה' והתחולל לו" אע"פ שמפיל לך חללים חללים את שתוק...

[לז י] {v:2} {~} "והתבוננת... ואיננו". {v:9} {!} "ואין רשע... ואיננו". [רש"י] כי מת ואבד. [א"ע] הכרת הרשע. {v:19} {~} "ועוד מעט".

[לז יב] {v:10} {v} "זמם רשע לצדיק" [יסוד] עורב להרע לצדיק.

[לז יג] {v:4} {v} "ישחק לו" [יסוד] ילעג לרשע. "ראה". {v:9} {v} "יבוא יומו". {v:20} {v} "ישחק" [ב ד], [נט ט].

[לז טז] {v:3} {v} "טוב מעט" [א"צ - הענוה] העניו שמח בחלקו שחלק לו הקב"ה, הן רב חן מעט... ובזה ישקוט לבו מטרדות העולם הזה, ומתוך כך לבו פנוי לתורה לחכמה ולעבודת הקב"ה. [רמב"ם - דעות א ד] לא יהיה עמל בעסקו אלא להשיג דבר שצריך לו לחיי שעה כענין שנאמר "טוב מעט לצדיק".

[לז יז] {v:5} {v} סומך.

[לז יח] {v:2} {v} "ונחלתם לעולם תהיה" [צוהר] ושכרם מה' לעולם יהיה. {v:3} {~} "תמימים". {v:4} {v} "יודע...".

[לז יט] {v:2} {v} "בעת רעה" [מצודות] כי לא עליהם תהיה. "ישבעו" - כי ה' יזמין להם די סיפוקם. {v:3} {~} "לא יבשו". {v:6} {v} "בעת רעה ובימי רעבון".

[לז כא] {v:3} {v} [אבות ב ט] אחד הלוח מן האדם, כלוה מן המקום ברוך הוא. {v:20} {v} [משלי כא כו] "כל היום התאוה תאוה וצדיק יתן ולא יחשך".

[לז כב] {v:2} {v} "יירשו ארץ". {v:4} {v} מקלל. {v:5} {~} מברך. {v:9} {v} "יכרתו".

[לז כג] {v:4} {!} "מה' מצעדי גבר כוננו" [יסוד] מאת ה' דרכי אנוש מכוונים. {v:5} {v} "ודרכו" [מצודות] ה' חפץ דרכו ומצליחו בו. {v:16} {~} [חולין ז/ב] אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה שנא' [מש' כ כד] "מה' מצעדי גבר כוננו ואדם מה יבין דרכו".

[לז כד] {v:2} {!} "לא יוטל" [יסוד] לא יעזב. {v:5} {v} "סומך ידו" [מלבי"ם] בזה, שה' ראה שדרך זה שרצה לילך הוא לרעתו, שיוזק בו או בגוף או בנפש, והזמין לו ממשול שיפול ויתעכב מלכת בדרך הזה לטובתו, וכן אם נפל ממדרגתו והצלחתו בודאי היה זה לטובתו באותה שעה. {v:6} {~} "כי יפול" [מצודות] נוטה.

[לז כה] {v:2} {!} "לא... נעזב וזרעו מבקש לחם". {v:3} {~} "נער הייתי גם זקנתי" [מלבי"ם] ובחנתי תולדות הימים. {v:5} {~} לא עוזב צדיק וזרעו.

[לז כו] {v:2} {v} "וזרעו לברכה" [רש"י] סופו לברכה. {v:3} {v} "חונן ומלוה" [יסוד] מרחם ומלוה לאחרים.

[לז כז] {v:2} {v} "ושכן לעולם" [יסוד] ותתקים לעולם. {v:3} {v} [משלי ד כז] "אל תט ימין ושמאל הסר רגלך מרע". {v:20} {v} [לד טו].

[לז כח] {v:3} {~} [רד"ק] ואמר "חסידי" אחר שאמר "משפט", והחסד גדול מהמשפט, כי הוא עניין לפני משורת הדין, לפי שכשירגיל אדם עצמו במעשה היושר והמשפט, לא יטה מקו האמת, על כל פנים יבוא למידת החסידות, שהיא גמילות הטובה אף למי שלא נתחייב בה. {v:4} {v} "אהב משפט". {v:5} {v} "ולא יעזב את חסידי, לעולם נשמרו". [רד"ק] והמשפט הוא מעשה היושר. ומי שיעשה דבריו במשפט, לא יעזבו ה', כלומר לא יסלק שמירתו מהם, אלא דבקה בו שמירתו תמיד. {v:9} {v} [רד"ק] ולא כן זרע הרשעים, כי הוא "נכרת" בבוא יומו. ואמר "זרע" כי בהכרתם יכרת זרעם עמהם. {v:19} {~} "וזרע רשעים נכרת".

[לז כט] {v:20} {v} [יש' ס כא-כב] "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעיתה אחישנה".

[לז לא] {v:2} {v} "לא תמעד אשריו" [יסוד] לא יכשלו צעדי. {v:3} {v} "תורת אלהיו בלבו".

[לז לג] {v:4} {v} "ולא ירשיענו בהשפטו". {v:5} {v} "ולא ירשיענו בהשפטו" [יסוד] ולא יתן להרשיעו בזמן משפטו.

[לז לט] {v:2} {!} "תשועת צדיקים הוא מה" [מלבי"ם] שיושעו תשועת עולמים בעולם הנצחי לפני ה', ובכ"ז גם בעוה"ז לא יעזבם מכל וכל כי הוא מעוזם בעת צרה - להצילם מצרת הזמן. {v:3} {v} "מעוזם" [יסוד] מבטחם. {v:5} {v} "ותשועת" [יסוד] וישועת.

[לז א] {v:3} {v} "להזכיר" [רש"י] לאומרו בשעת צרה להזכיר צרתם של ישראל לפני הקב"ה וכנגד כל ישראל אמרו. [מצודות] המזמור הזה נעשה להזכיר את המדוכא ביסורין להתפלל לה' כדברים האלה.

[לז ד] {v:6} {v} [מצודות] "אין מתום" - אין מקום תם ושלם בבשרי מהיסורים הבאים עלי מפני כעסך. "מפני חטאתי" - מהיסורים הבאים מפני חטאתי.

[לז ה] {v:6} {~} "כמשא כבד".

[לז ו] {v:15} {v} "אולתי".

[לז ח] {v:15} {v} "כסלי מלאו נקלה" [רש"י] במחשבתי אני קל בעיני עצמי.

[לז יב] {v:10} {v} "מנגד נגעי" [מצודות] כשאני בנגעי וצערי יעמדו מנגד ולא קרבו אלי לעזרה.

- [לח יד] {v:20} "יש נג ז" "נגש והוא נענה ולא יפתח פיו כשה לטבח יובל וכרחל לפני גזויה נאלמה ולא יפתח פיו". [לט י].
 [לח טז] {v:3} "לך ה' הוחלתי". {~:5} "אתה תענה...".
 [לח יז] {v:3} "כי אמרתי" [מצודות] ר"ל הנה לא הפצתי אני להשיב מה להם כי אמרתי פן תתגבר עלי העונש וישמחו עוד יותר כי בעת מטה רגלי לבד הגדילו עצמם להתגאות עלי ומה אם אהיה נלקה בכל גופי.
 [לח יח] {~:3} "לצלע נכון" [מצודות] אני מוכן ורגיל להיות צולע מחולשת הגוף והדברים המכאיבים אותי המה מזומנים תמיד נגדי לבוא עלי. {~:6} "לצלע" [מ.ציון] ענין חיגר הצולע על ירכו.
 [לח כא] {v:3} "רדפי טוב".
 [לט ב] {v:3} [מדרש] וכי יש מחסום לפה? אמרו הן. [משלי טו ד] "מרפא לשון עץ חיים". זו התורה, שנאמר [שם ג ח] "עץ חיים היא למחזיקים בה". מכאן את למד, שלא נתן הקב"ה תורה לישראל, אלא כדי שלא יהו עסוקין בלשון הרע ולא בדברי הבטלה. {~:6} "בעוד רשע לנגדי".
 [לט ג] {~:3} [יסוד] החרשתי בשתיקה, השתתקתי מלדבר מטוב עד רע, גם כשכאבי מתגבר.
 [לט ח] {v:3} "תוחלתי לך היא" [רד"ק] אין תקותי ותוחלתי לאחור, אלא לך היא ולא לרופאים. {~:6} "ועתה מה קויתי?".
 [לט י] {v:20} [לח יד].
 [לט יא] {~:6} "הסר" [מצודות] לזה הסר מעלי הנגעים הבאים ממך עלי כי כבר כליתי ממלחמות ידך ודי בזה.
 [לט יב] {v:4} "בתוכחות" [א"ע] על דרך [איוב לג יט] "והוכח במכאוב" ידענו כי תיסר אדם בעבור עונו במכאובים. {v:16}
 "חמודו" [א"ע] חמדת גופו והנה חמדתו היתה "הבל".
 [לט יג] {~:3} [בבא מציעא נט/א] אמר רבי אלעזר מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה שנאמר [איכה ג ח] "גם כי אזעק ואשוע שְׁתֵּם תפלתי" ואף על פי ששערי תפלה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו שנאמר "שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש". {v:16} "כי גר...".
 [לט יד] {~:2} "ואבליגה" [רש"י] ואתחזקה. {v:7} "בטרם אלך ואינני". {v:11} "השע ממני" [רש"י] הרף ידך מלהלקותי.
 [מ ב] {v:3} "קוה קויתי ה' ויט אלי" [י.שמעוני תשלון] זש"ה [יש' כה ט] "ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו" אין ביד ישראל אלא הקווי כדאי חן לגאולה בשכר הקווי. {v:5} "ויט אלי" [יסוד] והשגיה עלי. {~:6} "שועתי" [צוהר] זעקתי. {~:11} "וישמע שועתי".
 [מ ד] {v:4} "ויתן בפיי". {~:5} "ויתן בפיי...". {~:12} "תהילה". {v:19} "יראו רבים" [מצודות] כאשר יראו בהשגחת ה' יפחדו ממנו ויבטחו בו. "שיר חדש" [רש"י] שירת הים.
 [מ ה] {v:10} "רהבים ושטי כזב" [יסוד] הגאים המתברברים והסוטים אל השקר. {v:20} [יש' ל ז] "ומצרים הבל וריק יעזרו לכן קראתי לזאת רהב הם שְׁבֵת". והשווה: [בר' יד כג] "אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם".
 [מ ו] {v:3} "אגידה ואדברה...". {v:16} "אין ערוך אליך אגידה ואדברה" [יסוד] אין מי שיעריך אותם מלבדך לפרטם ולהסבירם.
 [מ ז] {~:4} "זבח ומנחה לא חפצת" [מצודות] אינך חפץ שיחטא האדם ויביא קרבן. [רב"ח וי' ז לח] אבל מה אתה חפץ? שנשמע בקולך, זהו שאמר "אזנים כרית לי עולה וחסאה לא שאלת". כי מן הידוע שיעקר הקרבנות הוא שמוע בקול ה'.
 {v:20} [יר' ז כב] "כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים... על דברי עולה וזבח". [הושע ו ו] "כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלהים מעלות".
 [מ ח] {v:3} "אז אמרתי" [א"ע] כנגד כנסת ישראל ידבר. [מצודות] בעת מתן התורה אמרת. "הנה באתי" - לקבלה. "במגלת ספר כתוב עלי" [מצודות] כאשר "כתוב עלי"... בתורה שאמרתי אז [שמ' כד ז] "נעשה ונשמע".
 [מ ט] {v:3} "ותורתך בתוך מעי" [רש"י] אף מאכלי על פי תורתך הוא (כשרות האוכל). [מלבי"ם] שהיא נמצאת בקרבי ובמצפוני ושכלי. [מצודות] שמורה בלבבי אשר היא מכלל המעיים.
 [מ י] {~:3} "בשרתי צדק" תורה. [רש"י] שירה על הים ושירה על הבאר שירת דבורה. [מצודות] השמעתי לרבים את דברי התורה ולא מנעתי שפתי מלהשמיע והלא אתה ה' ידעת שכדברי כן הוא. {v:4} "אתה ידעת".
 [מ יא] {v:4} "צדקתך", "ואמיתך" [יסוד] ואמיתות הבטחתך. {v:5} "ותשועתך" [יסוד] ישועתך. "אמונתך" - נאמנותך. "חסדך".
 [מ יב] {v:4} רחמים, חסד ואמת? {v:5} "יצרוני" [רש"י] ישמוני. {v:11} "לא תכלה" [יסוד] אל תמנע.
 [מ יד] {~:5} "לעזרתי". {v:11} "רצה" [יסוד] התרצה "ה". "חושה" - מהר. {v:20} [ע ב] ועד סוף המזמור.
 [מ טו] {v:9} "יבושו ויחפרו יחד" [יסוד] יתאכזבו ויתבישו. "יסוגו אחר ויכלמו" - ישובו לאחוריהם ויתבישו. {v:10} "מבקשי נפשי לספותה" [יסוד] רודפי חיי להאבידה מהעולם. "חפצי רעתי" [מלבי"ם] שהם השונאים אותי בסתר, הגם שאין באים בפועל לבקש נפשי, רק שמתאווים רעתי. {v:20} [ע ג].
 [מ טז] {v:9} "ישומו על עקב בשתם" [יסוד] יהיו שוממים ויחזרו על עקבותיהם בכושפת פנים. {v:10} "האומרים לי האח האח" [יסוד] האומרים עלי שמוח נשמח בצרתו. {v:20} [ע ד].
 [מ יז] {v:2} "ייששו וישמחו". {v:3} "מבקשיך", "אוהבי תשועתך". {~:5} "תשועתך" [יסוד] עזרתך. {~:12} "יאמו תמיד יגדל ה'" [מצודות] יבוא להם התשועה ויהללו את ה'. {v:20} [ע ה].
 [מ יח] {v:3} [מצודות] אני מכניע את עצמי לפניך כ"עני ואביון" וה' יחשב לי את זאת לזכות. [אבות ו ד] כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל אם אתה עשה כן אשריך וטוב

לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. {v:5} {~:5} "עזרתי ומפלט". {v:7} {~:7} "אל תאחר". {v:11} {!:11} [דניאל ט יט] "אדני שמעה אדני סלחה אדני הקשיבה ועשה **אל תאחר** למענך אלהי כי שמך נקרא על עירך ועל עמך". {v:20} {v:20} [ע ו].

[מא ב] {v:2} {v:2} "אשרי". {v:3} {v:3} "משכיל אל דל" [יסוד] הנותן ליבו לבוא לעזרת עני. [צוהר] המבין לבקר את החולה. [גדרים מ/א] כל המבקר את החולה ניצול מדינה של גיהנם שנאמר "אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה" אין דל אלא חולה... {v:5} {v:5} "ימלטהו" [יסוד] יצילהו.

[מא ג] {v:2} {v:2} "ואושר" [יסוד] ויהיה מאושר. {v:5} {v:5} "ישמרהו". ולא יתן אותו "בנפש" [יסוד] ביד שרירות לב "אויביו".

[מא ה] {v:3} {v:3} "אני אמרתי". {v:5} {v:5} חנני ומרפא נפשי. {v:15} {v:15} "כי חטאתי לך".

[מא ח] {v:10} {v:10} [איכה ג ס] "ראיתה כל נקמתם כל **מחשבתם** לי".

[מא יא] {v:5} {v:5} {~:5} "חנני" [יסוד] רחם עלי. {v:6} {v:6} {~:6} "והקימני" [צוהר] ורפא אותי. [יסוד] מחליי. {v:9} {v:9} {~:9} "ואשלמה להם" [יסוד] ואשיב כגמולם לאויבי. [צוהר] ואנקום בהם.

[מא יב] {v:2} {v:2} "חפצת בי". "לא יריע איבי לי". {v:4} {v:4} "חפצת בי". {v:5} {v:5} {~:5} "לא יריע אויבי לי". {v:9} {v:9} {~:9} "לא יריעו עלי".

[מא יג] {v:2} {v:2} "תמכת בי". {v:3} {v:3} "בתומי" [מצודות] בתמימות. {v:19} {v:19} {v:19} "ותציבני לפניך לעולם".

[מא יד] {v:4} {v:4} {!:4} "ברוך". {v:13} {v:13} {~:13} "מהעולם ועד העולם" [יסוד] מבריא את העולם ועד סוף הדורות.

[מב ג] {v:6} {v:6} {v:6} "רש"י" "מתי אבא ואראה פני אלהי" - לעלות לרגל ונתבא כאן חורבן הבית...
[מב ה] {v:2} {v:2} "אעבר בסך אדם עד בית אלהים בקול רנה ותודה המון חוגג". {v:3} {v:3} {v:3} עליה לבית המקדש. {v:6} {v:6} "ואשפכה עלי נפשי" [צוהר] ולכן מתעצבת בי רוחי.

[מב ו] {v:2} {v:2} "כי עוד" [מצודות] יבא עת שאודה לו על הישועה הבאה לי מעמו. {v:3} {v:3} "הוחילי" [רש"י] המתניני וצפי לגאולה. {v:4} {v:4} "ישועות פניו" [יסוד] על ישועות והארת פניו אלי. [צוהר] על הגאולה שיביא לנו. {v:5} {v:5} "ישועות". {v:12} {v:12} {v:12} "אודנו" [יסוד] אודה לו.

[מב ז] {v:3} {v:3} "אזכרך".

[מב ח] {v:6} {v:6} {!:6} [יונה ב ד] "ותשליכני מצולה בלבב ימים ונהר יסבבני כל משברייך וגלייך עלי עברו".

[מב ט] {v:3} {v:3} "שירו עמי" [יסוד] אשבחנו בשירה. "תפלה". {v:5} {v:5} "חסדו". "לאל חיי" [יסוד] לה המחיה אותי.

[מב יב] {v:20} {v:20} {v:20} "זהה ל- [מג ה]. השווה לפסוק [ו].

[מג א] {v:4} {v:4} {~:4} "שפטני". {v:5} {v:5} {~:5} "תפלטני". {v:10} {v:10} {v:10} איש "מרמה ועולה".

[מג ג] {v:2} {v:2} {~:2} "אל הר קדשך ואל משכנותיך". {v:3} {v:3} {~:3} "המה ינחוני".

[מג ד] {v:2} {v:2} "שמחת גילי".

[מג ה] {v:20} {v:20} {v:20} "זהה ל- [מב יב].

[מד ב] {v:3} {v:3} "כי אבותינו ספרו לנו" [מלבי"ם] וידוע שהאבות לא יורישו לבניהם אמונה כוזבת, וקבלה כזאת הנמשכת מאבות לבנים היא אמתית. {v:4} {v:4} "פועל פעלת" [מצודות] הפעולה אשר פעלת.

[מד ה] {v:3} {v:3} "אתה הוא מלכי". {v:5} {v:5} {~:5} "א"ע] וטעם להזכיר יעקב בדבריו [בר' מח טז] "המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים" [רשב"ם] שיחיה זרעם וזרע זרעם. {v:11} {v:11} "צוה ישועות יעקב" [רש"י] גם לבאים אחרינו.

[מד ו] {v:9} {v:9} {~:9} ינוגחו, יובסו.

[מד ח] {v:5} {v:5} "כי הושעתנו" [מצודות] לא בכח ידינו אלא ממך באה הישועה. {v:9} {v:9} {~:9} "הבישות" [מצודות] מלשון בושה.

[מד ט] {v:12} {v:12} {~:12} "הללנו".

[מד כג] {v:3} {v:3} {~:3} [משנה תורה - הלכות יסודי התורה ה ד] כדניאל חנניה מישאל ועזריה רבי עקיבא וחביריו ואלו הן **הרוגי מלכות** שאין מעלה על מעלתן.

[מד כז] {v:4} {v:4} {~:4} "קומה".

[מה א] {v:1} {v:1} "רד"ק] וזה המזמור נאמר על המלך המשיח. ונקרא "שיר ידידת", כלומר, **אהבת ה' למשיחו**. [רש"י] "על שושנים" - לכבוד **תלמידי חכמים** יסדו השיר הזה שהם רכים כשושנים...
[מה ב] {v:2} {v:2} {v:2} "דבר טוב".

[מה ג] {v:5} {v:5} {v:5} "ברכך אלהים לעולם". {v:19} {v:19} {v:19} "לעולם".

[מה ו] {v:3} {v:3} {v:3} "חיצך שנונים" [יסוד] חדים.

[מה ז] {v:3} {v:3} {v:3} [מלבי"ם] "מישור שבט מלכותך" ... הנהגתך הוא הנהגת היושר בעצמו. השווה: [עג ג] "... אני מישורים אשפ"ט". {v:4} {v:4} {~:4} "דה"י א כט כג] "וישב שלמה על כסא ה'..." {v:19} {v:19} {~:19} "כסאך ... עולם ועד".

[מה ח] {v:2} {v:2} {~:2} "שמן ששון" [רש"י] משיחת שמן כדת המלכים. "מחברייך" [א"ע] אם המזמור על דוד יהיה מחברייך שאול ואם על המשיח חסידים אחרים בדורו. [מצודות] כאשר תהיה נמשח בשמן למלוך על העם יהיה עליך ששון מחברייך כי הכל יחפצו בך. {v:3} {v:3} {~:3} "אהבת צדק ותשנא רשע". {v:4} {v:4} {v:4} "על כן...".

[מה ט] {v:2} {v:2} "שמחוך" [יסוד] ישמחו אותך.

[מה י] {v:2} {v:2} {v:2} [מצודות] "ביקרותיך" - ביקרת שלך בהן יהיו אף בנות מלכים. "נצבה שגל" - המלכה תהיה נצבה בימיך מקושטת בכתם אופיר **והכל הוא משל לגודל התענוג והממשלה**. {v:3} {v:3} {v:3} "נצבה שגל לימינך בכתם אופיר" [יסוד] בשעה שניצב ספר התורה לצד ימינך כתובה בזהב הבא מאופיר.

[מה יח] {v:18} {v:18} {v:18} "... עמים יהודוך לעלם ועד".

[מו א] {v:1} {v:1} "עלמות" [מצודות] שם כלי נגון.

- [מו ב] {v:4} {מלבי"ם} כי הוא "נמצא מאד" וקרוב לקוראיו.
- [מו ג] {~:2} "על כן לא נירא". {v:3} "לא נירא". {~:5} "על כן לא נירא". {~:9} "בהמיר ארץ..." [מצודות] כשתחלף הארץ מהשקט לרעד וכאשר ינועו ההרים ליפול בעומק הים והוא משל על **מפלת גוג**.
- [מו ה] {~:2} "ישמחו". {v:19} "עיר אלהים" [יסוד] ירושלים.
- [מו ו] {v:4} "אלהים בקרבה". {~:7} "בל תמוט".
- [מו ז] {v:4} "נתן בקולו". {v:9} "המו" [מצודות] יהמו מכאב לב. "מטו" [יסוד] התמוטטו.
- [מו ח] {v:13} "ה' צבאות". {v:20} חזרה [יב].
- [מו ט] {v:3} {מלבי"ם} אתם בני תבל "לכו חזו" - שזה לא נעשה במקרה כי היא מפעלות אלהים. {v:9} "אשר שם שמות" [רש"י] אשר שם ארצות הגוים שממה.
- [מו י] {v:5} "משבית מלחמות". {v:20} [יש' ב ד] "וכתתו חרבותם לאתים וּתְנִיתוּתֵיהֶם לַמְזֻמְרוֹת לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה".
- [מו יא] {v:3} "הרפו" [יסוד] חדלו להרע "ודעו". {v:4} "ודעו כי **אנוכי אלוהים**" [רד"ק] והיכולת בידי להרים ולהשפיל. {~:9} "ארום בארץ" [רש"י] אתרומם **בנקמתי אשר אעשה**. {~:10} [רד"ק] ידבר ה' אל האומות: מהיום ואילך, "הרפו" ממלחמות וממעשים רעים. [רש"י] "הרפו" - עצמכם מלכוא עוד על ירושלים. {v:13} "ארום בארץ". {v:18} "ארום בגוים ארום בארץ" [רד"ק] עתה אהיה רם בגוים ובכל הארץ, כי עד עתה לא הכירוני.
- [מו יב] {v:2} ה' "עמנו". {~:3} [רד"ק] אז יאמרו ישראל "ה' צבאות עמנו", שהצילנו מיד העמים והשפילם תחתנו. {v:4} "עמנו". {~:5} "משגב לנו" [יסוד] חזקנו ומבצרנו. {v:13} {כד י} "ה' צבאות" [א"ע] צבא השמים. {v:20} חזרה [ח].
- [מז א] {v:1} [צוהר] **לעתיד לבוא** יכירו כולם במלכות ה', ובמקדשו יתעלה ה' בתקיעות עמו, בעת הקרבת קרבן התודה.
- [מז ב] {v:3} "תקעו כף, הריעו לה' בקול רנה". {v:18} [מדרש] אומות העכו"ם מבקשים לומר להקב"ה הימנו, שנאמר "כל העמים תקעו כף". אומר להם הקב"ה, לי אתם אומרים הימנו? לכו ואמרו לישראל **שאלמלא הם לא נתקיימתם אפילו שעה אחת**, שנאמר בשירת האזינו [דב' לב מג] "**הרנינו גוים עמו**".
- [מז ג] {~:19} "מלך על כל הארץ".
- [מז ד] {~:5} "תחת רגלנו" [צוהר] **לכפר על ישראל**. {v:9} "ידבר" [יסוד] יכניע. [צוהר] יהרוג.
- [מז ה] {~:4} "את גאון יעקב" [מצודות] זה **בית המקדש** אשר אהוב הוא לעולם. {v:5} "יבחר לנו את נחלתנו" [יסוד] יוריש לנו את ארץ ישראל.
- [מז ו] {~:3} "בתרועה", "בקול שופר". {v:19} "עלה ה'" [צוהר] אז יתעלה ה'.
- [מז ח] {v:3} "זמרו משכיל" [יסוד] זמרו לו בחכמה ודעת. {v:13} "מלך כל הארץ".
- [מז ט] {v:18} "**מלך אלהים על גוים**" [רש"י] כך יאמרו הכל. {v:19} "ישב על כסא קדשו" [רש"י] עכשיו הכסא שלם ובגדולה ניכרת ויגידו כי נאספו לעירו.
- [מז י] {v:3} "נאספו" [מצודות] יהיו נאספים לא"י. "עם אלהי אברהם" [רש"י] שהיה נדיב לב הראשון תחלה לגרים עתה נודע כי לאלהים מגיני ארץ היכולת בידו להיות למגן על כל הבוטחים בו. {v:5} "מגני ארץ" [יסוד] כח ההגנה על הארץ. {~:10} "נדיבי עמים" [מצודות] ... **שהם עם אלהי אברהם**. {v:13} "מאוד נעלה". {v:18} "נדיבי עמים" [רש"י] שהתנדבו עצמם לטבח ולהרוג על קדושת שמו.
- [מז א] {v:1} [צוהר] יתגדל ה' כשיבנה בעתיד העיר היפיפה ירושלים, ויודע כוחו בגויים כשילחם שם בעצמו בגוג ומגוג.
- [מז ב] {~:4} "בעיר אלהינו" [רש"י] לעתיד לבא כשיבנה את עירו יהיה בשבילה גדול ומהולל. {~:12} "ומהולל מאד". {v:13} "גדול ה'".
- [מז ד] {v:5} "למשגב" [יסוד] לעזר ומחסה. {v:13} "למשגב" [מלבי"ם] שעקר **החוזק** שלה מה שאלהים שוכן בארמנותיה. {v:19} [מצודות] כשה' שוכן בארמנותיה" אז "נודע" לכל שהוא לה "למשגב".
- [מז ה] {v:10} "המלכים נועדו" [רש"י] להלחם עליה במלחמת גוג ומגוג. "עברו יחדו" - למלחמה.
- [מז ו] {v:9} "נבהלו נחפזו" [צוהר] ויתפחדו ומירושלים ינוסו.
- [מז ז] {v:9} [יר' נ מג] "שמע מלך בבל את שמעם ורפו ידיו צרה החזיקתהו **חיל כיולדה**".
- [מז ח] {v:9} "ברוח קדים תשבר" [רש"י] הוא לשון פורענות שהקב"ה **נפרע בו מן הרשעים** כמו שנאמר [שמ' יד] "ויולך ה' את הים ברוח קדים...". {~:10} "אניות תרשיש" [צוהר] האניות של אדום. {~:13} "ברוח קדים" [מצודות] אשר היא **העזה שברוחות** בה תשבר את האניות.
- [מז ט] {v:2} "כאשר שמענו" [רש"י] הנחמות מפי הנביאים "**כן ראינו**". {~:3} "כאשר שמענו כן ראינו" [יסוד] כפי **ששמענו מאבותנו** כך ראינו בעינינו. {v:4} "יכוננה" [יסוד] יבנה אותה ויקימנה. {v:13} "עד עולם סלה". {v:19} "ראינו". "עד עולם".
- [מז י] {v:3} "דמינו" [צוהר] מצפים אנו. {~:4} "בקרב היכלך". {v:5} "חסדך" [צוהר] לטובך.
- [מז יא] {v:4} "כשמך". {~:9} "צדק מלאה ימינך" [מלבי"ם] שאתה דיין ושופט צדק להעניש להראויים לעונש..., ור"ל שהנהגתו בקרב היכלו עם ישראל הוא חסד, אבל **הנהגתו עם העולם הוא בדין**, כי כן העניש את העמים שבאו באניות תרשיש... {v:13} "על קצוי ארץ" [מלבי"ם] שתהלתך היוצא על קצוי ארץ חוץ מן ההיכל. {v:19} "על קצוי ארץ".
- [מז יב] {v:17} "למען משפטיך" [רש"י] שתעשה דין באומות. {v:19} "למען משפטיך" [מצודות] אשר תעשה בחיל גוג.
- [מז יג] {v:19} "סבו" [א"ע] דברי ירושלם לעמים א"ר משה זה היה בימי דוד ורבים אמרו כי זה **לימות המשיח**.

- [מח יד] {v:3} "שיתו לבכם" [יסוד] שימו דעתכם. "למען תספרו לדור אחרון" [צוהר] כדי שיהיה יסופר בדורות הבאים. {~:19} "למען תספרו לדור אחרון".
- [מח טו] {~:3} "כי זה אלהים אלהינו". {v:4} "אלוהינו". {v:5} "ינהגנו על מות" [רש"י] כאדם המנהיג את בנו קטן לאט. {v:13} "עולם ועד".
- [מט ב] {v:3} "שמעו זאת... האזינו...". {~:18} [רד"ק] זה מזמור על ענין העוה"ז והעוה"ב. לפיכך אמר "כל העמים" ו-"כל ישבי חלד". כל מי שיחפץ הדרך הטובה, **מאיזה עם שיהיה**. [רש"י] "חלד" - היא הארץ על שם שהיא נושנת וחלודה.
- [מט ג] {~:4} [יסוד] גם המון העם, גם רמי המעלה, יחד עשיר וחסר כל.
- [מט ה] {~:3} [מציודות] כי בהכרעת הנגון יובן הדברים.
- [מט יג] {v:20} [כא].
- [מט טו] {v:9} [יש' סו כד] "ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר".
- [מט כא] {v:20} [יג].
- [נ א] {v:1} "מזמור לאסף" [מלבי"ם] בו תוכחה נגד החנפים והצבועים שהיו עושים תועבות גדולות ומראים את עצמם צדיקים ע"י הבאת קרבנות רבים. {v:19} "ה' דיבר...".
- [נ ב] {v:4} "מציון... הופיע". {v:13} "מכלל יופי".
- [נ ג] {v:4} [יבמות קא/ב] "וסביביו נשערה מאד" מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה. {v:11} "יבוא... ואל יחרש".
- [נ ד] {v:4} "יקרא...".
- [נ ה] {~:3} "כרתי בריתי עלי זבח" [יסוד] שכרתו ברית עמי עם עולות וזבחים. [מלבי"ם] אתם חסידי! - "אספו לי" את הכורתים בריתי עלי זבח - החושבים שע"י הזבחים שמביאים הם כורתים עמי ברית בל אעשה להם רעה ועי"כ אאהב אותם.
- {v:4} [יסוד] ויאמר (ה'), אספו את נאמני [מציודות] אשר כרתי עמם ברית בדם זבח [שמ' כד ח] "ויקה משה את הדם ויזרק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה".
- [נ ו] {v:4} "שופט הוא".
- [נ ז] {v:4} "אלהים אלהיך אנכי".
- [נ ט] {v:4} "לא אקה מביתך פר" [רש"י] לא שלך הם אלא שלי. [מלבי"ם] וכי צריך אני דוקא אל הפר הנמצא בביתך? "ואל העתודים" - הנמצאים במכלאותיך? - הלא אם היתי צריך אל אכילה, הלא יש. {v:20} [יר' ז כא] "כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל עולותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר" [מציודות] הואיל ואין העולות לרצון לפני למה תפסידו הבשר.
- [נ יב] {v:13} [א"ע] אמר רבי משה אילו הייתי כאדם שיש לי צורך לא הייתי מבקש לתת לי מאשר יש לו ואין לו רק מעט ובידי הכל. קל וחומר שאין לי צורך.
- [נ יג] {v:4} [רש"י] לא אמרתי לך להביא זבח שאני צריך לאכילה אלא נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני.
- [נ טו] {v:3} "וקראני... ותכבדני". השווה [פו ז] "ביום צרתי אקראך כי תענני". {v:5} "אחלצך". {v:6} "ביום צרה".
- [נ טז] {v:4} "אמר".
- [נ יז] {v:20} [משלי ה כב-כג] "עוונותיו ילכדנו את הרשע ובחבלי חטאתו יתמך. הוא ימות באין מוסר וברב אולתו ישגה".
- [נ כא] {v:4} "והחרשתי". {v:9} "אוכיחך ואערכה לעיניך" [יסוד] אדבר עמך תוכחה ואסדר משפטיך למול עיניך. {v:10} "דימית היות אהיה כמוך" [יסוד] חשבת שהסכמתי עמך. {v:17} "ואערכה לעיניך" [יסוד] ואסדר משפטיך למול עיניך.
- {v:19} "ואערכה לעיניך" [אריה] Video Editing.
- [נ כב] {~:3} "בינו נא" [יסוד] הבינו עכשיו. {v:4} "פן אטרופ ואין מציל". {v:10} "שוכחי אלוה". {v:20} [ז ג] "פן יטרופ כאריה נפשי. פורק ואין מציל". [מלאכי ג כד] "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם פן אבוא והייתי את הארץ חרם".
- [נ כג] {v:2} "אראנו בישע אלהים". {v:3} "זובח תודה" [רש"י] המביא לי זבח של תשובה והודאה על עוונותיו הוא יכבדני. "ישם דרך" - השב אלי אני מלמד ושם דרך לחוטאים לשוב אלי אני אראנו בישועתי. [מציודות] המשים דרכו ר"ל לא יעשה מעשיו בדרך מקרה והזדמנות אבל ישים עיניו ולבו על דרכו להבין הטובה היא אם רעה. {v:4} [מציודות] וכן [שמ' כד א-ב] "ואל משה אמר **עלה אל ה'** אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל והשתחויתם מרחק. ונגש משה לבדו אל ה' והם לא יגשו והעם לא יעלו עמו". [מכות י/ב] בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו.
- [נא ב] {v:1} [שמואל ב יב א].
- [נא ג] {~:5} מתוך 13 מדות הרחמים: [שמ' לד ו] "אל רחום וחנון... נשא עון ופשע וחטאה...".
- [נא ד] {~:5} מנקה מעונות ומטהר מחטאים. {v:20} [יר' ד יד] "**כבסי מרעה** לבך ירושלם למען תושעי, עד מתי תלין בקרבך מחשבות אונך".
- [נא ה] {~:3} "וחטאתי נגדי תמיד" [רש"י] מתוך שאני מתחרט ודואג עליו דומה לי כאילו הוא לפני תמיד כל שעה. [רש"י] יומא פו/ב] איני סבור שכפרתי לי, והרי הוא תמיד כאילו הוא נגדי עומד.
- [נא ו] {v:2} "תזכה בשפטך" [יסוד] **תזכני** בדינך. {v:4} [דב' לב ד] "צדיק וישר הוא" מלמד שבשעת פטירתו של אדם לבית עולמו כל מעשיו נפרטין לפניו... והוא אומר הן ואמרים לו התום וחותרם שנאמר [איוב לו ז] "ביד כל אדם יחתום" ולא עוד אלא שמצדיק עליו את הדין ואומר להם יפה דנתוני לקיים מה שנאמר "למען תצדק בדברך". {~:5} [רד"ק] כלומר **שתשא**

חטאתי כמו שאמרת למה [שמ' לד ז] "נשא עון ופשע וחטאה". [א"ע] כי תסלה לשבים מתודים מעונם. {9:~} "למען תצדק בדברך" [רש"י] אם תמחול לי תצדק בדיןך לנכה **כל הרשעים שאינם שבים שלא יוכלו לומר כאילו עשינו תשובה לא הועלנו**. {15:~} "לך לבדך חטאתי" [מלבי"ם] כי היה המעשה בצנעה. {17:v} "תזכה בשפטך".

[נא ז] {15:v} [א"ע] וי"א כי זה רמז לחוה שלא ילדה רק אחר שחטאה.

[נא ח] {4:!!} "הן אמת חפצת" [מצודות] הלא חפץ אתה להיות נשרש האמת. "בטחת" [רש"י] אלו כליות. "ובסתום חכמה

תודיעני" - ובלב שהוא סתום הודעתני חכמה להתודות. {20:v} [איוב לח לו] "מי שת בטחות חכמה? או מי נתן לשכוי בינה?".

[נא ט] {2:v} [מצודות] ואהיה לכן יותר מן השלג מבלי רושם עון כלל. {5:v} [מצודות] תסיר חטאי כמו שמסירין הטומאה עם הזאת האזוב ואהיה טהור מטומאת החטא.

[נא י] {2:v} "תגלגה עצמות". {6:~} "עצמות דכית".

[נא יא] {5:~} מסתיר פנים מחטאים ומוחה עונות.

[נא יב] {19:~} {יח' לו כה-כו} "... **אטהר** אתכם ונתתי לכם **לב חדש ורוח חדשה** אתן בקרבכם..."

[נא טו] {3:!!} "אלמדה". {יח' יח ל} "שובו והשיבו מכל פשעיכם". [תנחומא נשא כח] דוד למד השבים כסופר המלמד תנוקות.

{4:~} "דרכיך". והשווה: [כה ח] "טוב וישר ה' על כן יורה **חטאים בדרך**". {5:~} "אלמדה פושעים **דרכיך**" [רש"י] וממני

ילמדו וישבו אם יראו **שתסלה** לי. {10:!!} [מלבי"ם] "פושעים" מחמת **מרד** "וחוטאים" מצד **התאוה**. {20:v} [תדא"ר ב] [שמ"ב כג א] "ואלה דברי דוד האחרונים", אמר: רבש"ע קבלני בתשובה שלימה לפניך כדי שתזכה את הרשעים לעוה"ב ותאמר להם: מה דוד מלך ישראל שעשה לפני דבר חמור, כיון שעשה תשובה (שנא' [נא ו] "לך לבדך חטאתי..."), קבלתי אותו

בתשובה. אף אתם אם עשיתם תשובה...

[נא טז] {2:v} [מצודות] ואז "תרנן לשוני" על הצדקה שעשית עמדי. {5:v} "תשוועתי" [יסוד] מושיעי. {7:v} "הצילני

מדמים" [רש"י] שלא אמות בחרב על עונשו של אוריה שהרגתי. {11:v} "הצילני".

[נא יז] {3:v} {ופי יגיד תהלתך}. {4:~} "אדני שפתי תפתח...". [משלי טז א] "לאדם מערכי לב ומה' **מענה לשון**". [שמ"ד

יא] "ויאמר ה' אליו מי שם פה לאדם או מי ישום אלם או חרש או פקח או עור? הלא אנכי ה'". [שמ"ט א] "אז ישיר משה...".

[שמ"ב כג ב] "רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני". {11:!!} [א"ע] תעזרני להגיד "תהלתך".

[נא יח] {4:v} "כי לא תחפוץ" [מצודות] אין עיקר חפצך בזבח ומתן. [א"ע] לא שאלת בתורתך ובקשת להקריב עולה או חטאת

בעבור עון כזה. {10:~} "כי לא תחפוץ זבח" [רש"י] שאין זבח חטאת בא על **המזיד**.

[נא יט] {2:v} "זבחי אלהים רוח נשברה" [מצודות] הוא הזבח המרוצה **ולא תבזה אם כן לבי הנשבר והנדכה**. {3:~} "זבחי"

[א"ע] חשובה היא **התשובה** כזבחי אלהים והתשובה היא "לב נשבר ונדכה". [מלבי"ם] **שישבר האדם את רוחו הפנימי**.

{5:v} [קמז ג] "הרפא לשבורי לב ומחבש לעצבותם". [יש' סו ב] "ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי". {6:v} "לב

נשבר ונדכה". {20:v} [סוטה ה/ב] בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה שבשעה שבית המקדש קיים אדם מקריב

עולה שכר עולה בידו מנחה שכר מנחה בידו אבל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם... ולא

עוד אלא שאין תפילתו נמאסת...

[נא כ] {4:v} "תבנה". {5:~} "היטיבה". {11:!!} "היטיבה".

[נא כא] {2:~} "אז תחפוץ..." [מצודות] כי אז תמלא הארץ דעה [יש' יא ט] ולא יחטאו ולא יצטרכו עוד להביא חטאות ואשמות

ולבד זבחי צדק יזבחו והם שלמים ועולות הבאים בנדבה ומבלי חטא. {3:v} "יעלו על מזבחך פרים". "וכליל" [מציון] היא

מנחת כהן שנאמר בה [וי' ו טז] "כליל תהיה" לפי שכולו נשרף. {4:~} "תחפוץ..." {19:v} "אז..." [רד"ק] כי ראה ברוח

הקודש שעתידיים שני ביהמ"ק להחרב. ואף על פי שהיו מקריבים קרבנות תמיד, כיוון שמעשיהם היו רעים, בזה ה' הקרבנות

והחרים המקדש. ובימות המשיח יהיו הקרבנות רצויים, שיהיו כל ישראל בלב אחד לעבוד את ה'. {20:v} [יש' נו ז]

"והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי **עולתיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי** כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים".

[נב יא] {2:v} "שמך כי טוב נגד חסידיך" [יסוד] פעולותיך הטובות והגלויות לעיני חסידיך. {3:v} "אודך". ואקוה שמך

[יסוד] לראות את פעולותיך. {5:v} "עשית" [מצודות] כאשר שאלתי.

[נג א] {1:v} "מחלת" [יסוד] כלי נגינה. "משכיל" - מזמור **מלמד השכל** שחיברו דוד. {20:v} השווה מזמור [יד].

[נג ב] {10:v} [רש"י] על טיטוס (הרשע, שהחריב את הבית השני).

[נג ג] {20:v} [יד ב]. [פ טו] "אלהים צבאות שוב **נא הבט משמים וראה** ופקד גפן זאת".

[נג ד] {20:v} [יד ג].

[נג ו] {4:v} "הבישותה" [רש"י] אתה ה' את כל אויבי "כי... מאסתם". {9:v} "ה' מאסם". [פט יא] "אתה דכאת כחלל רהב

בזרוע עזך **פזרת אויביך**". {10:v} "פיזור" [מצודות] כאשר אלהים פזר "עצמות" **החונים עליך ירושלים**.

[נג ז] {5:v} "בשוב ה' שבות עמו" [יסוד] כאשר יחזיר ה' את שבויי ישראל. {11:!!} "מי יתן". {19:v} "בשוב" [מצודות]

בעת אשר ישקט ה' את בני הגולה ר"ל **שהכל יכירו** אשר מאת ה' ההשקטה. {20:v} [יד ז].

[נד ג] {5:v} "הושיעני". "תדינני" [צוהר] נקם את נקמתי.

[נד ד] {3:v} "תפלתי". "לאמרי פי". {11:v} "שמע". "האזינה".

[נד ה] {10:v} "זרים" [יסוד] אויבים. "קמו עלי" - התקוממו נגדי. "ועריצים" - ואכזרים. "בקשו נפשי". "לא שמו אלהים

לנגדם".

[נד ו] {5:v} "עזר לי". "בסמכי נפשי" [יסוד] בעזרת תומכי חיי. [מלבי"ם] שהם אנשי דוד וסומכיו ועוזריו, וה' יצטרף להיות

ג"כ עמהם לסמכני.

- [נד ט] {~:4} "ובאיבי..." {v:5} "מכל צרה הצילני". {~:9} "ובאיבי ראתה עיני" [יסוד] ואת גמול אויבי ראיתי במו עיני.
 [נה ב] {~:3} תפילתי, תחינתי. {~:4} מתעלם. {~:5} מאזין.
 [נה ג] {v:3} "אריד" [מצודות] כשאני מיילל בעת ספור התלאות והומה אני עליהם. {~:4} מקשיב, עונה. {v:6} "אריד בשיחי" [רש"י] אתאונן בצערי.
 [נה ה] {v:6} "יחיל" [רש"י] דואג.
 [נה יח] {v:3} "ערב ובוקר וצהרים" [רש"י] ערבית ושחרית ומנחה ג' תפלות. "ואהמה" [יסוד] וארים קולי. {v:5} "וישמע קולי".
 [נה כג] {v:20} [לז כה].
 [נה כד] {v:3} "ואני אבטח בך". {~:4} "תורידם לבאר שחת". {v:9} [אבות ה יט] ... תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנא' "... תורידם לבאר שחת... לא יחצו ימיהם". {v:10} "אנשי דמים ומרמה".
 [נו א] {v:1} "יונת אלם רחוקים" [רש"י] על עצמו אמר שהיה רחוק מארץ ישראל אצל אכיש והיו אחיו של גלית מבקשים רשות מאכיש להרגו שנא' [שמואל א כא יב] "הלא זה דוד מלך הארץ" והוא היה ביניהם כיונה אלמת.
 [נו ב] {~:5} "חנני" [יסוד] רחם עלי. {v:6} "שאפני" [יסוד] רמסו אותי. "כל היום לחם ילחצני" - כל הזמן מלחמות ילחצו אותי.
 [נו ג] {v:6} "רבים לוחמים לי".
 [נו ד] {v:3} "אליך אבטח". {v:6} "יום אירא".
 [נו ה] {v:2} "לא אירא". {v:3} "אהלל דברו". "בטחתי". {v:16} "מה יעשה בשר לי".
 [נו ט] {v:4} "שימה דמעתי בנאדך" [א"צ - הדאה] בבית גנזיך. [רש"י] ותהא שמורה לפניך. "הלא בספרתך" - במנינך תתננה למנותה עם שאר צרותי.
 [נו י] {~:3} "אקרא" [יסוד] אתפלל אליך.
 [נו יא] {v:3} [רש"י] על מדת הדין ועל מדת הרחמים "אהלל". [מצודות] על הרעה כמו על הטובה.
 [נו יב] {v:20} חזרה פסוק [ה].
 [נו יד] {~:7} "ממות". "מדהי" [יסוד] מכשולו.
 [נו ב] {v:3} "בך חסיה נפשי ובצל כנפיך אחסה". {~:5} חונן, מכסה בכנפיו. {~:6} "עד יעבור הוות" [רש"י] עד תעבור הרעה.
 [נו ג] {~:4} "גומר" [מצודות] המשלים לגמור מה שהבטיח עלי.
 [נו ד] {v:4} "ואמיתו". {~:10} "חרף שואפי" [צוהר] מהיותי ללעג ע"י מחכי מפלתי. [יסוד] הרומסים אותי.
 [נו ה] {~:6} [מצודות] "נפשי בתוך לבאים" - נפשי שוכנת בין בני אדם הטורפים כלבאים ואני שוכב בין אנשים השורפים כלהב אש ופניהם כחנית וחצים. "חרב" - ממת בלה"ר כחרב חדה.
 [נו ז] {v:6} "כפף נפשי" [מלבי"ם] ליכנס בתוך הרשת.
 [נו יא] {v:4} "אמיתך". {v:5} "חסדך".
 [נו יב] {~:4} "כבודך".
 [נה א] {v:1} [רש"י] "מכתם" - שם נעימות שיר. {~:7} "אל..." {~:10} [מלבי"ם] "אל תשחת" - מיוסד על אנשי שאול שהסיתו לשאול שירדוף שנית אחרי דוד ואמרו שמצא את כנף מעילו, וע"ז ציין גם מזמור זה בשם אל תשחת ונסמך למזמור הקודם, והוסד נגד אנשי כזב ובעלי לה"ר אלה.
 [נה ב] {~:3} [חולין פט/א] ... אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה... מה אומנותו של אדם בעולם הזה? **ישים עצמו כאלם**. יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר "צדק תדברון". יכול יגיס דעתו (להתנצח ולהתייהר בחכמתו) ת"ל "מישרים תשפטו בני אדם".
 [נה ה] {v:10} [רש"י] "חמת למו" - ארס יש להם להרוג את הבריות כדמות הנחש. [מצודות] "כמו פתן חרש" - המה כמו פתן אשר לעוצם רעתו לא יועיל לו הלחש כאלו היה חרש ואוטם אזנו לבל ישמע כי כן הרשעים הללו **לא יועיל בהם המוסר כאילו היו חרשים**.
 [נה ו] {v:10} [רד"ק] מי שיודע חכמת הלחש, חובר חברים ועושה מעשים, ובהם יועיל הלחש. "מחוכם" - מי שהוא מאוד חכם בהם, ואפילו הוא לא יועילו בו מעשיו ולחשו. כן הם אלו האנשים, **לא ישמעו ולא יאזינו לקול הצדיק במשפטו**, ויעשקו אותו וישפטו עליו כפי לבבם ורצונם. {v:20} [דב' יח יא] "והִכַּר חֶבְרֹן".
 [נה ח] {v:9} [מצודות] "ימאסו" - יהיו נמסים כמים וילכו לאבדון.
 [נה ט] {v:9} [מצודות] "כמו שבלול" - כשבולול הזה אשר דרכו להיות נמס והולך בזרוח עליו השמש וכמו הנפל של אשה אשר אינו רואה השמש [איוב ג טז] "כנפל... לא ראו אור" כן הרשעים הללו לא יראו השמש ר"ל אור הישועה.
 [נה יא] {v:2} "ישמח צדיק". {~:3} [מש' כד יז] "בנפל אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך".
 [נט א] {v:6} "אל תשחת" [רש"י] כך קרא שם המזמור על שם שהיה קרוב למות ולהיות נשחת מבקש רחמים על הדבר. {v:14} "וישמרו את הבית" [רש"י] כשאמרה להם מיכל חולה הוא [שמואל א יט] והבריהו בלילה.
 [נט ב] {~:5} "הצילני", "תשגבני". {~:6} "הצילני".
 [נט ג] {~:6} "הושיעני". "הושיעני".

- [נט ד] {v:3} "לא פשעי ולא חטאתי ה'".
- [נט ה] {~:3} "בלי עון". {~:5} "עורה לקראתי וראה" [יסוד] חושה ה' לעזרתי והבט והשגח עלי. {v:10} "ירוצון ויכוננו" [יסוד] רצים הם ומתכוננים ללכדני.
- [נט ו] {v:4} "אלהים צבאות, אלהי ישראל". {v:10} "בוגדי און".
- [נט ז] {v:20} [ט].
- [נט ח] {v:10} "כי מי שומע" [א"ע] יחשבו כי אין אלהים שומע סודם.
- [נט ט] {v:20} "ישחק" [ב ד], [לו יג].
- [נט י] {v:3} "אליך אשמרה" [רש"י] ואצפה לעזרני הימנו. "ה' משגבי" [יסוד] מגיני ומחסי. {v:10} "עוזו" [רש"י] עזו ותקפו של אויבי החזק עלי.
- [נט יא] {v:5} "אלהי חסדי" [מצודות] ה' העושה לי חסד מעולם. {~:10} שוררי.
- [נט יב] {v:5} "מגיננו". {~:9} "אל תהרגם פן ישכחו..." [מצודות] כי המת נשכח מן הלב ולא יזכרו בהם ליקח מהם מוסר. "הניעמו.. והורידמו" [מצודות] אלא בכוח הרב הניעם ממקום למקום והורידם מנכסיהם.
- [נט יג] {v:9} "וילדו בגאונם" [מצודות] ויהיו נלכדים בעבור גאותם. "ומאלה" - ומרוב הקללה אשר יבוא עליהם ומרב הכחש והרזון אשר יבואו יספרו הבריות זה לזה את כל הקורות להם ויהיה הדבר זכור ויקחו מהם מוסר.
- [נט יד] {v:4} "כי אלהים מושל ביעקב". {v:13} "לאפסי הארץ" [יסוד] בכל קצווי הארץ.
- [נט טו] {v:20} [ז].
- [נט טז] {v:9} [מצודות] כשהמה יהיו נעים לבקש אוכל וכאשר לא ישבעו כי לא ימצאו די אכלם אז יתלוננו ויהמו מכאב לב.
- [נט יז] {v:2} "ומנוס" [יסוד] ומקום מקלט. {v:3} "ואני אשיר" [מצודות] אספר "עוזך" בשיר ובכל בוקר ארנן חסדך.
- {v:5} "היית משגב לי" [א"ע] ששמע תפלתי ממתקוממי תשגבני. {v:6} "ביום צר לי".
- [נט יח] {v:3} "אליך אזמרה". "משגבי" [יסוד] מחסי. {v:5} "אלהי חסדי" [מצודות] העושה לי חסד מעולם.
- [ס א] {v:3} "ללמד" [יונתן] לאלפא. [מצודות] עשוי ללמד דעת את העם איך הכל בא בהשגחה. [יסוד] ללמד דעת.
- [ס ג] {v:2} "תשוב" [מ.ציון] ענין הנחה והשקט. כמו [יש' ל טו] "... ישראל בשובה ונחת תושעון...".
- [ס ו] {v:2} "להתנוסס" [יסוד] להתפאר בו. {v:4} "קשט" [יסוד] מידת אמיתך. {v:14} {~:14} "דב' יג ד" **כי מנסה ה' אלהיכם אתכם** לדעת הישכם אהבים את יהוה אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם". {v:20} [משלי כב כ-כא] "הלא כתבתי לך שלישים במעצות ודעת. להודיעך קשט אמרי אמת להשיב אמרים אמת לשלחך".
- [ס ז] {v:2} "יחלצון". {~:4} {~:4} ענני. {~:7} "יחלצון" [יסוד] ינצלו מרעה. {v:20} [קח ז].
- [ס ח] {v:20} [קח ח].
- [ס ט] {v:20} [קח ט].
- [ס י] {v:20} [קח י].
- [ס יא] {v:20} [קח יא].
- [ס יב] {v:20} [קח יב].
- [ס יג] {~:3} [מיכה ה ו] "אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם". {v:6} {v:6} הב לנו עזרה. {v:20} [קח יג].
- [ס יד] {~:3} [אריה] אמונה. והשווה [דב' ח יז] "כחי ועצם ידי...". {v:20} [קח יד].
- [סא א] {v:1} "נגינת" [מצודות] שם כלי נגון.
- [סא ב] {~:3} "רינתי", "תפילתי". {~:5} שמע.
- [סא ד] {~:4} "מפני אויב". {~:7} "מפני אויב". {v:10} "מפני אויב". {v:13} "מגדל עוז".
- [סא ה] {v:2} "אגורה באהלך עולמים" [רש"י] זכני בעה"ז ובעולם הבא. {~:5} "אחסה בסתר כנפיד".
- [סא ו] {~:2} "שמעת לנדריי". [אויב כב כז] "תעתיר אליו וישמעך ונדריך תשלם" [רלב"ג] שלא יבצר ממך דבר מהדברים אשר תשתדל בעשייתם. {~:3} "לנדריי" [מלבי"ם] הנדר שלי אמר אלה הדברים (יציין את הנדר כעצם מופשט מדבר בעד המלך). "יראי שמך". {v:5} "נתת ירושת יראי שמך".
- [סא ח] {v:2} "ישב" [רש"י] המלך ל"עולם" לפני ה'. "חסד ואמת" [מצודות] חסדי המקום ואמיתת הבטחתו יהיה מזומן לשמרו מן האויב מבלי מלחמה. {~:4} "חסד ואמת". {~:5} "ינצרוהו" [יסוד] לשמור עליו. {v:19} "עולם".
- [סא ט] {v:2} "כן אזמרה שמך..." [מצודות] ר"ל כמו שאני מזמר כאשר אנצח המלחמה כן אזמר לעד כאשר לא תבוא עלי מלחמה כלל. {v:3} "לשלמי נדרי יום יום" [מצודות] בעת אשלם נדרי בכל יום אזמר אז לשמך כי מוטב לי לדור נדריים בכל יום עד שלא באה עלי המלחמה מלדור בעת המלחמה שאנצל מן האויב ולנצח אותו. {~:19} "לעד".
- [סב ב] {v:3} "דומיה נפשי" [יסוד] מיחלת בדממה נפשי. {~:5} "ממנו ישועתי". [שמ' יד יד] "ה' ילחם לכם ואתם תחרשו". {v:20} [ו]. [סה ב] "לך דמיה תהלה אלהים בציון ולך ישלם נדר".
- [סב ג] {~:19} "לא אמות רבה" [יסוד] לעולם. {v:20} [ז].
- [סב ו] {v:3} "כי ממנו תקותי" [מלבי"ם] תקותי אל הישועה היא ממנו. {v:20} [ב].
- [סב ז] {v:2} "לא אמוט". {v:3} "הוא צורי" [יסוד] חזקי. {~:5} "משגבי" [יסוד] מגיני. {~:7} "לא אמוט". {~:13} "צורי" [יסוד] חזקי. {v:20} [ג].
- [סב ט] {~:3} "שפכו לפניו לבבכם" [מלבי"ם] שהבטחון על בני אדם לא תוכלו לגלות לו כל מצפוני לבכם, שיש דברים שיתבייש מגלות לבני אדם, אבל לפני ה' תשפכו לבבכם - לגלות כל מצפוני לב.

- [סב י] {v:16} [קהלת א ב] "הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל".
- [סב יב] {v:3} "אחת דבר אלהים" [רש"י] ששמעתי מתוכה שתים. ומה הן שתים? [יב] כי עז לך לשלם לאיש כמעשהו, והשני [יג] כי לך ה' החסד. ומאיזה דבור שמענו? מדבור שני של 10 הדברות [שמ' כ ה-ו]. {v:4} "אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי" [בעל הטורים] כשהקב"ה אמר למשה לך שוב מצרימה נחלק הדבור לשנים ונשמע למשה "לך שוב" ולאהרן "לך לקראת משה" ויצא מיד... "עז לה". {v:16} {?} [מלאכי ג ו] "כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם". {v:20} [ר"ה כז/א] זכור ושמור **בדיבור אחד** נאמרו.
- [סב יג] {v:4} "אתה תשלם לאיש כמעשהו" [צוהר] אתה תשלם לכל איש כפי מעשיו. {v:5} {!} "חסד" [צוהר] להיטיב.
- [סג א] {v:1} "במדבר יהודה" [רש"י] בורח [מצודות] להסתר מפני שאול. "מזמור" [מלבי"ם] קוטב המזמור להגיד בו רוב תשוקתו אל הדבקות האלהי, עד שעזב מלזכור כל ענינים החומריים רק באלהים דבקה נפשו.
- [סג ב] {v:3} "אלי אתה". "אשחרך" [רש"י] אבקש ואדרוש לך. "צמאה לך נפשי" - צמא ותאב אני לבוא אליך בבית תפלתך. {v:6} "בארץ ציה" [מצודות] כמו ההולך בארץ ציה ועיף מקום שאין שם מים כי אז מאוד יתאוה להם.
- [סג ג] {v:3} "כן בקודש" [מצודות] כמו הצמא כן **אתאוה להזות אותך במקום הקודש** ולראות עוזך שהוא הארון עם הכבוד אשר ישכון עליו. {v:4} {~} "וכבודך". {v:13} {~} "עוזך". {v:20} "בקודש הזיתית" השווה [טז ח] "שויתי ה' לנגדי תמיד".
- [סג ד] {v:2} {~} "טוב". {v:3} [מצודות] כי כל טובת חסדך מנתינת החיים הוא למען "שפתי ישבחונך" בעודי כי לולא זאת למה לי חיים ולוה אתאוה להיות במקום המקודש למען אשבחך שם. [מלבי"ם] החסד הוא טוב מן החיים עצמם שהוא רק אמצעי אליו, כי ע"י החסד "שפתי ישבחונך" וזאת היא **תכלית החיים**. {v:5} "חסדך".
- [סג ה] {v:3} "כן" [רש"י] אז כשאבא לפניך **"אברכך בחיי"** כל ימי חיי. "בשמך אשא כפי" - **להתפלל ולהלל**.
- [סג ו] {v:2} "כמו חלב ודשן" [מצודות] כמו שתשבע הנפש ממאכלי חלב ודשן כן "תשבע נפשי" אם יהלל פי את ה' בהרבה לשונות של "רננות". {v:3} "יהלל פי". {v:12} {~} "יהלל".
- [סג ז] {v:3} "על יצועי" [רש"י] כשאני שוכב על משכבי אני זוכר אהבתך. "באשמורת" - הלילה. "אהגה בך" - אחשב בך.
- [סג ח] {v:2} "ובצל כנפך ארנון". {v:5} "כי היית עזרתה" [יסוד] לעזר "לי".
- [סג ט] {v:3} "דבקה נפשי אחריד" [א"ע] אין אהבה לנפשי רק אחריד. [דב' יא כב] "... לאהבה את ה' אלהיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו". [דב' ל כ] "... לשמע בקלו ולדבקה בו". [דב' י כ] "... אתו תעבד ובו תדבק...". [דב' יג ה] "... ובו תדבקו". {v:5} "כי תמכה ימינך" [רש"י] שלא אפול. [א"ע] אתה עזרתני להדבק בך.
- [סג י] {v:10} "יבאו בתחתיות הארץ" [רש"י] במקום שפל שאול ושוחה יבאו ויפלו.
- [סג יב] {v:2} "יסכר" [מצודות] כאשר יסגר פי המדבר עלי שקר בפני שאול בראותו שלא יוכל לי ולאנשי ואז **אשמה אני ואנשי הנשבעים בה'**. {v:3} {~} "יתהלל כל הנשבע בו". {v:9} "כי יסכר" פיהם. {v:10} {~} "דוברי שקר".
- [סד א] {v:1} [רש"י] מזמור זה דרשוהו בעלי אגדת תה' על דניאל שהושלך לגוב אריות ויפה נופל כל לשון המזמור על האגדה צפה דוד ברוח הקדש כל המאורע לו והתפלל עליו שדניאל מזרעו היה, שנ' [יש' לט ז].
- [סד ב] {v:5} {~} "תצר" [צוהר] שמר. {v:10} {~} "מפחד" [צוהר] אימת.
- [סד ב] {v:3} "לך דומיה תהילה" [יסוד] לך ה' השתיקה היא התהילה. "ולך ישולם נדר" [יסוד] ולך ישלמו הכל נדריהם.
- {v:4} "אלהים בציון" [יסוד] השוכן בציון.
- [סד ג] {v:3} [יש' סו כג] "והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר ה'". {v:4} "שמע תפילה". {v:19} "עדיך כל בשר יבואו" [יסוד] אליך כל בני בשר יבואו.
- [סד ד] {v:5} "פשעינו אתה תכפרם".
- [סד ה] {v:4} [יש' א יב] "כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמס **חצרי**". {v:19} "אשרי תבחר" [מצודות] אשרי להעם אשר תבחר ותקרב להיות שוכן בחצריך.
- [סד ו] {v:2} "מבטח" [רש"י] אתה ומנוס לכל יושבי קצות ארץ מקצה הארץ ועד קצהו. "וים רחוקים" - אפ' לרחוקים שבים אתה מבטח שבכל מקום ממשתלך. {v:5} "ישענו". {v:9} {~} "נוראות בצדק תעננו" [רש"י] בצדקתך תעננו לעשות נוראות בגוים. {v:11} "נוראות בצדק" [צוהר] הכה בגויים ברוב טובך.
- [סד ח] {v:5} "משביח" [יסוד] משקיט. {v:18} "..." והמון לאומים" [מצודות] "משביח" המיית לאומים ההומים.
- [סד ט] {v:3} "מוצאי בקר וערב תרנין" [רש"י] לך את הבריות יושבי קצוות בבקר **אומרים** ברוך יוצר המאורות ובערב ברוך המערב ערבים. {v:4} אותותיך. {v:9} "וייראו יושבי קצות מאותותיך" [מצודות] ע"י אותות הברקים והרעמים **יפחדו ממך** יושבי קצות הארץ. {v:19} "וייראו יושבי קצוות" [א"ע] כנגד בית המקדש.
- [סד י] {v:13} "פקדת הארץ" [רש"י] כשאתה חפץ להטיב אתה פוקד את הארץ ומשקה אותה.
- [סד יד] {v:2} "יתרועעו אף ישירו" [צוהר] וישמה האדם וגם ישיר.
- [סו א] {v:12} {~} "הריעו". {v:18} "כל הארץ". "הריעו" [מצודות] **בעת בוא מלך המשיח יריעו כל העמים תרועת מלך לקבל את ה' לאלוה**.
- [סו ב] {v:4} {~} "שמור". {v:12} {~} "תהילתו".
- [סו ג] {v:3} "אימרו לה'..." {v:4} "נורא מעשיך..." {v:9} "יכחשו" [יסוד] יכנעו. {v:10} "אויביך". {v:12} {~} "אמרו..." מה נורא מעשיך". {v:13} "מה נורא" [יסוד] **גדולים** מעשיך". "ברוב עוזך..." {v:18} "אמרו".
- [סו ד] {v:4} {~} "שמך". {v:12} {~} "ישתחוו... ויזמרו..." {v:18} "כל הארץ".
- [סו ה] {v:3} "לכו וראו..." [נ] "הפך ים ליבשה..." {v:4} "מפעלות ה' נורא עלילה" [יסוד] מירא במעשיו את "בני אדם".

- {~:12}** "לכו וראו..." **{~:13}** "נורא עלייה". **{v:18}** "לכו וראו..." **{v:20}** [איכה ג מ] "נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה'".
- [סו ו]** **{v:2}** "שם נשמתה בו" [מלבי"ם] **כי הכרנו שהוא משגיח על פרטי בני אדם ומשנה הטבע בעבורם, שם הכרנו כי הוא.** **{v:13}** "הפך ים" [מצודות] בעת יצאו ממצרים. "בנהר יעברו ברגל" - בימי יהושע עברו בירדן ברגלם. **{~:19}** "שם" [אריה] בדרך לא".
- [סו ז]** **{v:4}** "עיניו.... תצפינה". **{~:6}** [אריה] גם עכשיו "ירומו". **{v:7}** "אל ירומו" [אריה] בעתיד. **{~:9}** "אל ירומו". **{!:10}** "הסוררים" [צוהר] הכופרים, [יסוד] הסרים מדרכו. **{v:11}** "אל" **{~:18}** "עיניו בגויים תצפינה".
- [סו ח]** **{v:18}** "ברכו עמים... והשמיעו...".
- [סו י]** **{~:2}** [אריה] שויינו ככסף. **{~:3}** [רבה בר' מד א] לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות. **{v:4}** "בחנתנו... צרפתנו". **{~:5}** "צרפתנו כצרף כסף" [רש"י] להסיר הסיגים ממנו שנושב בתשובה לפניך. **{~:6}** "כי בחנתנו" [רש"י] בצרה בגולה. **{v:20}** [זכ' יג ט] "והבאתי את השלשית באש וצרפתים כצרף את הכסף ובחנתים כבחן את הזהב הוא יקרא בשמי ואני אענה אתו אמרתי עמי הוא והוא יאמר ה' אלהי".
- [סו יא]** **{v:6}** "הבאתנו במצודה" [רש"י] במקום צר כמו במאסר. "מועקה" - לשון מסגר וכל המעיק והמציק כמוהו.
- [סו יב]** **{v:4}** "הרכבת...". **{v:5}** "ותוציאנו לרויה" [יסוד] ומשם הוצאתנו לחרות והרוחה. **{v:6}** "הרכבת אנוש לראשינו" [יסוד] השלטת שפלי אנשים על ראשנו. [רש"י] מלכי כל אומה ואומה. [אריה] **המצב בגלות.**
- [סו יד]** **{v:3}** "אשר פצו..." [מצודות] לנדור לה' [יג]. [א"ע] הוא הנדר כמו [שופ' יא לה] "ואנכי פציתי פי אל ה' ולא אוכל לשוב".
- [סו טו]** **{v:3}** זבח השלמים [במ' ז].
- [סו טז]** **{~:2}** "אשר עשה לנפשי". **{~:3}** "לכו שמעו" [מצודות] אמר דוד אל יפג לבבכם מלהאמין כי "שמעו..." את אשר עשו לנפשי ומזה תאמינו שגם לכם יעשה כזאת. **{~:4}** "עשה". **{~:12}** "ואספרה... אשר עשה לנפשי". **{v:18}** "לכו שמעו...". [א] "הריעו". [ב] "זמרו... שימו כבוד...". [ג] "אמרו...". [ה] "לכו וראו". [ח] "ברכו... והשמיעו...".
- [סו יז]** **{~:3}** לקרוא ולרומם את ה'. **{v:11}** "קראתי". **{~:12}** "ורומם".
- [סו יח]** **{~:2}** [משלי כד טז] "כי שבע יפול צדיק וקם". [מלכים א ח מו, דה"י ב ו לו] "... כי אין אדם אשר לא יחטא...". **{~:3}** "אם ראיתי". **{!:5}** [מצודות] אף כשראיתי בלבי און ר"ל אף אם חשבתי לעשות און מה עכ"ז לא ישמע ה' ר"ל עשה עצמו כאלו לא ישמע ולא יודע מחשבתי כי **אינו מצרף מחשבה רעה למעשה** ולא דחה את תפלתי בעבור המחשבה ההיא.
- {v:6}** "און... בלבי".
- [סו יט]** **{v:5}** "שמעו... הקשיבו...". **{v:11}** "בקול תפילתי".
- [סו כ]** **{v:3}** "תפילתי".
- [סו א]** **{v:1}** [א"ע] גם זה המזמור לא ידענו מי חברו.
- [סו ב]** **{v:5}** "יאר פניו" [רש"י] להראות פנים שוחקות לתת טל ומטר.
- [סו ג]** **{~:4}** "דרכך". **{v:5}** "לדעת בארץ" [יסוד] תודע בין יושבי הארץ "דרכך" הטובה. "ישועתך". **{!:18}** "לדעת...". [מלבי"ם] שתעשה משפט גם לגרים.
- [סו ד]** **{~:12}** "יודוך". **{v:18}** "יודוך". **{v:20}** [ו].
- [סו ה]** **{~:4}** "תשפוט מישור" [יסוד] ביושר. "תנחם" - תנהיג. **{v:18}** "לאומים" [יסוד] האומות. "ישמחו וירננו".
- [סו ו]** **{v:18}** "יודוך". **{v:20}** [ד].
- [סו ז]** **{v:2}** "ארץ נתנה יבולה". "יברכנו". **{~:3}** "אלוהינו". **{!:4}** "אלוהינו".
- [סו ח]** **{~:4}** נראה בארץ. **{v:11}** [צוהר] **אם** "יברכנו". **{v:18}** "וייך-או אותו כל אפסי ארץ" [רש"י] שיאמרו ראו אלו שהיו יראי השם איך ברכם וגדלם.
- [סו ב]** **{v:11}** "יקום".
- [סו ז]** **{v:5}** "מושיב יחידים ביתה" [רבה במ' ג ו] הכל מודים שבששת ימים ברא אלהים את העולם משה ולכאן מהו עושה? אמר לה... פלוני שהיה עשיר יעני ופלוני שהיה עני יעשיר... לא השיבה כן אלא כך אמר לה מזווג בעולמו זווגים ואומר פלוני ישא פלונית ופלונית תנשא לפלוני ומושיבן בבתיהן. **{v:9}** "שכנו צחיחה" [א"ע] במקום צמאון. **{v:20}** [יט] "ואף סוררים לשפך".
- [סו ח]** **{v:3}** "סלה" [רש"י] שם הראיתי זה דרכך לעולם לכל צרה גאולה.
- [סו ט]** **{v:4}** "אלהי ישראל".
- [סו יט]** **{v:4}** [רבה שמ' לג ב] "שבית שבי" - מלך בשעה שחיילותיו נשבים הוא מיצר תאמר אף כאן כך ת"ל "לקחת" ובשעה שאדם מוכר הוא מיצר ת"ל "מתנות באדם". **{v:5}** [רבה שמ' לג ב] אמר להם כך אני מעלה עליכם כאלו מתנה נתתה לכם אף סוררים אמר הקב"ה למשה מה עובדי כוכבים אומרים שאיני חוזר עמהם על שעבדו עבודת כוכבים שנאמר [דב' ט יב] "סרו מהר" אפילו סוררים הן איני מניח אותם ועמהם אני דר שנאמר "אף סוררים לשכון יה אלהים". **{v:14}** [שמ' יט ג] "ומשה עלה אל האלהים" **{v:20}** [ז] [אך סוררים שכנו". [רבה שה"ש] "ואף סוררים" והקב"ה **משרה שכינתו ביניהם.**
- באיזו זכות? בזכות [שמ' כד ז] "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע".
- [סו כ]** **{!:4}** "יום יום" [מלבי"ם] שעושה בכל יום. **{v:5}** "ברוך". "יעמס לנו" [צוהר] מעמס טוב עלינו. "ישועתנו" [יסוד] מושיענו. **{v:13}** "סלה". **{v:20}** [ביצה טז/א] תניא אמרו עליו על שמאי הזקן: כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת. מצא בהמה

- נאה אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו: **שכל מעשיו לשם שמים** [אבות ב יב] שנאמר "ברוך ה' יום יום".
- [סח כא] {v:5} [רש"י] "האל לנו אל למושעות" - אל מושיע הוא לנו ולפניו יש הרבה תוצאות מיני מות תוצאות דרכים אל המות אך לא עלינו הוא נותנם אבל ימחץ בהם ראש אויביו.
- [סח כב] {v:4} [מלבי"ם] "ימחץ ראש אויביו" - שם לא ימחצם המות רק **אלהים בעצמו** ימחץ את ראשם, וגם ימחץ "קדקד שער" - קדקדו של עשו איש שער, ר"ל קדקוד בני אדם אשר הוא מהתלך באשמיו - וחטאיו, והכונה ש... מתו... רק ע"י ה' **בענין נסי לא ע"י המות הטבעי**.
- [סח כג] {v:4} "אשיב". {v:5} [א"ע] כאשר ישוב הטובע "במצולת ים".
- [סח כד] {v:3} [ש"מ' טו כ] "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחלת".
- [סח כז] {v:3} "במקהלות" [מצודות] בקהל רב ברכו את ה'. {v:4} {"ממקור ישראל" [מלבי"ם] בארץ ישראל.
- [סח לג] {v:3} "שירו... זמרו...".
- [סח לה] {v:3} "תנו עז" [יסוד] ספרו גבורות ה'. [א"ע] להודות בדיבור. {v:4} [יש' מד כג] "כי גאל ה' יעקב ובישראל יתפאר". [יש' מט ג] "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר **בך אתפאר**". {v:13} "ועזו בשחקים".
- [סט א] {v:1} "על שושנים" [רש"י] על ישראל שהם [שה"ש ב ב] "כשושנה בין החוחים" שהחוחים מנקבין אותם והתפלל עליהם. [מצודות] שם כלי נגון עשויה בצורת שושנה.
- [סט ה] {v:3} {"אשר לא גזלתי". {v:6} [רש"י] "אז אשיב" - כשהם נאספים עלי אני משחד אותם בממון מה שלא גזלתי מהם. {v:10} "שונאי חינם". "מצמית" [יונתן] מקניטי. "אויבי שקר".
- [סט ו] {v:4} [א"ע] "אלהים אתה" - דין האמת. "אתה ידעת" - אם הייתי אויל.
- [סט ז] {v:3} {"קויד... מבקשיך". {v:13} {"צבאות".
- [סט ח] {v:3} {"כי עליך..."} [א"ע] בעבורך בעבור שאני עבדך יחרפוני צוררי. {v:20} [שערי תשובה - כב] שיכלם האדם על עונותיו מלפני השם יתברך. וענין ההכלמה, ההרגשה בבושה, והשתנות זיו פניו, כענין שנאמר "כסתה כלמה פני"... ובראות החוטא כי השם יתברך מעביר עונו ומאריך לו... ולא כחטאיו עשה לו... יוסיף בושה בלבבו...
- [סט יא] {v:6} "ואבכה". {v:10} "ותהי לחרפות לי" [רש"י] מה שאני בוכה ומתענה לפניך **הם מתלוצצים עלי**.
- [סט יב] {v:10} [מצודות] וכאשר אתן לבושי שק בעבור התשובה **המה מביאים ממני משל בדרך לעג**.
- [סט יד] {v:3} "תפילתי לך". {v:4} "חסדך", "באמת" [מלבי"ם] החסד הוא בדבר שאינו מחויב, **והאמת הוא לקיים דבר המובטח**. {v:5} "ברוב חסדך". {v:11} "ואני תפילתי לך ה'" [רש"י] יהי עת תפילתי עת רצון.
- [סט יז] {v:4} {"ענני... פנה אלי". {v:5} "טוב חסדך... רחמיד".
- [סט יח] {v:3} {"יש' מד כא} "זכר אלה יעקב וישראל כי **עבדי** אתה יצרתך **עבד** לי אתה ישראל לא תשני". [יש' מט ג] "ויאמר לי **עבדי** אתה ישראל אשר **בך אתפאר**". {v:6} {"צר לי".
- [סט יט] {v:10} {"למען אויבי". {v:11} [סידור - קבלת שבת - לכה דודי] על יד בן ישי בית הלחמי. "קרבה אל נפשי גאלה". לכה דודי.
- [סט כ] {v:4} "אתה ידעת... נגדך...". {v:6} "חרפתי ובשתי וכלימתי" {v:10} {"כל צוררי".
- [סט כא] {v:6} "ואנושה" [מצודות] בעבור שברון לב נחליתי. "לנוה" - לבא מי לנחם אותי ולנווד בראש כדרך המנחמים.
- [סט כב] {v:10} [מצודות] המשיל עצמו למי שהוא רעב ללחם וצמא למים ומאכילין אותו ועשב מר ומשקין אותו חומץ שנתוסף מכאוב על מכאובו כי כן ישיב האויב שנית ידו להכות ולייסר.
- [סט כג] {v:9} "לפח" [מ.ציון] לרשת. {v:10} {"ולשלומים" [רש"י] **כשיקו לשלום** יהפך שלומם למוקש. {v:11} "יהי...". {v:20} [מגילה ט/ב] מה ראתה אסתר שזימנה את המן? ... פחים טמנה לו שנא' "יהי שלחנם לפניהם לפח" ... שנא' [משלי כה כא-כב] "אם רעב שנאך האכלהו לחם ואם צמא השקהו מים. כי גחלים אתה חתה על ראשו וה' ישלם לך".
- [סט כד] {v:9} "נשמה" [מ.ציון] שוממה. "אל יהי יושב" [מלבי"ם] כי לא יהיה להם אף אהל עראי.
- [סט כז] {v:10} "אשר הכית רדפו" [מצודות] הוא הפוך כאלו אמר כי מי אשר אתה הכית רדפו אותו גם המה להוסיף מכאוביו. "ואל מכאוב חליך יספרו" [רש"י] דבריהם לבוא בעצה נשחיתם בהיותם כאבים.
- [סט כט] {v:4} {"ר"ה טז/ב] שלשה ספרים נפתחין בראש השנה... "ימחו מספר" זה ספרן של רשעים גמורין "חיים" זה ספרן של צדיקים "ועם צדיקים אל יכתבו" זה ספרן של בינוניים.
- [סט ל] {v:2} "תשגבני". {v:19} "תשגבני". [זכ' ט ט] "גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא **עני** ורוכב על חמור ועל עיר בן אתנות".
- [סט לא] {v:3} "בתודה" [מלבי"ם] **שאביא** להודות על טובותיו המיוחדים אלי.
- [סט לב] {v:4} [מצודות] תהלתי יוטב לה' יותר מקרבן שור פר.
- [סט לג] {v:2} "ישמחו... ויחי לבככם". {v:3} "ענוים... דורשי אלהים".
- [סט לד] {v:2} {"ואת אסירי לא בזה". {v:5} {"כי שומע אל אביונים ה'". {v:6} {"אסיריו".
- [סט לו] {v:2} "ינחלוה... ישכנו בה" [מלבי"ם] בשלוחה והשקט. {v:3} {"עבדיו... ואוהבי שמו".
- [ע א] {v:1} חפיפה עם מזמור [מ יד-יח].
- [ע ב] {v:20} [מ יד].
- [ע ג] {v:20} [מ טו].

[ע ד] {v:20} [מ טז].

[ע ה] {v:20} [מ יז].

[ע ו] {v:20} [מ יח].

[עא א] {~:2} לא "אבושה". {v:3} "בך ה' חסיתי". {v:11} "אל...". {~:19} "לעולם". {v:20} [יש' נ ז] "ואדני ה' יעזר לי על כן לא נכלמתי על כן שמתי פני כחלמיש ואדע כי לא אבוש" [רד"ק] "כחלמיש" - האבן החזק.

[עא ב] {~:2} "תצילני ותפלטני". {v:4} "בצדקתך" [א"ע] הטעם שתדין בצדק כי אויבי יעשו לי עול. [מצודות] ולא לפי גמול המעשה. [מלבי"ם] שיעשה למען צדקות ה'. {~:5} מושיע.

[עא ג] {v:3} "סלעי ומצודתי אתה". {v:4} "ציות". {v:5} "צוית להושיעני" [רש"י] פעמים רבות הושעתני על ידי שלוחיך. {v:11} "היה לי...".

[עא ד] {~:10} "מיד רשע, מכף מעול וחומץ". {v:11} "פלטני".

[עא ה] {v:3} "אתה תקותי... מבטחי...".

[עא ו] {v:3} "בך תהילתי תמיד". {~:4} [יש' מט א] "... ה' מבטן קראני ממעי אמי הזכיר שמי". {v:5} "אתה גוזלי" [רש"י] אתה מוציא ומעבירי.

[עא ח] {v:12} "תהלתך". {v:13} "תפארתך".

[עא ט] {v:6} "ככלות כוחי". {v:7} "אל תשלכני... אל תעזבני".

[עא יד] {v:3} "ואני תמיד איחל" [רש"י] לישועתך וכשתושיעני אוסיף על תהלתך. {~:12} "כל תהלתך".

[עא טו] {~:5} "לא ידעתי ספורות" [רש"י] של צדקות והתשועות שעשית עמי.

[עא טז] {~:4} "צדקתך".

[עא יז] {v:3} "אגיד נפלאותיך". {v:4} [ישעיהו נ ד ה] "אדני ה' נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעף דבר יעיר בבקר בבקר יעיר לי אזן לשמע כלמודים".

[עא יח] {v:3} "לכל יבוא גבורתך" [רש"י] לכל אשר יבוא אצלי אגיד גבורתיך. {~:4} "גבורתך" [מלבי"ם] כי הכל הוא מאתך. {v:7} "אל תעזבני". {~:13} "זרועך" [א"ע] תוקף זרועך. {v:19} "עד אגיד" [מצודות] ר"ל בכדי שאוכל להגיד ולהראות בעצמי כח זרועך להדור ההוא למען יודע גבורתך לכל הדורות הבאים כי האבות יספרו לבניהם. "לדור" [מלבי"ם] נמשך לשנים לכל (דור) יבוא. {v:20} [יש' מו ד] "ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבל אני עשיתי ואני אשא ואני אסבל ואמלט".

[עא יט] {v:12} "מי כמוך". {v:13} "... עד מרום... עשית גדולות...".

[עא כ] {v:4} "הראיתני...". {v:5} "תחיני... תעלני". {v:6} "הראיתני צרות רבות ורעות". "ומתהומות הארץ תשוב תעלני" [מלבי"ם] השפלות היא סיבה אל הגדולה. {~:19} "תשוב תעלני".

[עא כא] {v:2} "תרב" [מצודות] תרבה. {v:5} "תנחמני". {~:6} "תסב ותנחמני" [מלבי"ם] ר"ל והשפלות היא הסבה שתסבב, שתנחמני. {~:19} "תרב גדולתי".

[עא כג] {v:5} "פדית". {~:19} "אשר פדית".

[עא כד] {v:3} "לשוני כל היום תהגה...". {v:4} "צדקתך". {v:9} "כי בושו". {v:10} "כי חפרו מבקשי רעתי".

[עב א] {~:3} "... למלך תן...". {v:4} "משפטיך... וצדקתך". {v:19} "למלך.. לבן מלך...".

[עב ב] {~:6} "וענייך".

[עב ד] {v:3} "ישפוט... יושיע... וידכא...". {~:6} "עניי עם... לבני אביון". {v:9} "וידכא". {v:10} "עושק".

[עב ז] {v:2} "ורוב שלום" [רש"י] יפרח בימיו ויהי שלום זה ארוך עד לעולם... {~:13} "עד בלי ירח" [מלבי"ם] היינו לעולם.

[עב ט] {v:10} "ציים" [רש"י] כתות של שדים.

[עב י] {v:3} "מנחה ישיבו... אשכר יקריבו".

[עב יא] {v:3} "וישתחו לו... יעבדוהו".

[עב יב] {v:3} "יציל". {v:6} "אביון משוע ועני ואין עוזר לו".

[עב יג] {v:3} "יחוס... יושיע". {~:6} "דל ואביון...".

[עב יד] {v:3} "וייקר דמם בעיניו". {v:6} "מתוך ומחמס" [רש"י] ממכות ומגזל. {v:19} "יגאל נפשם".

[עב טו] {v:2} "יוחי" [רש"י] שלמה. "ויתן לו" - הקב"ה "מזהב שבא". {v:5} "ויתפלל בעדו תמיד...". [רש"י] היא התפלה היא הברכה כשהקב"ה אומר לאדם 'ברוך תהיה' לשון תפלה הוא.

[עב טז] {v:19} [רש"י] וכל המזמור במלך המשיח. "ויציצו" [רש"י] ישראל. "מעיר" - מתוך ירושלים כעשב הארץ.

[עב יז] {~:2} "שמו לעולם". "יאשרוהו" [יסוד] יספרו שבחיו. "ויתברכו בו... יאשרוהו" [יסוד] ויתברכו "שתחכם ותאושר כשלמה". "יהי שמו" [א"ע] שם שלמה או המשיח "ינון שמו" [רש"י] לשון מלכות ושררה כמו [משלי כט כא] "ואחריתו יהיה מנון". {v:11} "יהי". {~:13} "לפני שמש".

[עב יח] {v:4} "אלהי ישראל". {v:5} "ברוך".

[עב יט] {~:3} לכבדו. {v:5} ברוך.

[עב כ] {~:1} "כלו" [יסוד] נשלמו. [רש"י] ואין מוקדם ומאוחר בספר ונראין הדברים שלעת זקנתו כשהמליך את שלמה אמרו.

- עג א** {~:2} "טוב לישראל". {~:3} {"לברי לבב" [יסוד] לטהורי הלב. {!:5} {"אך טוב לישראל אלהים" [רש"י] לפי שענין המזמור מדבר בצרות הבאות על עובדי המקום לכך פתח בו כך וזהו פירושו אע"פ שאני צועק ומתמה על צרותיהם של ישראל **ידעתי כי הקב"ה טוב להם** ולטובתם הוא מביא עליהם את הרעה כדי לזכותם לחיי העולם הבא.
- עג ב** {v:6} [יסוד] ואני עוד מעט עמדו למעוד רגלי, כמעט רגע התחלקו ונכשלו צעדי.
- עג ג** {~:15} {"קנאתי בהוללים".
- עג י** {~:9} {"א"צ - לשון הרע] ואין בכל העבירות עונש כעונש מי שמטיח דברים כלפי מעלה.
- עג טו** {v:3} [מצודות] ולזה לא ארבה עוד לדבר. {~:15} {"הנה דור בניך בגדתי" [רש"י] כלומר אשים אותם בוגדים ורשעים.
- עג יז** {~:2} {"אבינה לאחריתם". {!:3} [מצודות] לא הבנתי דרכי ה' עד אשר **באתי אל המקדש ואל הכהנים המתבודדים שם בעיון החכמה ואת פיהם שאלתי** ואדע מלין יענוני ואבינה לאחרית הרשעים שאיננה טובה. {~:9} {"לאחריתם".
- עג כב** {v:15} [מצודות] "אני בער" - עדיין הייתי בער ולא אדע מדוע דרך רשעים צלחה. "עמך" - בהנהגה אשר עמך הייתי ככהמה כי לא הבנתיה.
- עג כג** {v:3} {"ואני תמיד עמך". {v:5} {"אחזת ביד ימיני".
- עג כד** {v:2} {"ואחר כבוד תקחני". {~:3} {"משלי יב טו] "דרך אויל ישר בעיניו **ושמע לעצה חכם**". {v:5} {"בעצתך תנחני". [יש' כח כט] "גם זאת מעם ה' צבאות יצאה הפלא **עצה** הגדיל תושיה".
- עג כה** {v:3} {"מי לי בשמים" [רש"י] שום מלאך שבחרתי לי לאלוה לא בחרתי אלא אותך. "ועמך לא חפצתי בארץ" [מצודות] לא חפצתי לשתף עמך את מי בארץ כי אין דומה לך. {~:4} {"מי לי בשמים" [מצודות] עתה רואה אנכי כי **אין מי בצבא השמים להרע או להיטיב**.
- עג כו** {~:3} {"כלה שארי" [רש"י] נתאוה בשרי ולבבי לך. "צור לבבי" [מצודות] כי אלהים הוא חוזק לבבי וחלקי לעולם. {~:4} {"רבה שה"ש] איכן מצינו שנקרא **הקב"ה לבן של ישראל?** מן הדין קרא דכתיב "צור לבבי וחלקי אלהים לעולם".
- עג כז** {v:9} {"מלבי"ם] "כי הצמתה כל זונה ממך" - **שתכרית אותו** בהשגחה על חטאיו.
- עג כח** {v:2} {"קרבת אלהים לי טוב". {v:3} {"שתי" [מצודות] שאשים מחסי בה'.
- עד ב** {v:4} {"זכור...". "קניית קדם". "הר ציון זה שכנת בו". {v:5} {"גאלת" [יסוד] ממצרים את עם "נחלתך".
- עד ט** {!:6} {"איכה ב ט] "טבעו בארץ שעריה אבד ושבר בריחיה מלכה ושריה בגוים אין תורה גם **נביאיה לא מצאו חזון מה"**.
- עד י** {~:7} {"עד מתי".
- עד יב** {~:13} {"מקדם" [מצודות] מעולם הוא מלכי.
- עד יד** {v:14} {"ראשי לוייתן" [רש"י] **פרעה** נקרא כן שנא' [יש' כז א] "יפקוד ה' בחרבו הקשה על לוייתן...".
- עד טו** {v:14} {"רש"י] "אתה בקעת" - לישראל מן הצור מעיינות. "אתה הובשת" - ירדן שהוא נהר איתן.
- עד כא** {v:3} {"שו"ע יורה דעה רמט ד] אם שאל לו העני ואין לו מה יתן לו לא יגער בו ויגביה קולו עליו אלא יפייסנו בדברים ויראה לבו הטוב שרצונו ליתן לו אלא שאין ידו משגת. הגה ואסור להחזיר העני השואל ריקם אפילו אין נותן לו רק גרוגרת אחת שנאמר "אל ישוב דך נכלם". {v:7} {"אל ישוב דך נכלם" [רש"י] אל ישוב דך מלפניך בתפילתו נכלם.
- עה א** {v:11} {"אל תשחת" [יסוד] אל נא תשחית את עמך.
- עה ב** {~:3} {"רש"י] "הודינו לך אלהים" - על הטובה הודינו אף על הרעה וקרוב בפינו שמך תמיד. "ספרו" - דורותינו נפלאותיך תמיד. {v:4} {"וקרוב שמך ספרו נפלאותיך" [א"ע] הם **נביאים** שספרו לנו על שמך. {~:12} {"הודינו".
- עה ג** {v:3} {"רש"י] "כי אקח מועד" - כשיש לנו יום טוב אין אנו עסוקים בנבול פה וקלות ראש. "אני מישרים אשפוט" - **אנו נותנין אל לבנו להללך ולשבחך** מעין המאורע ליום. {~:4} {"מלבי"ם] ימליץ שהמישרים והיושר הוא היסוד שעליו העולם עומד. {!:19} {"כי" [א"ע] אביא הקץ.
- עה ד** {!:3} {"תכנתי עמודיה" [רש"י] כשאמר עם ישראל במעמד הר סיני [שמ' כד ז] "כל אשר דבר ה' **נעשה ונשמע**".
- עה ה** {~:4} {"אנכי תכנתי עמודיה סלה" [יסוד] אז אנכי ה' **אחזק יסודות העולם** לנצח. {~:7} {"חגיגה יב/ב] הארץ על מה עומדת?... על עמוד אחד וצדיק שמו שנ' [משלי י כה] "וצדיק יסוד עולם". [מלבי"ם ג-ד] ועפ"ז... אם אני מישרים אמעד ממקומי בהכרח שתפול ותמוג הארץ שהיא מכוננת ונסמכת עלי. {!:19} {"נמגים ארץ וכל ישביה" [יסוד] **ואז** ימסו מפחד הארץ וכל הדרים בה...
עה ה {v:3} {"אמרתי".
- עה ו** {~:3} {"אל...".
- עה ח** {~:2} {"זוה ירים". {v:4} {"שופט. זה ישפיל...". {v:5} {"זוה ירים". {v:20} [ביצה טז/א] כל מזונותיו של אדם **קצובים לו** מראש השנה ועד יום הכפורים חוץ מהוצאת שבתות ויו"ט והוצאת בניו לת"ת, שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו. [יומא דף לח/ב] אין אדם נוגע **במוכן** לחבירו ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא.
- עה יא** {v:2} {"תרוממנה קרנות צדיק".
- עו א** {v:1} {"למנצח" [מלבי"ם] יסדו אסף בימי חזקיה על נס של מפלת סנחריב.
- עו ב** {v:12} {"גדול שמו". {~:13} {"גדול שמו". {v:19} {"רד"ק] זה המזמור נאמר על מלחמת גוג ומגוג.
- עו ג** {v:4} {"בשלם" [מצודות] ירושלים. {v:19} {"רד"ק] שיבנה בה המקדש. {v:20} {"בר' יד יח] "ומלכי צדק מלך שלם...".

עו ד {v:4} "שמה שיבר..." {v:19} [רד"ק] כי באותה מלחמה ישבר ה' כלי מלחמת הגויים, החיצים והקשת, והכידון והמגן והחרב וכל כלי מלחמה.

עו ה {v:4} "נאור" [רד"ק] שיהיה נאור ומשחית באויבים. {v:10} "אדיר מהררי טרף" [מצודות] יותר חזק מההרים אשר בהם חיות הטורפים והוא משל על חיל סנחריב. {v:13} {מ.ציון} "נאור" - מל' הארה. "אדיר" - חזק. {v:19} "נאור" [רד"ק] כי במלחמה ההיא יודע ויגלה כאור הבהיר בישראל, וילחם מלחמותם.

עו ח {v:4} "מאז פניך" [יסוד] בעת כעסך. {v:16} "ומי יעמוד לפניך".

עו ט {v:4} "משמים השמעת דין" [רש"י] כשנתנבא ישעיה על פורענותו של סנחריב ונתקיים בו. {v:13} [מלבי"ם] אז "ארץ" - אשר "יראה" - עד עתה, "שקטה" - מיראתה. {v:17} "דין" {!} {v:20} [א"ע] זה הפסוק דבק עם הבא אחריו [י].

עו י {v:4} "בקום". {v:5} "להושיע". {v:6} "ענוי ארץ" [יסוד] שפלי רוח שבארץ. {v:9} "בקום למשפט" [רש"י] לעשות משפט מאויביו. {v:19} "בקום... אלהים".... {v:20} [מלבי"ם] סיום הענין.

עו יא {v:9} "כי חמת אדם תודך" [רד"ק] אותם בני אדם שנאספו על ירושלים להלחם, והיתה חמתם עליך, הם יודו לך על כרחם. כלומר חמתם תשוב הודעה לך. {v:10} "חמת אדם". {v:16} "תודך" [מלבי"ם] החמה של בני אדם (חולשה) תשבח אותך. {v:18} [רד"ק] כשתעשה הנקמה הגדולה במחנה גוג ומגוג, תחגור ותאזור "שארית חמות". שארית הגויים. כי ייראו ממך ולא יהיה עוד להם חמה על ישראל.

עו יב {v:3} "נדרו" [מצודות] אתם בני ישראל נדרו נדרים "ושלמו" אותם לה'. {v:4} [מלבי"ם] וה' הוא המורא, ר"ל המקור של היראה. {v:18} "כל סביביו" [מצודות] העובדי כוכבים היושבים סביבות ירושלים בשומעם מפלת סנחריב יביאו מנחה בעבור המורא של ה' ופחד גאווה.

עו יג {v:9} "יבצור" [רד"ק] יקטוף ויכרות ה' "רוח נגידיהם", כלומר גאוותם.

עו ב {v:5} "והאזין אלי".

עו ג {v:3} "ביום צרתי אדני דרשתי" [מצודות] בעת בוא הצרה "דרשתי" את ה'. {v:6} "ידי" [מצודות] מכתי תזל עלי כל הלילה ואינה נחלשת ולכן ממאנת נפשי לקבל תנחומין. [מלבי"ם] שחשב שיד ה' התומכת אותו נחלה ונחלשה.

עו ד {v:3} [משלי א ה-ו] "ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבלות יקנה. להבין משל ומליצה דברי חכמים וחיידתם".

עו ו {v:2} "ידעו". {v:3} [מצודות] למען ידעו בני הדור שאחריהם "ויספרו לבניהם" ובניהם לבניהם עד סוף כל הדורות. [א"ע] דור אחר דור עד עמוד התורה כימי שמים. [דב' ו ז] "ישננתם לבניך". [דב' יא יט] "ולמדתם את בניכם לדבר בם". {v:4} "למען..." {v:19} "ידעו דור אחרון" [מלבי"ם] יקום דור אחרון שישמרו העדות האלה ולא יבגדו עוד (וכיון בזה על דור דוד ושלמה).

עו ז {v:3} "כסלם" [יסוד] מבטחם.

עו יד {v:14} {שמ' יג כא} "וה' הלך לפניו יוםם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יוםם ולילה".

עו כ {v:14} [במ' כ ט-יא] "ויקח משה את המטה מלפני ה' כאשר צוהו... ויאמר להם שמעו נא המרים המן הסלע הזה נוציא לכם מים. וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם". "שאר" [רש"י] בשר. [במ' יא ד] "ויאמרו מי יאכלנו בשר". {v:20} המשך [טו-טז].

עו כא {v:14} קברות התאוה.

עו ל {v:4} "עוד אכלם בפיהם". {v:10} "לא זרו מתאותם" [יסוד] כשלא עזבו את תאותם.

עו לב {v:13} "בנפלאותיו".

עו לו {v:10} {רבה שמ' מב ח} היו עומדים בסיני ואמרו בפיהם "נעשה ונשמע" ולבם היה מכוון לעבודת כוכבים שנאמר "ויפתוהו בפיהם". {v:14} {שמ' לב ח, דב' ט יב} "סרו מהר".

עו מא {v:10} "וינסו". "התוו" [יסוד] בקשו אות וסימן.

עו מז {v:14} {שמ' ט כג-כה} "... וה' נתן קלת וברד ותהלך אש ארצה וימטר ה' ברד על ארץ מצרים. ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד כבד מאד אשר לא היה כמהו בכל ארץ מצרים מאז היתה לגוי. ויך הברד בכל ארץ מצרים את כל אשר בשדה מאדם ועד בהמה ואת כל עשב השדה הכה הברד ואת כל עץ השדה שבר".

עו נג {v:2} "ולא פחדו" [מלבי"ם] כי את אויביהם כסה הים. {v:4} "ואת אויביהם כיסה הים". {v:5} "וינחם לבטח". {v:9} "כסה הים".

עו נה {v:5} "ויפילם בחבל נחלה" [צוהר] וחילק לעמו בגורל את הארץ. {v:9} גורשו.

עו סו {v:9} "חרפת עולם נתן למו" [צוהר] בושש נצחית הביא להם.

עו סז {v:4} [מצודות] "וימאס" - מאז מאס במשכן שילה שהיתה בנחלת אפרים בן יוסף. "ובשבט אפרים" - הוא הוא וכפל הדבר במ"ש.

עו סט {v:13} "כמו רמים" [יסוד] כמו ארמונות מפוארים. {v:19} "ויבן... מקדשו... לעולם".

עו עא {v:4} [יש' מ יא] "כרועה עדרו ירעה בזרעו יקבץ טלאים ובחיקו ישא עלות ינהל". [יר' לא ט] "מזרה ישראל יקבצנו ושמרו כרועה עדרו".

עו י {v:10} [יואל ב יז] "למה יאמרו בעמים איה אלהיהם".

עו יא {v:5} "הותר" [רש"י] פתח אסירים ממסגר.

עו יג {v:20} {סדור - סדר נפילת אפים} הושיעה נא צאן מרעיתך.

- [פ ב] {v:20} {קהלת יב יא} "נתנו מרועה אחד".
 [פ ד] {v:20} {ח, כ}.
- [פ ח] {v:20} {ד, כ}.
- [פ טו] {~:5} {"ופקד גפן זו". [דב' כו טו] "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש".
- [פ יז] {v:6} {מצודות} הלא הגפן ההיא שרופה היא באש וכרותה ממקומה והמה הולכים ואבודים מגערת כעסך.
- [פ יח] {v:4} {"בן אדם אמצת לך". {v:11} {"תהי...".
- [פ יט] {v:3} {"ולא נסוג ממך" [מלבי"ם] ואנחנו לא נסוג מאמונתך.
- [פ כ] {~:19} {"ונושעה". {v:20} {ד, ח}.
- [פא ב] {~:12} {"הריעו".
- [פא ו] {v:14} {משנה תורה - הלכות יסודי התורה ה י} כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו (פוטיפר) [בר' לט ח-י] הרי זה מקדש את השם.
- [פא ז] {v:2} {מצודות} בזה היום "הסירותי מסבל שכמו" של ישראל. {~:6} {"מסבל שכמו".
- [פא ח] {v:4} {"רש"י} "אענך בסתר רעם" - אתה קראתני בסתר ביני ובינך ואני עניתך בקול רעם הודעתי גבורות ונוראות בפרהסיא. "אבחנך על מי מריבה סלה" - ואע"פ שגלוי ובחון לפני שאתם עתידים להמרותי במי מריבה. {v:5} {"אחלצך אענך...". {v:6} {"בצרה". {~:11} {"קראת". {v:14} {"בצרה קראת" [רש"י] לי כלכם קראתם מצרת עבודת סבלות מצרים ואחלץ אתכם. "אבחנך על מי מריבה סלה". ראה [קו לב].
- [פא ט] {v:2} {"ואעידה בך" [מצודות] כי אם תשמע לי אתה "ישראל". {v:3} {"שמע... אם תשמע לי". {v:20} {דב' ו ד} "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד".
- [פא י] {v:3} {"ילקוט שמעוני} אי זה "אל זר" שהוא בגופו של אדם? הוי אומר זה יצר הרע.
- [פא יא] {v:3} {"הרחב פיך" [רש"י] לשאול ממני כל תאות לבך. [מצודות] כל חפצך. {v:5} {"רש"י} "ואמלאהו" - ככל אשר תשאל אמלא.
- [פא יג] {v:20} {"יר' ז כד} "ולא שמעו ולא הטו את אזנם וילכו במעצות בשחרות לבם הרע ויהיו לאחור ולא לפנים". [משלי א כט-לא] "תחת כי שנאו דעת ויראת ה' לא בחרו. לא אבו לעצתי נאצו כל תוכחתי. ויאכלו מפרי דרכם וממעצותיהם ישבעו...".
- [פא טז] {v:9} {"ויהיה עתם לעולם" [מלבי"ם] יבא עת פורענותם שבו יכלו לעולם. {v:10} {"יכחשו" לה".
- [פא יז] {v:2} {"רש"י} "ויאכילהו" - לישראל.
- [פב א] {~:2} {אבות ג ו} עשרה שיושבין ועוסקין בתורה, שכונה שרויה ביניהם, שנאמר, "אלהים נצב בעדת אל". {v:4} {"ניצב בעדת אל..."} [מצודות] בתוך הדיינים השופטים לראות אם עושים משפט אמת.
- [פב ב] {~:6} {"עד מתי"?...}
- [פב ה] {~:4} {מצודות} הלא בעבור קלקול הדין "ימוטו... מוסדי הארץ" והיא קרובה לפול כי על שלשה דברים העולם עומד והדין אחד מהם (כן ארז"ל). {v:16} {"בחשיכה יתהלכו".
- [פב ו] {~:2} {מצודות} הנה כאשר צייתי אתכם על הדינים אמרתי אז שבעבורם תהיו כמלאכים ולא תשלוט בכם המיתה.
- {v:4} {מצודות} "אני אמרתי" - אמר בשם ה'. {v:20} {משלי ט י} "ודעת קדושים בינה".
- [פב ז] {v:16} {מצודות} באמת הואיל ואין אתם נזהרים בה תמותו כמו שמת אדם הראשון על שלא נזהר במצותי.
- [פב ח] {v:4} {"שפטת הארץ...". {~:13} {"תנחל בכל הגוים". {~:18} {"כי אתה תנחל בכל הגוים" [מצודות] הלא אף בכל גווי הארץ תאהב העניים דכאי הרוח והנחלתם לך לנחלה.
- [פג א] {~:1} {"רד"ק} מלחמות יהושפט במואב ועמון [מלכים], או מלחמת סיסרא [שופ].
- [פג ב] {~:4} {"תחרש", "תשקוט". {~:10} {"אל דמי לך" [רש"י] אל תתן שתיקה לעוותתינו שאויבינו מריעים לנו. {~:20} {"שם: אביאל".
- [פג טז] {v:11} {"כן" - בקשה. {~:17} {"כן" - כאילו אמר דוד בצע גזר הדין.
- [פג יט] {v:20} {"יש' מה ו} "למען ידעו ממזרח שמש וממערבה כי אפס בלעדי אני ה' ואין עוד". [זכ' יד ט] "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". [עמוס ח יא] הנה ימים באים נאם אדני ה' והשלחתי רעב בארץ... לשמע את דברי ה'".
- [פד ב] {v:2} {"מה ידידות" [רש"י] כמה אהובות וחביבות "משכנותיך". [יסוד] מה רבה חיבתנו. {~:3} {"מה ידידות משכנותיך" [מלבי"ם] עד שנפשי חולת אהבה וכלתה גם נכספה נפשי לבא לחצרות ה'. {~:4} {"משכנותיך" [יסוד] מקום משכנך.
- [פד ג] {~:2} {"ירננו". {v:3} {"לבי ובשרי ירננו" [רש"י] יתפללו על זאת. {v:4} {"אל חי". {~:19} {"כלתה" [יסוד] השתוקקה. "לחצרות ה'".
- [פד ד] {v:3} {"רד"ק} כי אל אף פי שאני בגלות, אתה "מלכי ואלהי". {v:6} {"גם צפור מצאה בית" [רש"י] בחרבנו (של ביהמ"ק) קננו בו הצפרים. "את מזבחותיך" [מצודות] על המזבחות. {~:13} {"צבאות". {v:20} {קב ח} "שקדתי ואהיה כציפור בודד על גג".
- [פד ה] {~:2} {"אשרי יושבי" [מצודות] אשרי לזה שיחיה בבנינה. {v:3} {"יושבי ביתך" [צוהר] במקדשך. "עוד יהללוך סלע" [יסוד] כל ימיהם/תמיד. {~:4} {"ביתך". {~:12} {"יהללוך". {v:19} {"יהללוך".

[פד ו] {v:2} "אשרי". {~:3} "עוז לו בך" [רש"י] אשר שם אותך עוז מבטחו. "מסילות בלבבם" [רש"י] מחשב בלבו מסילות דרכיו ליישר את דרכו. {~:16} "אדם עוז לו בך". {v:20} {יש' מ ג} "קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה מסלה לאלהינו".

[פד ז] {v:2} "מעין ישיתוהו" [מצודות] בעבורם ישים שם ה' מעיינות מים למען ימצאו לשתות. "ברכות יעטה מורה" [יסוד] ברכות רבות יעטפו את המלמדים. {~:3} "עוברי בעמק הבכא" [יסוד] העוברים בעמקי מבועי הכחמה כמעין המתגבר. "ישיתוהו" - ילמדו אותו לתלמידיהם. {v:9} {עירובין יט/א} "עוברי" אלו שעוברים על רצונו. "עמק" שמעמיקין להם גיהנם. "הבכא" שבוכין. "גם ברכות יעטה מורה" שמצדיקין עליהם את הדין ואומרים לפניו רבש"ע יפה דנת זכית חייבת ותקנת גיהנם לרשעים וגן עדן לצדיקים. {v:10} "עוברי" [רש"י] אותם העוברים על דתך. {v:19} "עוברי" [מצודות] להיות עולה ברגל. [פד ח] {v:3} [ברכות סד/א] תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנאמר "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון". {~:4} "בציון". {v:19} "יראה אל ה' בציון" [מלבי"ם] שדרך מסלות האלה שסלל בלבבו וברוחו ילך ממדרגה למדרגה ויביא הישועה להראות לפני ה' בציון.

[פד ט] {~:3} תפילה. {v:13} "צבאות". [פד י] {~:4} "ראה... והבט...". {~:5} "מגננו" [רש"י] הוא בית המקדש המגין עלינו. [א"ע] הוא המלך. {~:11} "והבט פני משיחך" [מלבי"ם] הוא מלכות בית דוד.

[פד יא] {v:3} [שבת לז/א] אמר לו (הקב"ה)... טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתידי שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח. "מאלף" [רש"י] מלחיות אלף שנים במקום אחר. "בחרתי...". {v:10} "באהלי רשע" [צוהר] ברוח בבית רשעים.

[פד יב] {~:3} {דב"י יג} "תמים תהיה עם ה' אלהיך".

[פד יג] {~:2} "אשרי אדם" - מה טוב לאדם... {~:3} בטח בה'.

[פה א] {v:1} [יסוד] למשורר המנצח ללויים בני קרח. [צוהר] לא יקצף ה' עלינו לנצח כפי שהבטיחו הנביאים, והנחמה שהישועה קרובה לבוא תכף כשנשוב לה'.

[פה ב] {v:4} "ארצך".

[פה ג] {v:5} מידת הרחמים: [שמ' לד ז] "... נ'שא עון ופשע...".

[פה ד] {~:4} "עברתך... מחרון אפך". {v:5} "אספת כל עברתך" [יסוד] גזות את כל כעסך מהם. "השיבות מחרון אפך" [יסוד] החזרת מעליהם חרון זעמך.

[פה ה] {~:4} "כעסך". {~:5} {איכה ה כא} "השיבנו ה' אליך ונשובה" [רבה] אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע שלך הוא השיבנו. אמר להם שלכם הוא שנא' [מלאכי ג ז] "שובו אלי ואשובה אליכם" אמרה לפניו רבש"ע שלך הוא שנא' "שובנו אלהי ישענו" לכך נאמר "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם" ... {v:11} "שובנו" [רש"י] שוב אתה והשיבנו. [יסוד] קבל תשובתנו.

[פה ז] {v:2} "ועמך ישמחו בך". {v:4} "הלא אתה" [רש"י] סופך ש"תשוב תחינו" שהרי הבטחתנו כן על ידי נביאך. {v:5} "תחינו". {~:13} "הלא אתה" [א"ע] אין מי יוכל לחיותינו זולתך.

[פה ט] {v:2} "אשמעה" [רש"י] אזכה לשמוע מה ידבר הקב"ה כשידבר שלום אל עמו. {~:3} "ואל ישו בו לכסלה" [יסוד] לבל יחזרו עמו לטפשות לבם. {v:5} "ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו".

[פה י] {v:4} "לשכן כבוד בארצנו". {~:5} "אך קרוב ליראיו ישעו" [מצודות] אין הדבר קשה כי קרוב לפני ה' וקלה בעיניו להביא ליראיו ישעו.

[פה יא] {v:4} אמת, צדק ושלום. {v:5} "חסד".

[פה יב] {v:4} [א"צ - האמת] כשיש אמת למטה, אז ישקיף השם יתברך בצדק על הארץ.

[פה יג] {v:4} [מצודות] מה שהבטיח בחסדו. {v:5} [רש"י] יפתח אוצרו את השמים לתת מטר כדי לעשות ארצו את יכולה.

[פה יד] {v:3} [מצודות] שיהיה הצדק תמיד נוכח עיניו של כל איש וישים פעמיו לדרך הצדק ללכת אחריה וכפל הדבר לחזוק. {v:4} [רש"י], [א"ע] השם יהלך הצדק לפניו.

[פו א] {v:3} {זכ' ט ט} "עני ורוכב על חמור" [רש"י] מדת ענוה היא. {~:4} להטות אוזן. {v:6} "עני ואביון אני". {v:11} [מלבי"ם] מבקש שיעזרהו מפני 5 טעמים [א-ד]. מצד הרחמים "כי עני ואביון אני" - ודרכך לרחם.

[פו ב] {~:3} "כי חסיד אני" [רש"י] שאני שומע גדופי וחרפתי ויכולתי בידי להנקם ואני שותק. "הבוטח אליך" [יסוד] אשר אני בוטח רק בך. {~:5} "שמרה נפשי". "הושע". {~:6} "הושע" [צוהר] הצל. {~:7} "שמרה נפשי". {v:11} [מלבי"ם א] ...

מצד המשפט והדין "שמרה נפשי כי חסיד אני" [יח כו] "ועם חסיד תתחסד". ומצד הבטחון, "הושע עבדך" מצד שהוא "בוטח אליך".

[פו ג] {v:3} "אליך אקרא כל היום". {~:5} לחון את האדם. {~:6} "חנני" [יסוד] רחם עלי. {v:11} [מלבי"ם א] מצד התפילה "חנני ה' כי אליך אקרא", ובשגם שאני מתמיד בקריאתי "כל היום", ובאר שתפילתו היא מצד החנינה (כמ"ש [דב' ג כג] ואתחנן אל ה' - שמבקש חנינה) ועל זה אמר "חנני ה'".

[פו ד] {~:2} "שמח". [מלבי"ם א] ... מצד שאני מתייאר מכל ענייני העולם ואין לי דבר בעולם רק ענייני עבודתך, וז"ש "שמח נפש עבדך", אחר שאין לי שמחה בעולם משום דבר רק בך כי רק "אליך ה' נפשי אשא".

[פו ה] {~:3} "ורב חסד לכל קוראידך" [א"ע] כנגד [ג] "כי אליך אקרא כל היום". {v:5} "טוב וסלה ורב חסד". [שמ' לד ו] "אל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת".

- [פו ו] {v:3} להתפלל, להתחנן. {v:5} להאזין ולהקשיב. {6:~} "תחנונותי".
- [פו ז] {v:3} "אקראך". השווה [נ טו] "וקראני ביום צרה אחלצך ותכבדני". {v:5} "תענני". {v:6} "ביום צרתי". {v:11} "אקראך".
- [פו ח] {v:12} "אין כמוך...". {v:20} [שמ' טו יא] "מי כמכה באלם ה' מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא".
- [פו ט] {3:~} "וישתחוּו לפניך ה' ויכבדו לשמך". {v:4} "גוים אשר עשית".
- [פו יא] {v:3} [דברים יז יט] "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלהיו...". [מסילת ישרים כה] הא למדת שאין היראה נלמדת אלא מן הקריאה הבלתי נפסקת. {4:~} "יחד לבבי" [מצודות] עשה לי לב אחד ומחשבה אחת ליראה את שמך ולא אהיה תלוי ומסופק. {v:20} [יר' לב לט-מ] "ונתתי להם לב אחד ודרך אחד ליראה אותי כל הימים לטוב להם ולבניהם אחריהם. וכתתי להם ברית עולם אשר לא אשוב מאחריהם להיטיבי אותם ואת יראתי אתן בלבבם לבלתי סור מעלי".
- [פו יג] {v:5} "חסדך". "והצלת נפשי". {v:7} "משאול תחתיה" [יסוד] מהקבר העמוק. [מצודות] הוא הגיהנום. {v:13} "חסדך גדול עלי" [יסוד] כי נהגת בחסדך הגדול עמי. [מצודות] "גדול עלי" - הגדלת עמי חסד.
- [פו טו] {v:5} [במ' יד יח] [שמ' לד ו] "ארך אפים ורב חסד".
- [פו טז] {4:~} פונה. {5:~} חונן, נותן עוז ומושיע.
- [פו א] {v:1} "יסודתי בהררי קדש" [רש"י] יסודת מזמור זה על הר ציון וירושלים יסדו המשורר.
- [פו ב] {4:~} "אוהב".
- [פו ז] {3:~} "כל מעיני בך" [יסוד] כל מחשבתי וציפיותי בציון. [מצודות] אז ישוררו כמו המנגנים בחלילים, ויאמרו כל עיוני והבטתי ותוחלתי המה בך. [מלבי"ם] מענין מעין מים. {v:19} "ושרים כחוללים" [יסוד] והמשוררים בחלילים ישירו.
- [פו ח] {3:~} יעץ יתרו למשה [שמ' יח יט] "היה אתה לעם מול האלהים" [רמב"ן] להתפלל אליו (בעבורם), כטעם "יום צעקתי בלילה נגדך".
- [פו ז] {v:4} "שתני" [יסוד] שמת אותי.
- [פו ח] {v:4} "וכל משברך ענית סלה" [רש"י] משברים לשון גלי הים הם כל סערת אפך בכלם ענית אותי תמיד. {v:6} "וכל" [מצודות] עם כל משברך ענית אותי לעולם ר"ל זמן רב.
- [פו טז] {v:3} "נשאתי אמיד אפונה" [יסוד] ובכל זאת נושא אני את יראתך בכל אשר פנית.
- [פט א] {v:1} [יסוד] מזמור מלמד להשכיל שחיברו איתן האזרחי מן הלויים. [מלכים א ה יא] "ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי...". [מצודות] וחכמת שלמה עלתה על כולם.
- [פט ב] {v:4} "אמונתך" [יסוד] אמיתותך. {v:5} "חסדי ה'". {12:~} "אשירה", "אודיע... בפי". {v:20} [יש' סג ז] "חסדי ה' אזכיר תהלת ה'...".
- [פט ג] {v:3} "כי אמרתי" [יסוד] לפי שידעתי. {v:4} "אמונתך" [יסוד] אמיתותך. {v:5} "עולם חסד יבנה" [מצודות] חסד אל יהיה בנוי ומתוקן עד עולם. {v:13} "עולם" [יסוד] תמיד. [מצודות] כימי עמידת ה"שמים" תהיה נכון "אמונתך".
- [פט ד] {4:~} [שמואל ב ז יב-טז] והקימתי את זרעך אחריו... הוא יבנה בית לשמי וכננתי את כסא ממלכתו עד עולם... וחסדי לא יסור ממנו... ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם לפניך כסאך יהיה נכון עד עולם. {v:14} [דה"א יז יב] "הוא יבנה לי בית וכננתי את כסאו עד עולם". {v:20} [לד], [לן]. [סנהדרין קה/א] מאי דכתיב "דוד עבדי" [יר' מג י] "נבוכדנצר... עבדי"? עבד שקנה נכסים - עבד למי ונכסים למי? (כמובן של אדוניו).
- [פט ה] {v:4} "כסאך סלה" [מצודות] כסא המלכות הנתון לך לרשת לזרעך יהיה עד עולם כי אף שתבוטל בימי הגולה הנה תשוב בימי המשיח ולא תופסק עוד.
- [פט ו] {v:4} "אמונתך" [יסוד] אמיתותך. {12:~} "וידו". {v:13} "פלאך". {v:19} "וידו" [מצודות] אז צבא השמים יודו על הפלאים שתעשה בימי המשיח ואף אמונת הבטחתך יסופר בקהל קדושים המה בני ישראל.
- [פט ז] {2:~} [רבה דב' יג] [ש"ב כג ג] "אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם" ומהו "צדיק מושל יראת אלהים"? הצדיקים מושלים כביכול שהקב"ה מושל....
- [פט ח] {v:4} "ונורא" [יסוד] אימתו. [צוהר] ומוראו.
- [פט ט] {v:4} "אלהי צבאות" [יסוד] צבאות עליונים. "ואמונתך סביבותיך" [מלבי"ם] עד שגם הנהגת הטבע המיוסדת על האמונה היא ג"כ סביבותיך, כי אתה שוכן בקרבם ופועל בהם. {v:13} "חסין" [צוהר] חזק.
- [פט י] {v:13} "אתה תשבחם" [צוהר] משפילם. [יסוד] תשקוטם ותשכחם.
- [פט יא] {v:9} "רהב" [רש"י] מצרים. "פזרת אויביך" [מצודות] הם מלכי כנען. {v:13} "ובזרוע עזך פזרת אויביך" [מלבי"ם] שהזרוע מציין שיעשה הכל בכחו בלי עזר מתחתונים או ממעשיהם, רק בכחו העליון לבדו.
- [פט יג] {3:~} "בשמך ירננו" [מצודות] פלאי גבהם יעוררו הבריות לרנן בפלאי שמך. {v:13} "בראתם".
- [פט טו] {4:~} "צדק... ואמת". "מכון כסאך" [מלבי"ם] הכסא שעליה ישב ה' להנהיג את בראויו התחתונים. {v:5} "חסד".
- {v:17} "ומשפט". {v:20} [יומא פו/א] גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר [הושע יד ב] "שוכה ישראל עד ה' אלהיך".
- [פט טז] {v:2} "אשרי העם". {v:3} "יודעי תרועה" [יסוד] היודעים לרצותך בתרועת שופר. "באור פניך יהלכון" - לאור רצונך הם הולכים.
- [פט יז] {v:2} "יגילו" [יסוד] ישמחו. "ירומו" - הם מצליחים. {4:~} "בשמך" "ובצדקתך".
- [פט יח] {v:2} "תרום קרננו" [יסוד] יתרומם כבודנו. {v:4} "תפארת עוזמו אתה" [מצודות] אתה הוא המפאר חזקם ובעת

תמלא רצון תרום קרן ממשלתנו.

{פּט יט} {v:3} "כי לה" [יסוד] אכן לה' **אנו קוראים** "מגיננו" ולה' הנקרא "קדוש ישראל" **אנו קוראים** "מלכנו". {~:4}

"מלכנו". {~:5}

{פּט כ} {v:4} "בחזון" [יסוד] לשמואל הנביא. {v:5} "עזר".

{פּט כב} {v:5} "ידי תיכון עמו" [יסוד] ידי תהיה נכונה עמו לעזרו. "אף זרועי תאמצנו" - גם עוצמתי תחזק אותו.

{פּט כג} {v:2} "ובן עולה לא יעננו" [יסוד] ועושה עולות **לא יציק לו**. {~:9} "לא ישיא אויב בו" [יסוד] לא ירמה האויב אותו.

{פּט כד} {~:9} "וכתותי מפניו" [יסוד] ואשבור מלפניו את "צרי". "ומשנאי אגוף" - אכה.

{פּט כה} {v:2} "תרום קרנו" [יסוד] ירום כבודו. {v:3} "ואמונתי וחסדי עמו" [יסוד] ואמיתות הבטחתי וחסדי **תמיד עמו**.

{~:4} "ובשמי". {~:5} "וחסדי". {v:19} "תרום קרנו" [מלבי"ם] כי יראו ששמי נקרא עליו וייראו ממנו.

{פּט כו} {v:19} "ושמתי" [א"ע] בעבור שהזכיר כי השם מושל בגאות הים הזכיר שיתן חלק מהכח לדוד להתגבר בהולכים על הספינות בים ובנהרות.

{פּט כז} {v:3} "אבי אתה" [מצודות] כל בטחוננו יהיה עלי כבטחון הבן על האב. {v:19} [א"ע] הטעם **כי ה' בחרו בתחלה**

והוא מודה כי אין לו תוקף וישועה רק מאתו.

{פּט ל} {v:4} "ושמתי לעד זרעו" [מלבי"ם] שגם אם יחטאו יתקיימו לעד, כי אחזיר אותם בתשובה.

{פּט לא} {~:4} תורת, משפטי.

{פּט לב} {~:4} חוקות, מצות.

{פּט לד} {~:2} [משנה תורה - הלכות מלכים א ז] כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם.

{v:4} [מצודות] "וחסדי" - אבל לא אפיר חסדי מכל וכל לקחת ממנו המלוכה לעולם כי תשוב לזרעו בימי המשיח. "באמונת" - במה שהבטחתי באמונה.

{פּט לה} {v:4} {י.שמעוני צו} א"ל [בר' כב יב] "אל תשלח ירך אל הנער". א"ל והלא אתה אמרת לי [שם ב] "קח נא את בנך".

א"ל שמא אמרתי לך לשחטו? הוי [תה' פט לה] "לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה".

{פּט לו} {~:2} "לא אכזב". {v:20} [ד].

{פּט לז} {v:19} {דה"ב יג ה} "הלא לכם לדעת כי ה' אלהי ישראל נתן ממלכה לדוד על ישראל לעולם לו ולבניו ברית מלח".

{פּט לח} {v:4} [רש"י] הירח והשמש עדים לו שכל זמן שהם קיימים יתקיים מלכותו כמו שנאמר [יר' לג כ] "אם תפרו את

בריתי היום ואת בריתי הלילה" גם בריתי תופר את דוד עבדי.

{פּט לט} {v:4} "התעברת" [מצודות] מלשון עברה וזעם. {v:6} "ואתה זנחת" [רש"י] דקדקת אחר בניו לחשוב עונם עד אשר

זנחתם ומאסתם בימי צדקיהו.

{פּט מח} {~:4} "זכור". {v:7} "שוא בראת כל בני אדם". {v:16} "אני מה חלד".

{פּט מט} {!:2} "יחיה...". {~:3} "מי גבר". {v:7} "מיד שאול".

{פּט נ} {v:4} "נשבעת...". {v:5} "חסדיך הראשונים". {~:6} "איה...".

{פּט נא} {~:4} "זכור". {v:6} "שאתי בחקי כל רבים עמים" [רש"י] בגולה אני נושא סבלם ומשאם.

{פּט נב} {~:6} "עקבות משיחך" [מצודות] התאחרות משיחך שמתאחר לבוא. {v:10} [משנה סוטה ט טו] בעקבות משיחא

חצפא יסגא

{פּט נג} {v:13} "לעולם".

{צ א} {v:1} "תפלה למשה" [מצודות] י"א מזמורים שמכאן עד לדוד מזמור **משה אמרם** ודוד יסדם בספרו. [רד"ק] המזמור

מדבר על הגלות הנוכחית. {~:3} {דב' לג א} "וזאת הברכה אשר ברך משה **איש האלהים** את בני ישראל לפני מותו". {v:4}

"ה' מעון אתה" [ב"ר סח ט] **הוי הקב"ה מעונו של עולמו** ואין עולמו מעונו. {v:5} "ה' **מעון**" [מצודות] אתה לנו **למחסה** בכל

דור ודור כמו המדור **המגן** מזרם וממטר. {v:13} "בדר ודר" [רש"י] מעולם כי אתה מקדם הכל היית.

{צ ג} {v:4} [רש"י] מביא אתה יסורין על האדם עד שאתה מחזירו להיות תשוש כח וקרוב למות, ותאמר לו ביסורין "שובו בני

אדם" מדרככם הרעים.

{צ ד} {v:13} "ואשמורה בלילה" [יסוד] וכאשמורת אחת מן הלילה.

{צ י} {!:16} {דה"ב א כט טו} "כצל ימינו על הארץ". [בר' רבה צו ב] והלואי כצלו של כותל או כצלו של אילן אלא **כצלו של**

עוף בשעה שהוא עף.

{צ יב} {v:11} "הודע" [רד"ק] על הצורך **בגילוי הקץ**. {~:13} "למנות ימנו". {~:19} "ונביא" [רד"ק] הודיענו מתי יהיה

הקץ ומנין ימי הגלות כמה הם, ומתי יבוא הנביא לישראל, כמ"ש [מלאכי ג כג] "הנה אנכי שלח לכם את אליהו הנביא". כי אז

יהיה לנו לבב חכמה, כמ"ש [יש' יא ט] "כי מלאה הארץ דעה את ה'". {v:20} {בבא בתרא יב/א} מיום שחרב בית המקדש

ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים... וחכם עדיף מנביא שנ' "ונביא לבב חכמה". מי נתלה במי? הוי אומר קטן (נביא)

נתלה בגדול (חכמה).

{צ יג} {~:3} "עבדיך". {~:5} "והינחם". {~:6} "עד מתי". {!:11} "שובה ה'".

{צ יד} {~:5} "חסדך".

{צ טו} {v:4} "עיניתנו". {~:5} משמחנו. {!:6} "שמחנו כימות **עיניתנו**" [רש"י] שמחנו לימות משיחנו כמנין ימות שעיניתנו

בגליות וכמנין "שנות" אשר **ראינו רעה**".

- [צ טז] {~:4} "פעלך". {~:5} "והדרך" [יסוד] ותפארתך "על בניהם". {v:11} "יראה...".
- [צ יז] {v:2} "ויהי נועם" [מצודות] נעימות ה' יהיה "עלינו". {~:3} "וי' ט כג" "ויצאו ויברכו את העם" [רש"י] אמרו (משה ואהרון אל העם בתום ימי המלואים) "ויהי נועם ה' אלהינו עלינו" יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. {~:5} [רש"י] שתהא ברכה במעשה ידיהם. {v:11} "ומעשה ידיו כוננה עלינו" [רש"י] לשון תחינה הוא.
- [צא א] {~:1} [צוהר] משה רבינו משדל את ישראל לבטוח בה. {v:2} "בצל שדי יתלונן" [צוהר] צילו של ה' החזק יגן עליו. {v:3} "ישב בסתר עליון" [יסוד] היושב ובטוח בהגנת ה' העליון.
- [צא ב] {~:3} ה' "מחסי ומצודתי". "אבטח בו".
- [צא ג] {v:5} "כי הוא יצילך". {v:6} "מפח יקוש, מדבר הוות" [יסוד] ממלכות המוקש וממגפה של צרה ופגע.
- [צא ד] {~:4} "אמיתו" [יסוד] אמיתות הבטחתו. {v:5} "צינה וסוחרה" [יסוד] מגן ושיריון.
- [צא ה] {v:2} "לא תירא".
- [צא ז] {~:5} "אליך לא יגש" [א"ע] הזכיר כי צל ה' יסתירהו והוא יראה שיפלו לימינו ושמאלו רבים בבא הדבר. {v:6} "ורבבה מימינך". {v:9} "מצדך" [רש"י] משמאלך יחנו אלף שדים ואליך לא יגשו להזיק.
- [צא ח] {v:2} [מצודות] מיתת האנשים תביט רק בעיניך ותראה תשלומין הרשעים הנופלים אבל לא יגעו בך לרעה. {v:9} "ושילומת" [יסוד] וכליון. {~:19} "יש' סו כד" "ויצאו וראו בפגרי האנשים...".
- [צא ט] {~:3} "אתה ה' מחסי". "עליון שמת מעונך" [רש"י] את הקב"ה שמת מעון מבטחך. {v:13} "עליון".
- [צא יא] {~:4} "מלאכיו יצוה לך". "שמ' לג ב" "ושלחתי לפניך מלאך...". [קהלת י כ] "ובעל כנפים יגיד דבר" [רש"י] מלאך המלווה אותך... {v:5} "לשמרך בכל דרכיך".
- [צא יב] {v:5} [שמואל א ב ט] "רגלי חסידיו ישמור".
- [צא יד] {v:2} "אשגבהו" [יסוד] אחזק אותו. {~:3} "כי ידע שמי" [מצודות] הואיל והוא יודע ומכיר שמי להיות חרד מפניו. {v:4} "כי בי" [יסוד] ה' "חשק" - הינו דבק. {v:5} "כי בי חשק" [מצודות] כה יאמר ה': הואיל וחשק בי לכן אצילהו מן החיות הממיתים.
- [צא טו] {v:2} "ואענהו" [יסוד] אמלא בקשתו. "אחלצהו" - מן הצרה. "ואכבדהו" [יסוד] וארבה את כבודו. {~:3} "יקראני". {v:4} "עמו אנכי בצרה" [ימ"ל] הקב"ה מצטער בצערם של ישראל. {v:5} "אחלצהו ואכבדהו". {~:6} "בצרה אחלצהו" [א"ע] בבא הצרה על אנשי דורו כפי גזירותי אני אהיה עם עבדי.
- [צא א] {v:1} "מזמור שיר" [רש"י] של לויים (נביאים). "ליום השבת" - שאומרים אותו בשבתות והוא מדבר בענין העולם הבא שכולו שבת.
- [צא ב] {v:2} "טוב" [יסוד] מה טוב. {v:3} "טוב" [צוהר] ראוי "להודות" [צוהר] לשבת. {~:13} "לשמך עליון" [א"ע] שהוא עליון על כל השמות.
- [צא ג] {~:4} "ואמונתך" [יסוד] אמיתותך. {~:5} "חסדך". {v:20} [הושע ב כא-כב] "וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים. וארשתיך לי באמונה וידעת את ה'".
- [צא ז] {~:10} "יש' ה יב" "... ואת פעל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו". [מש' יג טז] "... וכסיל יפרש אולת".
- [צא ח] {~:4} "פועלי און" [מלבי"ם] הוא בין אדם לחברו, ישמך קודם להרשע כדי שלא יזיק לבריות. {~:6} "בפרוח". {v:9} "להשמדם". {v:10} "בפרוח" [א"ע] הם המצליחים בארץ. {~:19} "להישמדם עדי עד".
- [צא ט] {~:4} "מרום" [יסוד] מרום ונעלה. {v:13} "מרום לעולם".
- [צא י] {~:9} [מלבי"ם] שגם מעצמם "יתפרדו כל פועלי און" - כי טבע פעולותיהם הרעות תחייב להם הפרידה והעדר החיבור וקיום. {v:19} "כי הנה".
- [צא יב] {v:2} "תשמענה אזני" [יסוד] במפלתם. [צוהר] שיכשלו. {v:6} "ותבט עיני בשורי" [יסוד] ותראה עיני באויבי. "בקמים עלי" [צוהר] איך קמים נגדנו כל הרשעים.
- [צא יג] {~:2} "ישגה" [יסוד] יגדל כבודו.
- [צא טז] {v:3} "להגיד" [צוהר] אז יגידו הכל. {v:4} "ישר", "צורי" [יסוד] המחזק אותי, "ולא עולתה בו" - ולא קיימת כל עולה בו.
- [צא א] {v:4} "מלך". "גאות לבש" [צוהר] ובגאווה התלבש. "עז התאזר" [צוהר] התעטף בגבורה. {v:19} [צוהר] בעתיד יגידו. "תיכון תבל בל תמוט" [יסוד] תתקים הארץ ולא תתמוטט. {v:20} [אגרת הרמב"ן] המתגאה בלבו על הבריות, מורד הוא במלכות שמים, כי מתפאר הוא בלבוש מלכות שמים.
- [צא ב] {v:4} "נכון כסאך" [יסוד] מבוסס כסא כבודך. {v:13} "מאז" [צוהר] מתמיד. "מעולם אתה" [יסוד] מטרם היות עולם אתה ה'. [צוהר] וראשון לכל אתה.
- [צא ה] {v:4} "עדתך" [יסוד] דברי תורתך. "נאמנו מאוד" [צוהר] יתקומו בודאי. {v:13} "לארך ימים" [יסוד] שוכן שם כל ימי עולם. {v:19} "לבייתך נאווה קדש" [צוהר] ויבנה ביתך במקום הקדש.
- [צא א] {v:4} "אל נקמות". {v:11} "הופיע" [רש"י] הראה וגלה לנו את נקמתך. {v:20} "וי' יט יח" "לא תיקום". שירת האזינו [דב' לב לה] "לי נקם", [דב' לב מא] "אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם". [נחום א ב] "אל קנאו ונקם ה' נקם ה' ובעל חמה נקם ה' לצריו ונוטר הוא לאיביו".
- [צא ב] {v:4} "שופט הארץ". משיב גמול". {v:10} "גאים" [יסוד] המתגאים. [צוהר] הרשעים. {v:11} "הנשא" [מצודות] הראה רוממותך. {~:13} "הנשא". {v:17} "שופט הארץ".

- צד ג** {v:10} "יעלזו" [יסוד] ישמחו. {v:11} "עד מתי?"
- צד ט** {v:4} [רש"י] שמא הקב"ה שנטע און לא ישמע צעקת עמו ועניו.
- צד י** {~:2} "המלמד לאדם דעת". {v:4} "הלא יוכיח". [משלי ג יב] "כי את יאהב ה' יוכיח". {~:6} "יוכיח" [יסוד] ייסר אתכם. {~:9} "היוסר" [יסוד] המייסר.
- צד יב** {!:2} "אשרי הגבר". {~:6} "תיסרנו".
- צד יג** {v:2} [יסוד] כדי להניח לו מן הימים הרעים.
- צד יז** {v:5} עוזר. {v:7} "כמעט שכנה דומה נפשי" [א"ע] והוא הקבר.
- צד יט** {v:2} "ישעשעו נפשי". {v:5} "תנחומיך". {v:6} "ברוב שרעפי בקרבי" [מצודות] בעת בוא בקרבי רבוי מחשבות מתוגה. והשווה [קלט כג] "חקרני אל ודע לבבי בחנני ודע שרעפי".
- צד כ** {~:4} "היחברך" [מצודות] וכי יחבר עמך להיות דומה לך? ... {v:10} [רש"י] "היחברך כסא הוות" - היוכל להדמות לך האומות היוצרים צלמים ומסכות של עמל. "עלי חק" - בשביל חק להיותו חק להם עבודתם.
- צד כב** {~:11} "ויהי...".
- צד כג** {v:5} "למשגב" [מציון] לחוזק. {v:9} [א"ע] מה שחשבו לעשות לי הביא ה' עליהם. "יצמיתם" [יסוד] יכרית אותם.
- {v:10} "אונם" [יסוד] רשעתם. "וברעתם".
- צה א** {v:5} "לצור ישענו" [יסוד] לה' מגיננו ומושיענו.
- צה ד** {v:13} "בידו מחקרני" [יסוד] תעלומות "ארץ". "ותועפת הרים לו" - וגבהי הרים ברשותו.
- צה ה** {v:4} "לו הים".
- צה ו** {v:13} "עשנו" [יסוד] יוצרנו. [צוהר] שבראנו.
- צה ז** {v:3} [סנהדרין צח/א] אמר ליה לאימת אתי מר? אמר ליה היום... אמר ליה שקורי קא שקר בי דאמר לי היום אתינא ולא אתא (ולא בא). אמר ליה הכי אמר לך (כך התכוון לאמר לך) "היום אם בקולו תשמעו". {v:20} [רבה שה"ש] אילו היו ישראל עושין תשובה אפ"י יום אחד מיד הם נגאלין ומיד בן דוד בא. מה טעם? "... היום אם בקולו תשמעו".
- צה ט** {~:4} "פעלי". {v:10} [במ' יד יא] "ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבן". {~:13} "פעלי".
- צה יא** {v:4} "אשר נשבעתי" [מצודות] אשר בעבור זה קצפתי עליהם ונשבעתי בחרון אפי שלא יבואו "אל מנוחתי" זה ארץ ישראל. [במ' יד כא]. {v:9} [סנהדרין קי/ב] דור המדבר אין להם חלק לעוה"ב שנאמר [במ' יד לה] "במדבר הזה יתמו ושם ימותו". "יתמו" - בעולם הזה "ושם ימותו" - בעולם הבא ואמר "אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחתי".
- צו א** {v:3} "שירו...". {~:19} "כל הארץ".
- צו ב** {v:3} "שירו... ברכו... בשרו...". תפילה - קדיש] יתגדל ויתקדש... ויצמיה ישועתו ויקרב משיחו... בחייכם ובימיכם ובחיייהם של כל בית ישראל במהרה ובזמן קרוב, ואמרו אמן. {v:4} "שמו". {v:5} "ישועתו". {~:12} "ברכו". {~:19} "בשרו... ישועתו".
- צו ג** {v:3} "ספרו". {~:12} "ספרו... נפלאותיו". {v:13} "כבודו... נפלאותיו". {v:18} "בגויים... בכל העמים".
- צו ד** {v:4} "נורא". {~:12} "ומהולל". {v:13} "גדול... על כל אלהים".
- צו ה** {v:13} "שמים עשה".
- צו ו** {v:13} "עוזה". {~:19} "במקדשו".
- צו ז** {~:12} "הבו לה' כבוד". {v:13} "ועוזה".
- צו ח** {v:4} "שמו". {~:12} "הבו לה' כבוד...".
- צו ט** {v:4} "מפניו". {~:13} "כל הארץ".
- צו י** {~:5} "כל תימוט". {~:12} "אימרו... ה' מלך". {v:13} "מלך". "תיכון תבל...". {v:17} "ידין".
- צו יא** {~:13} "השמים... הארץ... הים ומלואו".
- צו יב** {~:13} "שדי... כל עצי היער".
- צו יג** {v:4} "כי בא...". {v:17} "ישפוט". {v:18} "ועמים".
- צו א** {v:18} "ישמחו". {v:19} [רש"י] על עמלק נתנבא כן. "ה' מלך" [מצודות] לעתיד כאשר תתגלה מלכותו אז תתרבה השמחה בעולם.
- צו ב** {v:4} "ענן וערפל סביביו" [יסוד] ענן כבוד ומסך ערפל סובבים אותו. {v:17} "צדק ומשפט מכון כסאו" - צדק ומשפט הם הבסיס לכסא כבודו.
- צו ג** {v:4} "אש לפניו תלך" [יסוד] אש לפני ה' מתהלכת. {v:9} "ותלהט סביב צריו" [יסוד] ותבער האש סביבות שונאיו.
- צו ד** {v:9} "ראתה ותחל הארץ" [יסוד] יראו זאת ויפחדו יושבי הארץ. {v:13} "האירו ברקיו תבל" [יסוד] הופיע אור גדול מברקיו על העולם.
- צו ז** {v:9} "יבשו". "השתחו לו כל אלהים" [צוהר] וישתחו לה' כל המזלות. {v:10} "עבדי פסל המתהללים באלילים".
- צו ח** {v:4} "משפטיך" [מלבי"ם] כי השגיח על כלל העמים להנהיג הנהגת המערכת לפי חקי הצדק והמשפט, "תשמח ציון למען משפטיך" - אלה [ב]. {v:17} "משפטיך" [רש"י] נקמתך.
- צו י** {v:2} "מיד רשעים יצילם". {v:3} "שנאו רע". [עמוס ה טו] "שנאו רע ואהבו טוב...". [מש' ח יג] "יראת ה' שנאת רע". {v:5} "יצילים". {~:6} "מיד רשעים".

- {v:2} [צז יא] "אור זרע לצדיק" [יסוד] אור הישועה מוכן לצדיק. "שמחה". {v:3} "ולישרי לב".
- {v:3} [צז יב] "שמחו... והודו לזכר קדשו" [צוהר] והללו לשמו הקדוש.
- {v:1} [צח א] "מזמור". {v:3} "שירו לה' שיר חדש". {v:4} "נפלאות עשה". {v:5} "הושיעה...". {v:13} "נפלאות".
- {v:4} [צח ב] "יח' לח כג" "והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה'". {v:17} "צדקתו". {v:18} "לעיני הגוים...".
- {v:4} [צח ג] "זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל". {v:5} "ישועת אלהינו". {v:18} "ראו כל אפסי ארץ...". {v:19} "ראו כל אפסי ארץ" [יסוד] כל יושבי קצויו תבל. "ילקו" שרות - תרון] ואין הדורות נגאלים אלא בשכר נשים צדקניות שיש בדור, שנאמר "זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל", "לבני ישראל" אין כתיב כאן אלא "לבית ישראל".
- {v:12} [צח ו] "הריעו". {v:13} "המלך".
- {v:9} [צח ז] "תבל וישבי בה" [צוהר] העולם והדרים בו.
- {v:19} [צח ט] "כי בא".
- {v:18} [צט ב] "ורם הוא על כל העמים".
- {v:3} [צט ג] "יודו שמך...". {v:4} "שמך... קדוש הוא". {v:12} "יודו...". {v:13} "גדול ונורא".
- {v:4} [צט ד] "אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב".
- {v:3} [צט ה] "רוממו... והשתחו...". {v:4} "קדוש". {v:12} "רוממו". {v:20} [ט].
- {v:4} [צט ו] [תענית ה/ב] אמר לפניו (שמואל) רבש"ע שקלתני כמשה ואהרן.
- {v:3} [צט ז] "רד"ק] משה ואהרון... {v:4} [דב' לא טו] "וירא ה' באהל בעמוד ענן ויעמד עמוד הענן על פתח האהל".
- {v:13} [צט ח] ענן היה על הכפורת וגם שמואל [רש"י].
- {v:2} [צט ט] "עניתם" [יסוד] נענית לבקשתם. {v:4} "ונוקם על עלילותם". {v:5} "אל נושא" [יסוד] סלחן. {v:8} [רש"י]. {v:14} "ה' אלהינו אתה עניתם" [א"ע] משה ואהרן בנפלים על פניהם ודבר הקטר' היית להם כי בעבורם נשאת לישראל. {v:15} [רש"י] משה ואהרון ושמואל [ו].
- {v:4} [צט ט] "קדוש". {v:20} [ה].
- {v:1} [ק א] "מזמור לתודה" [רש"י] להודיה לאומרו על זבחי תודה. {v:3} "הריעו". {v:12} "לתודה".
- {v:3} [ק ב] "רד"ק] שלא תהיה עבודתו עליכם למשא, אלא [דב' כח מז] "בשמחה ובטוב לבב". [רש"י] וכל כך למה? דעו כי ה' הוא האלהים שמשלם שכר פעולתכם. אבל עובדי ע"ז אין להם לעבוד בשמחה שאין משלמין להם שכר. {v:20} [אבות ד ב] הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן העברה. שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ששכר מצוה, מצוה ושכר עברה, עברה. [ברטנורה] שכל מה שאדם משתכר ומתענג בעשיית המצוה נחשב לו למצוה בפני עצמה ונוטל שכר על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה בעשייתה.
- {v:3} [ק ג] "דעו כי ה' הוא אלהים". {v:4} "הוא עשנו ולו אנחנו, עמו וצאן מרעיתו".
- {v:12} [ק ד] "בתהלה".
- {v:4} [ק ה] "ועד דר ודר אמונתו" [יסוד] ועד דורי דורות קימת הבטחתו. {v:5} "לעולם חסדו" [צוהר] ותמיד מטיב. {v:13} "ועד דור ודור אמונתו".
- {v:1} [קא א] [צוהר] דוד כמלך לא יתחבר עם עושי עולה, ולא יתן להלשין, ויהרוג כל החיבים מיתה. {v:3} "חסד ומשפט אשירה" [רש"י] כשאתה עושה עמי חסד אקלסך 'ברוך הטוב והמטיב' וכשאתה עושה בי משפט אני אשיר 'ברוך דיין האמת'. בין כך ובין כך לך ה' אזמרה.
- {v:3} [קא ב] "אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי" [צוהר] ואלך (בדרך זו) ביושר לבב גם בסתר בתוך ביתי. [יסוד] בית למודי. "מתי תבא אלי" [א"ע] הטעם כי הוא ישכיל תמיד בכל רגע להרגיל עצמו ללכת בה עד שלא ייגע ללכת וכאילו הדרך תבא אלי מאליה. {v:11} "מתי תבוא אלי"?
- {v:3} [קא ד] "רע לא אדע" [רש"י] לא אהב לא אכיר בדבר רע. {v:10} "עקש". {v:20} [קהל' א יג] "ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה על כל אשר נעשה תחת השמים הוא ענין רע נתן אלהים לבני האדם לענות בו".
- {v:3} [קא ה] "אותו לא אוכל" [רש"י] שיהא חבירי שלא אלמד ממעשיו. "רק את המלשין אצמית" [מלבי"ם] ויותר מזה שמי שמדותיו רעים כמו גבה עינים - במדת הגאווה, ורחב לבב - במדת החמדה, לא אוכל - לסבלו כלל. {v:4} [סוטה ה/א] כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנא' "מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל" אל תקרי "אותו" אלא אתו לא אוכל איכא דמתני לה אמספרי לשון הרע שנא' "מלשני בסתר רעהו אותו אצמית". {v:9} "אצמית" [צוהר] אהרוג. {v:20} [משלי טז ה] "תועבת ה' כל גבה לב".
- {v:4} [קא ז] [קהל' ז כט] "לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר". [שבת נה/א] חותמו של הקב"ה אמת. {v:9} "לא יכון לנגד עיני".
- {v:3} [קא ח] "לבקרים אצמית" [רש"י] מדי יום יום אכרית מעט מעט רשעי ישראל המחוייבין מיתה.
- {v:1} [קא א] "תפלה לעני" [מלבי"ם] הוא תפלה על בני הגולה. {v:3} "ולפני ה' ישפוך שיחו" [א"ע] שישפוך כל מה שיש בלבו. [מצודות] ידבר צרותיו ויספר תלאותיו לפני ה'. {v:6} "לעני" [רש"י] ישראל שהם עם עני. "כי יעטף" - בהתעטף נפשם בצרה. {v:20} [איוב ז יא] "גם אני לא אחשך פי אדברה בצר רוחי אשיחה במר נפשי". עמית & מנדלסון - שמע תפילתי mp3
- {v:4} [קא ג] "מסתיר פניו ממני. {v:6} "ביום צר לי". {v:7} "אל...".

- קב ח** {v:3} "שקדתי" [מלבי"ם] מורה על רוב השתדלות. {v:6} "שקדתי" [רש"י] התבוננתי בעצמי והנני כצפור הבודד על גג יושב לבדו באין זוג. "בודד" - יושב בדד.
- קב ט** {v:10} "מהוללי" [רש"י] המתלווצים בי לשון הוללות. "בי נשבעו" - ראו ברעתי ונשבעים בי ואומרים אם לא יארע בי כמו שאירע לישראל כה יעשה לי כמו לישראל.
- קב יד** {v:4}! "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה" [רש"י] כי בך **הבטחת** [דב' לב לו] "כי ידין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב" והרי אזלת יד. {v:19} השווה: אחרי חטא העגל [שמ' לג יט] "וחנתי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם".
- קב טו** {v:3} [משנה תורה - הלכות מלכים ה י] גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין על עפרה. {v:19} "ואת אפרה יחוננו".
- קב טז** {v:4} "שם ה'".
- קב יח** {v:3} "הערער" [רש"י] הצועק. {v:5} [מצודות] כי "פנה" אל תפלת נכה רוח המעורר תפלה בתמידות.
- קב יט** {v:3} "תכתב" [מצודות] זאת הגאולה הזאת תהיה כתובה לזכרון לדור אחרון בכדי שהעם הנברא אז יהלל יה על הגאולה ההיא.
- קב כ** {v:20} [יד יב] [נג ג] "השקיף".
- קב כג** {v:4} "לעבוד" אותו.
- קב כה** {v:3} "אומר..." {v:7} "אל..." {v:11} "אל...". [מצודות] כל ימי הדורות בזמן השנים שקצבת ואל תסלקם בחצי ימיהם וכאומר לא על עצמו בלבד אני מתפלל כ"א על כל הדורות. {v:13} "בדור דורים שנותיך" [יסוד] והרי לדורות רבים הקצבת שנותיך לקיימנו. {v:16} [רש"י] ומה הם ימינו.
- קב כח** {v:4} "ואתה הוא" [רש"י] העומד וקיים. [א"ע] באמת ואין זולתך. [מצודות] העומד בהיותו ומתקיים. {v:13} "ושנותיך לא יתמו" [א"ע] אין להם תכלית וקץ.
- קב א** {v:1} "לדוד" [יסוד] מזמור שחיברו דוד. {v:3} **לברך את ה'**. "וכל קרבי" [יסוד] וכל אשר בקירבי. {v:4} [רד"ק] מה הנפש ממלאה את הגוף, כך הקב"ה ממלא את כל העולם כולו. הנפש סובלת, יחידה בגוף, מבלה את הגוף, לא אוכלת ולא שותה, טהורה שהיא מלמעלה, רואה ואינה נראית, אין אדם יודע מקומה - כך הקב"ה ועולמו [ברכות י/א].
- קב ב** {v:5} "גמוליו" [יסוד] טובותיו.
- קב ג** {v:5} סולה, רופא.
- קב ד** {v:5} [יסוד] הפודה ממות את חיך, המקיף אותך בחסד וברחמים.
- קב ה** {v:2}! "תתחדש כנשר נעוריקי" [רש"י] כנשר הזה שמחדש כנפיו ונוצה משנה לשנה, ויש מדרש אגדה על מין נשר שכשמזקין חוזר לנעורותו. [מצודות] כמו הנשר מחדש כנפיו מעשר שנים לעשר שנים חוזר הוא לימי נעוריו כן תתחדש ימי נעוריים באמיץ כח ובבריאות. {v:5} "המשביע בטוב עדיך" [יסוד] המדשן מזונך בטוב בימי שיבתך. {v:20} בחטא העגל: [פדר"א מד] [שמ' לב ב] "ויאמר אלהם אהרן פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם..." שמעו הנשים ולא קבלו עליהם ליתן נזמיהן לבעליהן... ונתן הב"ה **שכרן של נשים**... שהן משמרות ראשי חדשים שנ' "המשביע בטוב עדיך תתחדש כנשר נעוריקי".
- קב ו** {v:4} צדק ומשפט. {v:5} "עושה צדקות ה'" [מלבי"ם] הגם שמצד המשפט ודין הגמור היה מחויב שהנפש החטאת היא תמות, אינו מתנהג עמה במדת המשפט רק עפ"י הצדקה העליונה, אשר לא תשקיף על מעשה האדם ועל מדת הדין רק יתחסד עמה כפי מדת צדקתו. {v:6} "עשוקים" [יסוד] נגזלים.
- קב ז** {v:13} "עלילותיו". {v:14} [ילקוט שמעוני] דכתיב [שמ' לג יג] "ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את דרכך ואדעך" א"ל הקב"ה על דרכי אתה מבקש לעמוד? חיך שאני מודיעך שנאמר "יודיע דרכיו למשה".
- קב ח** {v:5} [שמ' לד וז-ז] [במ' יד יז-כ] "ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר: ה' **ארך אפים ורב חסד** נשא עון ופשע ונקה לא ינקה פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים. סלה נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה. ויאמר ה' סלחתי כדברך!".
- קב ט** {v:4} "יריב", "יטור".
- קב יג** {v:4} "כרחם אב על בנים".
- קב יד** {v:4} "כי הוא ידע". "זכור" [יסוד] וזכור לפניו. {v:16} "יצרנו". "כי אפר אנו".
- קב יז** {v:4}! [חסדי כהונה] הרי דהצדקה אינה מועלת אלא לבני בנים. אבל החסד מעולם ועד עולם. {v:5} חסדו. {v:13} "מעולם ועד עולם".
- קב יח** {v:3} "לשמור בריתו". לזכור "פיקודיו". "לעשותם".
- קב כ** {v:3} "ברכו". "לשמוע בקול דברו". [תנחומא ו' א] ... אלו שומרי שביעית ולמה נקרא שמם "גבורי כח"? רואה ששדהו מופקרת ואילנותיו מופקרים והסייגים מפורצים ורואה פירותיו נאכלים וכובש את יצרו ואינו מדבר. ושנו רבותינו [אבות ד א] **איזהו גבור? הכובש את יצרו**. {v:4} "ברכו ה' מלאכיו" [רד"ק] שהם עליונים במדרגה על כל הנבראים, ומכוחם יבוא כוח תנועת הגלגלים והכוכבים. לפיכך אמר "גיבורי כח עושי דברו" כי במצותיו ובדבריו יעשו הכל ואמר "לשמוע בקול דברו" כי הם עושים תמיד מה שציו אותם ומזמנים לשמוע מה שיצום.
- קב כא** {v:4} "כל צבאיו" [מצודות] צבא השמים כוכבים ומזלות.
- קב כב** {v:4} "בכל מקומות" [מצודות] אשר הם בכל מקומות "ממשלתו" והוא כל העולם.

- {v:3} {קד א} "ברכי נפשי את ה'". "ה' אלהי". {v:4} "הוד והדר לבשת" [יסוד] הוד מלכות והדר כבוד הם לבושך. {v:13} "גדלת מאוד".
- {v:4} {קד ז} "מן גערתך ינוסון" [רש"י] כשאמרת [בר' א ט] "יקוו המים" ומאותו הקול יחפזון ונקוו אל מקום אשר יסדת להם.
- {v:4} {קד ט} "גבול שמת" [רש"י] להם החול אשר סביב שפתו. "בל ישבון לכסות הארץ" [מצודות] לכל ישובו למקומם לכסות הארץ כאשר בתחילה (המבול [בר' ז-ח]).
- {v:13} {קד יא} "ישברו פראים צמאם" [מלבי"ם] וגם החיות הפראים ישברו מהם צמאם.
- {v:2} {קד טו} {~} "שופ' ט יג" [ותאמר להם הגפן... תירושי המשמח אלהים ואנשים...]. {v:4} {קד טו} "לשחוק ע'שים לחם ויין ישמח חיים והכסף יענה את הכל". {v:20} {עירובין סה/א} נכנס יין יצא סוד.
- {v:4} {קד יט} "בר' א יד" "... והיו לאתות ולמועדים ולימים ושנים".
- {v:20} {קד כ} [בבא מציעא פג/ב] זה העולם הזה שדומה ללילה.
- {v:3} {קד כא} "ולבקש מאל אכלם".
- {v:4} {קד כג} "יצא" [מצודות] אז **בזרוח השמש** עת שבו החיות למקומם **יצא אדם אל השדה לעשות מלאכתו ויתעכב שמה עד הערב** עת ישובו החיות ללכת. "לפעלו ולעבודתו" [מלבי"ם] עבודה היא עבודה כבדה כמו עבודת השדות, ופעלו כולל כל עסקיו.
- {v:12} {קד כד} "מה רבו מעשיך..."
- {v:4} {קד כז} [מצודות] כל הבריות שבעולם יקוו אליך לתת מאכלם לכ"א בזמן הצריך לו.
- {v:19} {קד ל} "יבראון" [יסוד] ויקומו המתים.
- {v:4} {קד לא} "ישמח ה' במעשיו". {v:11} "יהי". {v:13} "כבוד ה'". {v:19} "לעולם". {v:20} [משלי כג טו] "בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני". [ברכות יז/א] אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה **ועושה נחת רוח ליוצרו**. [יש' מג ז] "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". [כתובות ח/א] שהכל ברא לכבודו. [משלי טז ד] "כל פֶּעַל ה' למענהו".
- {v:3} {קד לה} "ברכי" [יסוד] הללי. {v:9} "יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם". {v:11} [א"ע] תפלת הנביא.
- {v:12} {קד לו} "הללויה". {v:19} "חטאים" [רש"י] חוטאים. [רש"י ברכות י/א] יצר הרע. [משלי יא י] "ובאבד רשעים רנה". [משלי כט טז] "ברבות רשעים ירבה פשע וצדיקים **במפלתם** יראו". [יר' כג יט, ל כג] "הנה סערת ה' חמה יצאה וסער מתחולל על ראש רשעים יחול". {v:20} {מסיים כמו פסוק [א] "ברכי נפשי את ה'".
- {v:13} {קד א} {~} "עלילותיו". {v:20} {דה"י א טז ח-כא}. [יש' יב ד] "ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו הזכירו כי נשגב שמו".
- {v:13} {קד ב} "נפלאותיו".
- {v:2} {קד ג} "ישמח לב" [מצודות] למען שישמח לב כ"א ממבקשי ה' בשמעו כל אלה. {v:3} "התהללו בשם קדשו" [רש"י] התפארו במעוז שם קדשו שיש לכם פטרון כמוהו.
- {v:20} {קד ד} [יש' נה ו] "דרשו ה' בהמצאו קראהו **בהיותו קרוב**" [רש"י] "בהמצאו" - קודם גזר דין בעוד שהוא אומר לכם דרשוני. [עמוס ה ד] "כי כה אמר ה' לבית ישראל **דרשוני** וחיו". [דה"י א טז יא].
- {v:20} {קד ו} {v:20} [דה"י טז יג] "זרע ישראל עבדו בני יעקב בחיריו".
- {v:14} {קד ט} [בר' טו יח] "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית...". [בר' כו ג] "גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצת האל והקמתי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך".
- {v:2} {קד יא} "לך אתן...". {v:4} "לאמר...". {v:5} "לך אתן...". {v:14} לאברהם: [בר' טו ז] "אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה". [בר' טו יח-כא] "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת...". ליצחק: [בר' כו ג] "כי לך ולזרעך אתן את כל הארצת האל והקמתי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך".
- {v:14} {קד יב} [בר' לד ל] "ויאמר יעקב... ואני מתי מספר" [רש"י] אנשים מועטים.
- {v:14} {קד יג} "ויתהלכו מגוי אל גוי" [רש"י] אברהם גר בארץ פלשתים ובמצרים ובארץ כנען וכן יצחק וכן יעקב כולם גלו מגרות לגרות.
- {v:14} {קד יד} "ויוכח עליהם מלכים" [רש"י] וינגע ה' את פרעה [בר' יב] כי עצר עצר ה' בעד כל רחם לבית אבימלך [בר' כ].
- {v:5} {קד טו} [שבת קיט/ב] "אל תגעו במשיחי" אלו תינוקות של בית רבן "ובנביאי אל תרעו" אלו תלמידי חכמים.
- {v:14} {קד טז} [בר' מא נג-נז] "והרעב היה על כל פני הארץ".
- {v:14} {קד יז} [בר' לז] "וימכרו את יוסף לישמעאלים... ויביאו את יוסף מצרימה... והמדנים מכרו אתו אל מצרים".
- {v:14} {קד יח} [בר' לט כ] "ויתנהו אל בית הסהר".
- {v:14} {קד יט} [בר' מ ח-יב] "ויאמר אלהם יוסף הלוא לאלהים פתרנים... ויאמר לו יוסף זה פתרנו...".
- {v:14} {קד כ} [בר' מא יד-טו] "וישלח פרעה ויקרא את יוסף... ויאמר... חלום חלמתי ופותר אין אותו...".
- {v:14} {קד כא} [בר' מא לח-מד] "ויאמר פרעה... אתה תהיה על ביתי ועל פיד ישק כל עמי רק הכסא אגדל ממך.... ובלעדך לא ירים איש ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים".
- {v:14} {קד כג} [בר' מז ה-ז] "ויבואו מצרימה, יעקב וכל זרעו אתו...". [בר' מז יא] "ויושב יוסף את אביו ואת אחיו ויתן להם אחוזה בארץ מצרים במיטב הארץ בארץ רעמסס כאשר צוה פרעה".

[קה כד] {v:14} [בר' מז כז] "ויפרו וירבו מאד". [שמ' א ו-ט] "וימת יוסף... וכל הדור ההוא. ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם. ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף. ויאמר... הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו...".

[קה כה] {v:14} [שמ' א י] "הבה נתחכמה לו...".

[קה כו] {v:14} [שמ' ג י] "ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים". [שמ' ד יד-טז] "הלא אהרן

אחיך הלוי... הוא יהיה לך לפה ואתה תהיה לו לאלהים".

[קה כז] {v:13} "אותותיו ומופתים...". {v:14} [שמ' ז ג] "ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אותותי ואת מופתי בארץ מצרים".

[קה כח] {v:4} [מצודות] האותות... כאשר צוה כן היה וכן באו. {v:14} [שמ' י כב-כג] "ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים. לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים ולכל בני ישראל היה אור במושבם".

[קה כט] {v:4} "הפך... וימת...". {v:14} [שמ' ז כ-כא] "ויהפכו כל המים אשר ביאר לדם. והדגה אשר ביאר מתה ויבאש

היאר ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאר ויהי הדם בכל ארץ מצרים".

[קה ל] {v:9} [רש"י] בכל מקום שהיו רובצים מים היו רובצים צפרדעים. {v:14} [שמ' ח ד] "ויקרא פרעה למשה ולאהרן

ויאמר העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים ממני ומעמי".

[קה לא] {v:4} "אמר ויבוא...". {v:14} [שמ' ח יב-כח].

[קה לב] {v:4} "נתן...". {v:14} [שמ' ט כג-כד] "וה' נתן קולות וברד ותהלך אש ארצה וימטר ה' ברד על ארץ מצרים. ויהי

ברד ואש מתלקחת בתוך הברד כבד מאד אשר לא היה כמהו בכל ארץ מצרים מאז היתה לגוי".

[קה לג] {v:4} "ויד... וישבר...". {v:14} [שמ' ט כה] "ויך הברד בכל ארץ מצרים את כל אשר בשדה מאדם ועד בהמה ואת

כל עשב השדה הכה הברד ואת כל עץ השדה שבר".

[קה לד] {v:4} "אמר ויבוא...". {v:14} [שמ' י יד] "ויעל הארבה על כל ארץ מצרים וינה בכל גבול מצרים כבד מאד לפניו

לא היה כן ארבה כמהו ואחריו לא יהיה כן".

[קה לה] {v:14} [שמ' י טו] "ויכס את עין כל הארץ ותחשך הארץ ויאכל את כל עשב הארץ ואת כל פרי העץ אשר הותיר

הברד ולא נותר כל ירק בעץ ובעשב השדה בכל ארץ מצרים".

[קה לו] {v:14} [שמ' יב כט-ל] "ויהי בחצי הלילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים...".

אשר בבית הבור וכל בכור בהמה. ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים...".

[קה לז] {v:2} [רד"ק] לא היה אחד בהם שהיה כושל ועני אלא כולם יצאו בכסף וזהב לרוב. {v:4} "ואין בשבטיו כושל"

[מצודות] בכל בני שבטיו לא היה מי כושל בעונו. [רש"י שמ' יג יח] וד' חלקים מתו בשלשת ימי אפילה. [מאיר] הטובים יצאו.

{v:14} [שמ' יב לה-לן] "וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת. וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את

מצרים". [דב' ח ד] "שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה".

[קה לח] {v:14} [שמ' יב ל-לא] "ויקם פרעה... ותהי צעקה גדלה במצרים כי אין בית אשר אין שם מת... ויאמר קומו צאו

מתוך עמי...".

[קה לט] {v:14} [שמ' יג כא-כב] "וה' הלך לפניו יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם

ולילה. לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם".

[קה מ] {v:2} "ישביעם". {v:3} [שמ' טז ב-ג] "וילינו כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר... מי יתן מותנו ביד ה'

בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע כי הוצאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב".

{v:4} "ויבא". [יומא עה] בשר (שלו) ששאלו שלא כהוגן, ניתן להם שלא כהוגן, ניתן להם כהוגן, ניתן להם כהוגן.

{v:5} "ישביעם". {v:14} [שמ' טז יב-יג] "בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבעו לחם... ויהי בערב ותעל השלו ותכס את

המחנה ובבקר היתה שכבת הטל סביב למחנה".

[קה מא] {v:5} [אריה] למרות זאת [שמ' יז ב] "וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה ויאמר להם משה מה תריבון

עמדי מה תנסון את ה'? ויצא שם העם למים וילן העם על משה ויאמר למה זה העליתנו ממצרים להמית אתי ואת בני ואת מקני

בצמא?". {v:13} "הלכו בציות" [מצודות] במקום ציה ומדבר הלכו המים כמו נהר. {v:14} [שמ' יז ו] "והכית בצור ויצאו

ממנו מים ושתה העם ויעש כן משה לעיני זקני ישראל".

[קה מב] {v:4} "זכר". {v:14} ברית בין הבתרים [בר' טו יד-טז] "ואחרי כן יצאו ברכש גדול... ודור רביעי ישובו הנה".

[קה מג] {v:2} "ברנה את בחיריו" [מלבי"ם] כמ"ש חז"ל במכילתא שהצדיקים בחירי ה' אמרו שירות ותשבחות. {v:14} [שמ' יז ח]

"ובני ישראל יצאים ביד רמה". [במ' לג ג] "יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים".

[קה מד] {v:2} "ועמל... יירשו" [מצודות] עושר האדם נקרא עמל כי בא בעמל רב וביגיעה. {v:5} "ויתן להם...".

[קו א] {v:3} "הודו לה". {v:5} "טוב". "חסדו". [יר' לג יא] "קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אמרים הודו את

ה' צבאות כי טוב ה' כי לעולם חסדו מבאים תודה בית ה' כי אשיב את שבות הארץ כבראשנה אמר ה'". {v:12} "הודו".

{v:13} "לעולם".

[קו ב] {v:3} [אריה] אך אין זה אומר שאין עלינו ח"ו להשתדל ולנסות. {v:12} "ימלל" [מצודות] מלשון מלה ודבור.

{v:13} "מי ימלל" [מלבי"ם] שאין מלה בלשון לבטא גבורותיו... שתהלותיו אין להם שיעור... {v:16} "מי... ישמיע כל

תהלתו" [יסוד] מי יכול להשמיע את כל שבחיו?

[קו ג] {v:2} "אשרי" [יסוד] מאושרים.

- {v:11} [קו ד] {מצודות} התפלל דוד על עצמו ואמר זכור גם אותי כשתהיה מרוצה לעמך ופקדני לטובה בעת בוא ישועתך. {קו ה} {v:2} {"להתהלל"} {מצודות} להשתבח עם ישראל נחלתך לומר ראו כי בנו בחר ה'.
- {קו ו} {v:3} {דניאל ט כ} "ועוד אני מדבר ומתפלל ומתודה **הטאתי והטאת עמי ישראל** ומפיל תחנתי לפני ה' אלהי על הר קדש אלהי". {v:10} {"הרשענו"} [יסוד] עשינו דברי רשע. {v:15} {"העוינו"} [יסוד] עשינו עוונות.
- {קו ז} {v:14} {"שמ' יד יא-יב"} "המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים... כי טוב לנו עבד את מצרים ממתנו במדבר".
- {קו ח} {v:4} {"למען שמו להודיע את גבורתו"}. {v:5} {"ויושיעם"}. {v:14} {"שמ' יד ל"} {"ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים"}.
- {קו י} {v:10} {"שונא... אויב"}. {v:14} {"שונא"} [א'ע] הוא פרעה.
- {קו יא} {v:14} {"שמ' יד כז-כח"} {"וינער ה' את מצרים בתוך הים. וישבו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים לא נשאר בהם עד אחד"}.
- {קו יב} {v:12} {"ישירו תהלתו"}. {v:14} {"שמ' יד לא"} {"וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו". שירת הים: {שמ' טו א} "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'...".
- {קו יג} {v:5} {"מעשיו... עצתו..."} [מצודות] לא המתינו עד ישמעו עצת ה' מה היא **כאשר באמת המתיק להם המים**. {v:14} {"שמ' טו כד"} {"וילונו העם על משה לאמר מה נשתה"}. {v:15} {"מהרו"} [מצודות] בזמן מועט שכחו מעשה ה' והתלוננו במרה על מרירת המים.
- {קו יד} {v:14} {"שמ' טז ג"} {"ויאמרו אלהם בני ישראל, מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים, בשבתנו על סיר הבשר, באכלנו לחם לשבע"}. {v:15} {"ויתאו תאוה"} [מצודות] זהו מה שאמרו [במ' יא ד] "מי יאכילנו בשר". "וינסו" - אם יוכל למלאות שאלתם.
- {קו טו} {v:6} {"וישלח רוזן בנפשם"} [במ' יא לג] "ואף ה' חרה בעם". [א'ע] מות המתאווים. {v:14} {"במ' יא לא-לד"} {"קברות התאוה"}.
- {קו טז} {v:14} [מצודות] הם **קרה ועדתו** שקנאו למשה ולאהרן. [במ' טז ד] "וישמע משה ויפל על פניו". [סנהדרין קי/א] מה שמועה שמע? ... שחשדוהו מאשת איש שנא' "ויקנאו למשה במחנה" ... מלמד שכל אחד ואחד קנא את אשתו ממה שנא' [שמ' לג ז] "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה". {v:15} {"ויקנאו למשה"} [רש"י] במדבר הכעיסוהו. [דב' לב כא] "הם קנאוני בלא אל כעסוני בהבליהם ואני אקניאם בלא עם בגוי נבל אכעיסם".
- {קו יז} {v:14} {"דב' יא ו"} {"ואשר עשה לדתן ולאבירם בני אליאב בן ראובן אשר פצתה הארץ את פיה ותבלעם ואת בתיהם ואת אהליהם ואת כל היקום אשר ברגליהם בקרב כל ישראל"}.
- {קו יח} {v:10} {"רשעים"}.
- {קו יט} {v:14} {"שמ' לב ח"} {"עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים"}. {v:15} {"חטא העגל"}.
- {קו כ} {v:14} {"שמ' לב ד"} {"ויקה מידם ויצר אתו בחרט ויעשהו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים"}.
- {קו כב} {v:13} {"נפלאות... נוראות..."}.
- {קו כג} {v:14} {"שמ' לב ט-יא"} {"ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא. ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול. ויחל משה את פני ה' אלהיו ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה"}.
- {קו כד} {v:14} {"חטא המרגלים"}: [במ' יד א-ד] ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא. וילנו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אלהם כל העדה לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה... ולמה ה' מביא אתנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז הלוא טוב לנו שוב מצרימה...".
- {קו כה} {v:4} {"קול ה'"} {"וירגנו באהליהם"} [יסוד] התאונו במשכנותם. "לא שמעו" [מצודות] לא האמינו בקול דברו.
- {קו כו} {v:4} {"וישא ידו"} [רש"י] בשבועה. [צה יא]. {v:5} {"ה' מעניש את ישראל"}. {v:8} {"להפיל אותם במדבר"} [מלבי"ם] שהם עצמם לא יבואו אל ארץ חמדה אשר מאסו. {v:14} {"במ' יד כט"} {"במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקדיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינתם עלי"}
- {קו כז} {v:4} {"רבה במ' טז כ"} [שבכו בליל ט' באב (במ' יד א)] ואמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם לפני אני אקבע לכם בכיה לדורות ומן אותה שעה נגזרה על ביהמ"ק שתתחרב כדי שיגלו ישראל לבין האומות שכה"א "וישא ידו...".
- נשיאות יד כנגד נשיאות קול. {v:5} {"ה' מעניש את ישראל"}. {v:14} {"יח' כ כג"} {"גם אני נשאתי את ידי להם במדבר להפיץ אתם בגוים ולזרות אותם בארצות"}.
- {קו כט} {v:5} {"ה' מעניש את ישראל"}. {v:8} {"ותפרץ במ מגפה"}.
- {קו ל} {v:2} {"ותעצר המגיפה"}. {v:3} {"ויעמוד... ויפלל"} [מצודות] קם מתוך העדה ועשה דין ומשפט בזמרי ועי"ז נעצרה המגפה. {v:14} {"במ' כה ז-ח"} {"וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו. ויבא אחר איש ישראל אל הקבה וידקר את שניהם את איש ישראל ואת האשה אל קבתה ותעצר המגפה מעל בני ישראל"}.
- {קו לא} {v:14} {"במ' כה יב-יג"} {"לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום. והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל"}.
- {קו לב} {v:6} {"א'ע"} {"וירע למשה"} - כאשר אמר: [דב' א לז] "גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם".

- {v:10} "ויקציפו". {v:14} {במ' כ יג} "המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש במ". {15:~} {במ' כ יב} "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם".
- [קו לג] {v:4} "ויבטא בשפתיו" [רש"י] שבועה {במ' כ יב} "לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם".
- [קו לד] {v:10} "לא השמידו" [רש"י] בימי יהושע. "את העמים" - אשר אמר ה' להם [דב' כ טז] "לא תחיה כל נשמה" [שמ' כג לג] "לא ישבו בארצך" והם הניחום לשבת בקרבם למס עובד.
- [קו לו] {v:6} "ויהיו להם למוקש" [יסוד] הגויים היו לישראל למכשול.
- [קו לז] {v:15} "לשדים" [מצודות] אשר היו עובדים להם.
- [קו לח] {v:6} "ותחנף הארץ בדמים" [יסוד] ותרשיע הארץ בעוונות הרציחות.
- [קו מא] {v:5} "ה' מעניש את ישראל. {v:10} מושלים, שונאים. {v:14} "ויתנם ביד גוים" [רש"י] בימי השופטים בין שופט לשופט כגון עגלון וכושן רשעתים וסיסרא ופלתים ומדין.
- [קו מב] {v:10} לוחצים, מכניעים.
- [קו מג] {v:5} "יצילים". {v:6} "וימכו" [יסוד] והושפלו. {10:~} "ימרו בעצתם".
- [קו מד] {v:3} "רנתם" [רש"י] - מתוך תפלה. {v:4} "בשמעו את רנתם" [רש"י] מתוך זכות אבות.
- [קו מה] {v:4} "וינחם" [מצודות] על הרעה. "כרוב חסדיו" - ולא כפי מעשיהם. {v:5} "וינחם כרוב חסדיו".
- [קו מו] {v:10} "כל שוביהם" [יסוד] כל מי שלקחם בשבי.
- [קו מז] {v:2} "וקבצנו מן הגוים". "להשתבח בתהלתך" [צוהר] להתפאר בגדולתך. {v:3} "להשתבח בתהלתך" [יסוד] ונספר מתהלותיך. {11:~} "הושיענו" [יסוד] גאל נא אותנו.
- [קו מח] {v:3} "ואמר כל העם אמן". {v:4} "ברוך". {v:13} "מן העולם ועד העולם".
- [קו מא] {v:5} "חסדו". {v:13} "לעולם".
- [קו מב] {v:2} "גאולי ה'..." {v:3} "יאמרו". {v:5} "גאלם..." {v:10} "צר..." {v:19} "גאלם".
- [קו מג] {v:5} "קבצם". {v:19} "קבצם".
- [קו מה] {v:6} "נפשם בהם תתעטף" [יסוד] והנפש אשר בהם נחלשה ותתעלף.
- [קו מו] {v:5} "יצילים". {v:6} "בצר להם". {v:20} {יג, יט, כח}.
- [קו מז] {v:3} "יודו..." {v:5} "חסדו". {v:20} {טו, כא, לא}.
- [קו מא] {v:4} "אמרי אל". "ועצת עליון". {v:10} "המרור". "נאצו".
- [קו מב] {v:4} "ויכנע בעמל" [א"ע] שאדוניהם יעבדו בהם בפרך ואין עוזר לפדותם. {v:6} "כשלו ואין עזר".
- [קו מג] {v:3} "ויזעקו". {v:5} "יושיעם". {v:6} "בצר להם". "ממצקותיהם". {v:19} "יושיעם". {v:20} {ו, יט, כח}.
- [קו מד] {v:5} "יוציאם". "ינתק". {v:6} "מחשך וצלמות". "ומוסרותיהם" [יסוד] אזיקיהם.
- [קו מה] {v:12} "יודו". {v:13} "ונפלאותיו..." {v:20} {ח, כא, לא}.
- [קו מז] {v:20} {ו, יג, כח}.
- [קו מח] {v:20} {ח, טו, לא}.
- [קו מא] {v:3} "ויזבחו זבחי תודה". "ויספרו מעשיו ברינה". {v:4} "מעשיו".
- [קו מב] {v:20} {ו, יג, יט}.
- [קו מצ] {v:20} {ח, טו, כא}.
- [קו מד] {v:2} "ירא... וישמחו". "ירא... יהללוהו". {v:3} {יג, יט, כח}.
- [קו מע] {v:2} "ירא... וישמחו". {v:3} "ישירים" [מלבי"ם] שהם ההולכים ישר בבינתם. {v:9} "קפצה פיה" [יסוד] יסגור את פיו.
- [קו מג] {v:3} "חכם וישמר אלה ויתבוננו..." {v:5} "חסדי ה'".
- [קו מח] {v:3} "נכון לבי" [יסוד] בטוח ליבי בה'. {v:12} [אריה.ח] לענ"ד נראה ש"נכון לבי" הוא אמירה שהלב מוכן וערוך להודיה לאל הודיה טבעית וספונטנית. ו"אף כבודי" הכוונה לגוף, כמקבילה ללב או לנפש כאמור [בר' מט ו] "בסודם אל תבא נפשי ובקהלם אל תחד כבודי".
- [קו מא] {v:12} "אריה.ח] אני מתקשה לראות בזה הליכה במעשי ה', ע"פ פשוטו זו הודיה. דוד המלך מעורר את השחר ע"י שירות ותשבחות. זו משמעות שני הפסוקים ב-ג.
- [קו מב] {v:4} "החסד שה' עושה עוזר ומגן. וכן האמת. מלשון [בר' מז כט] "ועשית עמדי חסד ואמת" ועוד.
- [קו מצ] {v:4} "רומה" - ר"ל עשה בהם נקם ובזה ירומם תפארתך על השמים ועל הארץ יראה כבודך כי כשהשם עושה דין ברשעים הוא מתרומם ומתנשא. {v:13} "ועל כל הארץ כבודך". 2. [א"ע] "רומה" - הראה שאתה רם על השמים להושיעני ויראה כל הארץ כבודך שישיהו השומעים תשועתך.
- [קו מד] {v:2} "יחלצון". {v:20} [ס ז].
- [קו מה] {v:2} "אעלזה". {v:20} [ס ח].
- [קו מז] {v:3} "מחוקקי" [מצודות] השרים נקראים מחוקקים כי הם ישימו החוקים. {v:4} [אריה.ח] לענ"ד ה' מדבר על הארץ שישראל כבשו מידי הגוים (ארץ השבטים, ועמי הכיבוש). על כולן אומר האל: זה שלי, והכיבוש מעשה ידי. {v:5} [אריה.ח] [ב]סנהדרין קד' למדו מפסוק זה כי גם אלו שנאמר בהם במשנה ש'אין להם חלק לעולם הבא' כדוגמת ירבעם וכיו"ב,

באמת יש להם חלק לעוה"ב (למשל: 'לי גלעד - זה אחאב שנפל ברמות גלעד). {v:20} [ס ט].

[קח י] {v:20} [ס י].

[קח יא] {v:20} [ס יא].

[קח יב] {v:20} [ס יב].

[קח יג] {v:20} {~:3} "ושוא תשועת אדם". {v:20} [ס יג].

[קח יד] {v:20} {~:9} יובסו, יוכנעו [יסוד]. {v:20} [ס יד].

[קט א] {v:4} {~:4} "תחרש". {v:13} {~:} "תהלתי"?

[קט ג] {v:10} "ילחמוני חנם" [מלבי"ם] להמית אותי.

[קט ד] {v:3} {~:} "תחת אהבתי" [רש"י] אותך ישטנוני. [דב' ו ה] "ואהבת את ה' אלקיך..." [וי' יט יח] "ואהבת לרעך כמוך".

"ואני תפלה" [רש"י] ואני מתפלל אליך תמיד. {v:10} "תחת אהבתי" [יסוד] תמורת אהבתי אותם. "ישטנוני" [יסוד] שונאים

אותי. [אריה] אינם מחזירים בתמורה אהבה אלא שנאה.

[קט ה] {v:3} מתן טובה ואהבה. {v:10} מחזיר רעה ושנאה.

[קט טז] {v:6} איש עני, אביון ונכאה לבב נרדף.

[קט יז] {v:9} תרחק ממנו הברכה.

[קט כ] {v:9} "פעלת" [יסוד] גמול פעולתם.

[קט כא] {v:4} "עשה אתי" [יסוד] חסד. {v:6} "הצילני". {v:13} {~:} "שמך".

[קט כב] {v:2} {~:} "ולבי חלל בקרבי" [רש"י] ברכות סא/ב, ב"ב יז/א, ע"ז ד/ב] יצר הרע הרי הוא כמת בקרבי, שיש בידי לכופו

ואין לו כח לשלוט בקרבי. [תניא א] כי הרגו בתענית. {v:3} {~:} [משנה תורה - הלכות מלכים ב ו] כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד

הגדול וחייב הכל בכבודו כך צוהו להיות לבו בקרבו שפל וחלל... ולא ינהג גסות לב בישראל יתר מדאי שנא' [דב' יז כ]

"לבלתי רום לבבו מאחיו" ויהיה חונן ומרחם... {v:6} {~:} [מצודות] ולבי נעשה חלל בקרבי מגודל הפחד והתוהו. [מלבי"ם] "חלל"

- פעל עבר, נחלל ונהרג. {v:20} {~:} [אבות דרבי נתן 32 ג] צדיקים נוטל מהם יצר הרע ונותן להם יצר טוב שנא' [כב] "לבי חלל

בקרבי". רשעים נוטל מהם יצר טוב ונותן להם יצר הרע שנא' [לו ב] "נאם פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים לנגד עיניו".

בינונים נותנין להם זה וזה...

[קט כו] {v:4} עוזר, מושיע. חסד.

[קט כז] {v:9} "ידעו כי...". {v:11} {~:} "וידעו" [מצודות] תן בלבם לדעת ולהבין כי ידך עשתה זאת התשועה ולא באה במקרה.

[קט כח] {v:2} "ישמח". {v:4} {~:} "ויבשו". {v:5} מברך. {v:9} יבושו. {v:10} יקללו.

[קט לא] {v:10} "משפטי נפשי" [מצודות] מיד הרשעים השופטים לקחת נפשי במשפטם המקולקל.

[קט א] {v:4} "שב לימיני" [רש"י] התעכב לתשועתי והתחולל לה' אין ישיבה אלא עכבה וכן הוא אומר [דב' א מו] "ותשבו

בקדש". "לימיני" - לתשועת ימיני. {v:5} "לימיני" [רש"י] לתשועת ימיני. {v:14} [רש"י] "נאם ה' לאדני" - רבותינו

דרשוהו באברהם אבינו שקראוהו העולם אדוני [בר' כג ו] "שמעני אדוני". "עד אשית אויביך" - אמרפל וחביריו.

[קט ב] {v:4} "דרושים לכל חפציהם" [יסוד] נמצאים לכל החפץ בהם.

[קט ד] {v:4} "זכר עשה". {v:5} "חנן ורחום". {v:13} "לנפלאותיו".

[קט ו] {v:2} "לתת להם נחלת גוים". {v:4} {~:} "ילקוט שמעוני" לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ[שמ' יב ב] "החודש

הזה לכם" שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל ומה טעם פתח ב"בראשית"? משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת

גוים" [רש"י] שלא יוכלו האומות לומר לישראל גולנים אתם שכבשתם ארץ שבעה גוים. {v:13} {~:} "כח מעשיו".

[קט ח] {v:4} [רש"י] "סמוכים" - הם פקודיו [ז]. {v:13} "לעד לעולם".

[קט ט] {v:5} "פדות" [יסוד] גאולה. {v:13} "ונורא".

[קט י] {v:2} "שכל טוב לכל עושיהם" [מצודות] ולשכל טוב יחשב לכל העושים כן כי אז תהיה תהלתו עומדת לעד להיות

מהולל בחכמה כי תהיה מתקיימת. {v:3} "יראת ה'". [משלי א ז] "יראת ה' ראשית דעת...". [משלי ד ז] "ראשית חכמה קנה

חכמה ובכל קנינך קנה בינה". {v:12} "תהילתו". {v:13} "תהילתו עומדת לעד". {v:20} [משלי ב ג-ו] "כי אם לבינה

תקרא לתבונה תתן קולך. אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה. אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא. כי ה' יתן חכמה מפיו

דעת ותבונה". [איוב כח כח] "ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה".

[קט יא] {v:2} "אשרי". {v:3} "ע"ז יט/א] אשרי מי שמתגבר על יצרו כאיש "במצותיו חפץ מאד"... במצותיו ולא בשכר

מצותיו... אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא היו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל

פרס.

[קט ב] {v:5} {~:} "יבורך".

[קט ג] {v:3} {~:} "וצדקתו..." [כתובות נ/א] זה הלומד תורה ומלמדה וחד אמר זה הכותב תנ"ך ומשאילן לאחרים.

[קט ד] {v:5} "זרח בחשך" [מצודות] בעת בוא חשכת הגיהנם זריח המקום אור לישרים כי הוא "חנן ורחום וצדיק" ולא

ינכה להם מה שקבלו גמול בעוה"ז.

[קט ז] {v:3} "נכון לבו" [מצודות] ולבו יהיה נכון בטוח בה' שלא תגע בו הרעה. [משלי ג כה] "אל תירא מפחד פתאם

ומשאת רשעים כי תבא".

[קט ח] {v:3} "סמוך לבו" [רש"י] נשען ובטוח על ה'.

[קט ט] {v:3} [משלי יא כד] "יש מפזר ונוסף עוד...". [משלי כח כז] "נותן לרש אין מחסור...". [קהלת יא א] "שלח לחמך

על פני המים כי ברב הימים תמצאנו".

[קייב י] {v:9} "תאות רשעים **תאבד**". {v:10} [א"ע] יכעס ברוב הקנאה.

[קייג א] {v:3} [רד"ק] וטעם "עבדי ה'" הם החכמים יראי ה'. כי להם [לג א] "נאוה תהילה" להודות לאל, שהם יודעים להלל לפי חכמתם והשגתם בידעית שמו.

[קייג ב] {v:3} "יהי שם ה' מבורך" [רד"ק] בפי הנבראים, כי כולם בני דעת, חיבים לברכו. {v:13} ניצחיות ה'. {v:20} [איוב א כא] "ויאמר ערם יצאתי מבטן אמי וערם אשוב שמה ה' נתן וה' לקח **יהי שם ה' מבורך**". [דניאל ב כ] "להוא שמה די אלהא מברך מן עלמא ועד עלמא".

[קייג ג] {v:20} [מלאכי א יא] "כי ממזרח שמש ועד מבוא גדול שמי בגוים...".

[קייג ו] {v:4} "לראות". {v:5} "המשפילי" [מצודות] הוא משפיל עיניו להשגיח על כל הנעשה בשמים ובארץ. {v:13} "המשפילי" [מצודות] הוא משפיל עיניו להשגיח על כל הנעשה בשמים ובארץ כי למול רוממתו אף השמים תחשב לאין.

[קייג ז] {v:4} [דנ"ג יד] "למען אשר ידעו החיים כי שולט העליון במלכות אנוש ולמי אשר ירצה יתננה **ושפל אנשים יקים עליה**". {v:20} [שמואל א ב ח] "מקים מעפר דל מאשפת ירים אביון להושיב עם נדיבים".

[קייג ח] {v:2} "להושיבי" [מלבי"ם] שירים אותו עד שישוב "עם נדיבים" ויותר מזה שיושיב אותו "עם נדיבי עמו" כי... אם ילך למקום שאין מכירים אותו שהיה בשפל המדרגה, וה' יושיבהו עם נדיבים של בני עמו, הגם שמכירים שפלתו הקודם שזה פלא יותר. {v:20} השווה [קמו ג] "אל תבטחו בנדיבים...".

[קייג ט] {v:2} "שמחה". {v:4} "מושיבי". {v:19} "עקרת הבית" [רש"י] ציון שהיא כעקרה יושיבנה. "אם הבנים שמחה" - [יש' סו ח] "כי חלה גם ילדה ציון את בניה".

[קייג א] {v:10} [מ.ציון] "לועז" - כל שפת לשון עם זולת לשון הקודש תקרא לועז ובמשנה קורין אותה ללועזות בלעז [מגילה יז]. {v:14} [שמ' יב נא] "ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם".

[קייג ג] {v:14} [יהושע ג ח] "ויעמדו המים הירדים מלמעלה קמו נד אחד".

[קייג ד] {v:14} [מצודות] בשעת מתן תורה רקדו ההרים כאילים לגודל החרדה. {v:19} [יש' ב ב] "והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים".

[קטו א] {v:4} שמך. "אמיתך" [יסוד] אמיתות הבטחתך. {v:5} "חסדך". {v:16} "לא לנו" [רש"י] לא בשבילנו ובכושר מעשינו תעשה עמנו. [דב' ט ד] "לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם".

[קטו ה] {v:20} [קלה טז].

[קטו ח] {v:9} [רבה דב' ה ח] כל מי שיבטח בעבודת כוכבים נתחייב להיות כיוצא בה. מנין? שנאמר "כמוהם יהיו עשיהם".

{v:10} "בוטח בהם" [ד-ז]. {v:11} "כמוהם" [א"ע] דרך תפלה.

[קטו יב] {v:4} [מצודות] ה' אשר "זכרנו" מעולם.

[קטו יג] {v:3} "יראי ה'". {v:4} "הקטנים עם הגדולים" [מלבי"ם] שע"י שיברך את הגדולים בברכה פרטיית מיוחדת, תחול אח"כ הברכה הגדולה שברך את הגדולים גם על הקטנים, בענין שהברכה הגדולה שברך את יראי ה' תחול אח"כ גם על בית ישראל.

[קטו יד] {v:5} [מצודות] בכל עת "יוסף" עליכם ברכה.

[קטו טו] {v:4} "ברוכים אתם" [מצודות] יברך אתכם ויחזור ויברך. {v:5} "ברוכים אתם" [מצודות] תהיו ברוכים לה'.

{v:13} "עושה שמים וארץ".

[קטו טז] {v:3} [דב' ל יב] "לא בשמים היא...". {v:4} "השמים שמים לה" [צוהר] השמים נבראו רק עבור ה'. [יש' סו א] "כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי...". {v:13} שמים וארץ. {v:20} [יבמות סג/א] כל אדם שאין לו קרקע אינו אדם...

[קטו יז] {v:3} אלא [יח] "ואנחנו". {v:9} [מצודות] הכופרים בה' העומדים למות מיתת עולם לא יהללו את יה על הטובה הבאה כי לא עליהם תהיה.

[קטו א] {v:2} "אהבתי". {v:3} "תחנוני". {v:6} "תחנוני". {v:11} "תחנוני". [wiki] בתפילת תחנון נאספו קטעי תחינה בעיקר מן התנ"ך בהם מתוודה המתפלל על חטאיו ומבקש מחילה ורחמים עליו ועל כל עם ישראל. המתפלל מזכיר בתפילות אלו כי איננו צדיק ובכל זאת מבקש רחמים מהקב"ה.

[קטו ב] {v:3} "ובימי אקרא" [מלבי"ם] גם בעת הטובה. {v:5} "היטה אזנו לי". {v:12} "ובימי אקרא" [צוהר] לכן תמיד **אשבה לה'**.

[קטו ד] {v:3} "ובשם ה' אקרא" [יסוד] ואני בשם ה' פונה ומבקש. {v:6} "מלטה" [יסוד] הצל את "נפשי".

[קטו ה] {v:4} [דב' לב ד] "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול **צדיק וישר הוא**".

[קטו ו] {v:2} "ולוי יהושיע" [יסוד] יושיע. [צוהר] הציל. {v:5} "שמר פתאים" [יסוד] שומר על חסרי הדעת. [א"צ -

השמחה] כי האלהים מרחם על האדם יותר מכל מרחם, והוא משגיח עליו בסתר ובגלוי. ובעת שהוא אינו שומר עצמו כראוי, האלהים מרחם עליו ושומר אותו מן הפגעים. {v:6} "דלתי" [יסוד] שנחלשתי. {v:20} [ר"ה יז/א] מאי דכתיב [א] "אהבתי כי ישמע ה'?" אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבוננו של עולם, אימתי אני אהובה לפניך? בזמן שאתה שומע קול תחנוני. "דלתי ולי יהושיע" אף על פי שדלה אני מן המצות לי נאה להושיע.

[קטו ז] {v:2} [צוהר] חזרי נשמתי למנוחה שלך, כי ה' כבר הטיב עמך. {v:5} "כי ה' גמל עליכי" [יסוד] כבר העניק עליך חסד.

- [קטז י] {v:6} "אני עניתי מאוד" [יסוד] גם כאשר אני מעונה מאוד.
- [קטז יא] {v:3} "אני אמרתי" [מצודות] בעת הייתי נחפז לברוח מפני שאול [שמואל א כג] "ויהי דוד נחפז ללכת..." ואם כי אז הייתי קרוב למות עכ"ז אמרתי אז כל אדם האומר שלא תהיה לי המלוכה הוא מכזב ומשקר וזו היא האמנה גדולה. {v:6}
- "בחפזי" [יסוד] בהיותי נחפז לברוח.
- [קטז יב] {v:2} "כל תגמולוהי עלי" [יסוד] על כל חסדיו וטובותיו שהביא עלי.
- [קטז יג] {v:3} "כוס ישועות אשא" [יסוד] כוס מלא נסכים על הישועות אביא למקדש. "ובשם ה' אקרא" - בתודה. {v:19}
- [קטז יד] {v:3} "נדרתי" [מצודות] הנדרים שנדרתי בעת צרה אשלם עתה נגד כל עמו לפרסם הנס.
- [קטז טו] {v:5} [יסוד] קשה לפני ה' להמית את חסידיו.
- [קטז טז] {v:3} "אני עבדך בן אמתך" [רש"י] אינו דומה תרבות עבד הלקוח מן השוק לילוד משפחה שבבית. {v:5} "פתחת למוסרי" [רש"י] התרתה מעל צוארי מוסרות ומוטות. {v:11} "אנה". {v:20} עמית & מנדלסון - אנה השם mp3.
- [קטז יח] {v:3} [א"ע] הנדר שנדרתי לא אשלמנו במקום אחר כי אם בבית השם.
- [קטז יט] {v:1} "הללו-יה". {v:12} "הללו-יה".
- [קטז כ] {v:2} "גבר עלינו חסדו" [צוהר] שהרבה עם ישראל את חסדיו. {v:5} "חסדו". {v:13} "... לעולם".
- [קטז ח] {v:2} "במרחב" [א"ע] הפך מצר. {v:5} "ענני". {v:6} "מן המצר". {v:11} "קראתי יה".
- [קטז ו] {v:3} "לא אירא". {v:5} "ה' לי".
- [קטז ח] {v:3} [רש"י] לחסות בה' טוב מהבטחת בני אדם. [יר' יז ה] "ארור הגבר אשר יבטח באדם". [יש' ב כב] "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא".
- [קטז י] {v:3} "בשם ה'" [מצודות] ר"ל אבטח בשם ה'. {v:9} "אמילם" [רש"י] אכרית. {v:10} "כל גוים סבבוני" [רש"י] מדבר במלחמות גוג ומגוג שכל הגוים יהיו שם, כמו שנאמר [זכריה יד ב] "ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה".
- [קטז יא] {v:10} [מצודות] ר"ל עם כי רבות פעמים אספו ויסבבו אותי עכ"ז אבטח בשם ה'.
- [קטז יב] {v:9} "כאש קוצים" [א"ע] איננו עומד כי מיד הוא נכבה.
- [קטז טז] {v:4} ימינו רוממה ועושה חייל.
- [קטז יז] {v:2} [טז] "ימין ה' רוממה" [רש"י] ואז לא אמות כי אחיה לעולם.
- [קטז יח] {v:4} "יסר יסרני". {v:5} "ולמות לא נתנני".
- [קטז יט] {v:12} "אודה יה".
- [קטז כ] {v:3} "צדיקים". {v:20} [מיכה ב יג] "עלה הפרץ לפניהם פרצו ויעברו שער ויצאו בו ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם".
- [קטז כא] {v:4} "כי עניתני". השווה: [יש' יב א] "ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי. יש' אפך ותנחמני" [מציון].
- "אנפת" - כעסת. {v:5} "ותהי לי לישועה". {v:19} "יש' יב א" [ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי יש' אפך ותנחמני".
- [קטז כב] {v:20} "יש' כח טז] "לכן כה אמר אדני ה', הנני יסד בציון אבן אבן ב'חן פנת יקרת מוסד מוסד המאמין לא יחיש".
- [קטז כד] {v:2} "נגילה ונשמחה". {v:19} [מצודות] "זה היום" - יום הגאולה ההיא "עשה ה'" ולזה "נגילה ונשמחה בו" כי בוודאי לעולם תהיה לא כמעשה בשר ודם שאינו מתקיים.
- [קטז כה] {v:5} "הושיעה.. הצליחה".
- [קטז כו] {v:4} "יש' מח טו] "אני אני דברתי אף קראתי הביאתיו והצליח דרכו".
- [קטז כח] {v:3} אודך וארוממך. {v:4} "אלי אתה".
- [קטז כט] {v:5} "כי טוב".
- [קטז א] {v:2} "אשרי" [מציון] ענינו הלול ושבת. {v:3} [מצודות] כי "הולכים בתורת ה'" זהו דרך חיים ואין זולתה.
- [קטז ב] {v:3} "נוצרי" [מציון] שומרי. "עדותיו" - הם המצות שהם לעדות על חדוש העולם כשבת ומועדים וכיוצא. "בכל לב ידרשוהו" [מצודות] כאשר ידרשוהו בכל לב לדעת תוכן הדבר ואמתתו.
- [קטז ג] {v:3} "לא פעלו עולה" [יסוד] שלא עשו מעשה עול.
- [קטז ד] {v:4} [מלבי"ם] הפקודים הם המצות שיש בהם עדות על מעשה ה' והשגחתו, כמו מצות תפילין שבת ומועדים וכד'. ...
- [קטז ה] {v:3} לשמור חוקי ה'. {v:11} "אחלי" [מצודות] אבקש מה' שיהיו דרכי נכונים לשמור חוקיך ר"ל לסייע אותי מן השמים.
- [קטז ו] {v:4} "מצותך". {v:19} "אז".
- [קטז ז] {v:3} "אודך". "ביושר לבב". "בלמדי משפטי צדקך". {v:4} "משפטי צדקך".
- [קטז ח] {v:3} לשמור חוקיו. {v:4} "תעזבני עד מאוד" [יסוד] אף לא לרגע קט. {v:7} "אל תעזבני". {v:11} "אל...".
- [קטז ט] {v:3} "לשמור כדברך" [מצודות] לא יאמר אי אפשי בעבירה אלא יאמר אפשי בו אבל אשמור בדבר ה'. [מלבי"ם] ובפרט הנער שלא השכיל עדיין בשכלו א"א שידע זאת רק ע"י התורה, ועז"א "במה יזכה נער את ארחו" - זה א"א רק על ידי שישמור כדברך (מצות). {v:4} "לשמור כדברך" [יסוד] כפי הוראותיך ה'.
- [קטז י] {v:3} "בכל ליבי דרשתיך". {v:4} "תשגני ממצותיך". {v:11} "אל...".
- [קטז יא] {v:3} "בלבי" [א"ע] שם הם תמיד צפונים אמרתך. {v:4} "אמרתך".
- [קטז יב] {v:3} "ללמוד". {v:4} "ללמד חוקיו". {v:11} "ללמדני". {v:12} "ברוך אתה ה'".

- קִיט טז] {v:2} "אשתעשע". {v:4} "דבריד".
- קִיט יז] {~:2} "אחיה". {~:3} "אחיה ואשמרה דרך". {~:5} "גמל" [יסוד] עשה חסד. "אחיה". {~:7} [מלבי"ם] ראוי שתגמול לנפשי באהבתך **בל יעצור בעדה המות**. {v:11} [רד"ק] אות ג' - מבקש עזרת ה' לגלות סתרי תורה. וכן לא להיבטל מלימוד תורה.
- קִיט יח] {v:13} "נפלאות מתורתך".
- קִיט יט] {v:16} "גר אנכי בארץ" [רש"י] ימים מועטים.
- קִיט כ] {v:6} "גרסה" [רש"י] משתברת "נפשי" מחמת תאוה.
- קִיט כא] {v:10} "השוגים ממצותיך".
- קִיט כב] {~:3} "עדותיך נצרתי". {~:5} "גל מעלי" [יסוד] מעביר מעלי "חרפה ובוז". {~:10} לחרף אותי ולבוז לי.
- קִיט כג] {v:3} לשיח בחוקי ה'. {v:6} "בי נדברו" [רש"י] מתלוצצים עלי שאני עוסק בתורה.
- קִיט כד] {!:2} "שעשעי". {v:3} עדות ה' עצתי.
- קִיט כה] {v:4} מחיה אותי. {v:11} [רד"ק] אות ד' - מבקש לב מבין לחוקים נסתרים, ושמירה על מלכותו.
- קִיט כו] {v:2} "ותענני". {v:4} עונה, מלמד.
- קִיט כח] {v:4} מקיים אותי.
- קִיט כט] {v:4} דרך שקר מסיר ממני וחונני תורתו.
- קִיט ל] {v:3} לבחור בדרך אמונה. "שויתי" [מצודות] שמתי דברי משפטיך לנגד עיני ללכת בהם. והשווה [טז ח] "שויתי ה' לנגדי תמיד...".
- קִיט לא] {v:3} "בעדותיך" [יסוד] בחוקיך.
- קִיט לב] {v:2} "כי תרחיב לבי" [יסוד] כי הם משמחים את לבי. {v:3} לרוץ בדרך מצות ה'. {~:11} [אריה] אין פה בקשה אלא מתן שכר [מצודות] אשר בעבורם תרחיב לבי בתענוגי עוה"ב.
- קִיט לג] {!:3} "ואצרנה עקב" [יסוד] ואשמרם עד תם. {v:4} להורות דרך חוקיו.
- קִיט לד] {v:5} מבין.
- קִיט לה] {v:3} לחפוז בנתיב מצותיך. {v:5} מדריך בנתיב מצותיו.
- קִיט לו] {v:3} "ואל אל בצע" [יסוד] ולא ישאף אל הממון. {v:4} מטה את ליבנו (אל עדותיו). {v:11} "הט לבי" [מצודות] תן בלבי להיות נוטה אל התורה ולא אל אהבת אסיפת הממון.
- קִיט לז] {~:2} "חיני". {~:3} "העבר עיני מראות שוא" [א"ע] כי חיי האדם יאריכו אם לא ילך אחר עיניו. {!:4} "בדרכך".
- {~:5} מעביר "עיני מראות שוא". מחיני. {!:7} "מראות שוא" [יסוד] מלהסתכל ומלהמוד שקר ואון. {v:11} "העבר עיני" [מצודות] מנע עיני מלראות דבר שוא ואיסור כי פן אחמוד בה ואכשל.
- קִיט לח] {v:3} לעבדו ביראה. {v:4} מקים אמרתו.
- קִיט לט] {~:2} "משפטיך טובים". {v:4} "משפטיך". {~:5} "טובים". {v:6} "חרפתי".
- קִיט מ] {~:2} "חיני". {v:3} "תאבתי לפקדיך" [יסוד] חפצתי לקיים מצוותיך. {~:4} "לפקדיך". "בצדקתך". {~:5} מחיה. {v:11} "חיני".
- קִיט מא] {v:4} [מצודות] יבואו לי חסדיך ואהיה נושע ע"י תשועתך **כאשר אמרת** ע"י נתן הנביא. {~:5} "חסדיך".
- קִיט מב] {v:2} "ואענה חרפי דבר" [מצודות] אשיב למחרפי דבר... "כי בטחתי בדבריד" - אשר הבטחתי שלא יוכל לי ולכן אדבר ולא אירא. {v:4} דבריד.
- קִיט מג] {v:3} "כי למשפטך יחלתי". {v:4} [משלי ב ו] "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה".
- קִיט מד] {v:11} "ואשמרה" [מצודות] תן בלבי לשמור. {~:19} "תמיד לעולם ועד".
- קִיט מה] {v:2} "ברחבה" [מצודות] במקום רחב ר"ל לא אכשל בדבר משפטי התורה כההולך במקום רחב שאינו נוח להכשל. {v:3} "דרשתי" [רש"י] בקשתי. {v:4} "פקדיך" [יסוד] מצותיך. {~:11} "כי פקודיך דרשתי" [מצודות] ומהראוי שתאיר עיני בהם.
- קִיט מו] {v:2} "נגד מלכים" [א"ע] שמנהג אדם ליראה מהם. "ולא אבוש". {v:3} "ואדברה בעדותיך". {~:4} "בעדותיך" [יסוד] בחוקיך. {~:9} אדבר נגדם. {v:14} [ברכות ד/א] מאי קרא "ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש"? תנא לא מפיבשת שמו אלא איש בשת שמו ולמה נקרא שמו מפיבשת שהיה מבייש פני דוד בהלכה.
- קִיט מז] {v:4} "במצותיך".
- קִיט מח] {~:2} "אשר אהבתי". {~:4} מצותיך, חוקיך.
- קִיט מט] {!:3} "על אשר יחלתי" [מלבי"ם] **שאינה עוד תקוה אצלי** כמקוה על דבר בלתי ברור, רק יחול כמיחל על **הבטחה ברורה** (שזה גדר יחול והבדלו מן תקוה). {v:4} זוכר. "על אשר יחלתי" [יסוד] כפי אשר אמרת שעלי להוחיל ולהכות.
- קִיט נ] {v:2} מתנחם וחי. {!:3} [אריה] ללכת כאמרתך. {v:4} "זאת... אמרתך". {~:5} [אריה] אמרתך היא נחמתי. {v:6} "בעניי". {v:20} השווה עם [קטז] "סמכני כאמרתך ואחיה".
- קִיט נב] {v:2} "ואתנחם". {v:3} "זכרתי". {v:5} "משפטיך מעולם" [רש"י] שאתה מביא יסורין וחוזר **מחמתך וסולח** ועל כן אתנחם. {~:9} "זכרתי" [א"ע] משפטים שעשית בזדים כמוהם. {~:13} מעולם. {v:17} "משפטיך" [מצודות] הנעשים מעולם באנשי רשע.
- קִיט נג] {v:6} "זלעפה אחזתני". {v:10} "עזבי תורתך".

- [קִיט נד] {v:2} "זמרות היו לי חוקיך" [יסוד] נעימים כזמר היו לי חוקי תורתך. {v:20} [סוטה לה/א] מפני מה נענש דוד? מפני שקרא לדברי תורה "זמירות" ... א"ל הקב"ה ד"ת שכתוב בהן [מש' כג ה] "התעיף עיניך בו ואיננו..." אתה קורא אותן "זמירות"? הריני מכשילך בדבר שאפי' תינוקות של בית רבן יודעין אותו דכ' [במ' ז ט] "ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש..."
- [קִיט נו] {v:2} "זאת" [מצודות] הגדולה הזאת שאני עתה בה...
- [קִיט נז] {v:3} "חלקי" [א"ע] זה אמרתי לרבים אולי ישמר דברך.
- [קִיט נח] {v:3} "חליתי" [מצודות] ענין בקשה כמו [שמ' לב יא] "ויחל משה את פני ה' אלהיו..." {v:5} "כאמרתך" [מלבי"ם] שהבטחת להיות מנת חלקי וכוסי [טז ה]. {v:11} "חנני".
- [קִיט נט] {v:3} "חשבתי דרכי" [רש"י] הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה לפיכך ואשיבה רגלי אל עדותיך כי ראיתי שהיא הטובה שבכולן. [מצודות דוד] כאשר אחשב איזה דרך אלך אשיבה רגלי אל דרך עדותיך.
- [קִיט ס] {v:3} [שמ' יב יז] "ושמרתם את המצות" [מכילתא בא ט] ... אל תקרי כן אלא: ושמרתם את המצות. כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוה. אלא אם בא מצוה לידך עשה אותה מיד. {v:4} מצותיו.
- [קִיט סא] {v:10} "עודוני".
- [קִיט סב] {v:4} "משפטי צדקך".
- [קִיט סג] {v:4} פיקודיו.
- [קִיט סד] {v:4} מלמד חוקיו. {v:5} "חסדך מלאה הארץ". {v:13} "מלאה הארץ".
- [קִיט סה] {v:4} "כדברך" [מצודות] אתה ה' הלא עשית כדברך שהבטחת לי ולא נפל דבר ארצה.
- [קִיט סו] {v:4} מלמד "טוב טעם ודעת".
- [קִיט סז] {v:3} "טרם אענה" [מצודות] **טרם עיניתי עצמי בלמוד התורה המתשת כח (סיגוף)**, אז הייתי אני שוגג בדבר קיום המצות כי לא ידעתים על אמתתם. **אבל עתה** אחרי למדי את כל דברי התורה שמרתי אמרתך ולא אשגה עוד. לשמור אמרתך.
- {v:4} "אמרתך" [יסוד] תורתך. {v:15} "אני שוגג".
- [קִיט סח] {v:3} ללמוד חוקיו. {v:4} מלמד חוקיו.
- [קִיט סט] {v:3} "בכל לב אצור פקודיך". {v:4} "פקודיך". {v:6} "טפלו עלי שקר".
- [קִיט ע] {v:2} "תורתך שעשעתי" [יסוד] היא כל **תענוגי**. {v:4} "תורתך". {v:10} "טפש כחלב לבם" [מלבי"ם] שהולכים אחר תאות אכילה ופוקרים במצות מרוב תאותם, שמחמת זה גבר עליהם הטפשות והסכלות.
- [קִיט עא] {v:2} [סנהדרין קא/א] חביבין יסורין. [שבת פח/ב] עלובין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושין מאהבה **ושמחין ביסורין** עליהן הכתוב אומר [שופ' ה לא] ואוהביו כצאת השמש בגבורתו". [איוב ה יז] "הנה אשרי אנוש יוכחנו אלוה ומוסר שדי אל תמאס". {v:3} [תענית ח/א] כל השמח ביסורין שבאין עליו מביא ישועה לעולם. ללמוד חוקיו. השווה לפסוק [סח]. {v:4} "חוקיך". {v:6} "עונתי".
- [קִיט עב] {v:3} {דב' ו ז} "ודברת במ" [רש"י] שלא יהא עיקר דבורך אלא במ. **עשם עיקר** ואל תעשם טפל. [אבות ב ד] ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה. [אבות ו י] ... אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה ... {v:4} "תורת פיך".
- [קִיט עג] {v:2} "ויכוננוני" [יסוד] וחזקו את מעמד גופי. {v:3} ללמוד מצותיו. {v:4} עשני בידיו וכוננני, מבין אותי.
- [קִיט עד] {v:4} דבריו.
- [קִיט עה] {v:3} "ידעתי..." {v:4} צדק משפטי. "ואמונה" [מלבי"ם] מה שעניתני זה בעצמו היה כדי שתוכל **לאמן הבטחתך**, שלכן עניתני כדי למרק עוני ולהחזירני בתשובה. [יש' כח כו] "ויסרו למשפט אלהיו יורנו". {v:6} "עיניתני" [מצודות] ענית אותי בעיניו נפש. {v:17} "צדק משפטיך" [מצודות] המשפטים שעשית בי בצדק המה.
- [קִיט עו] {v:2} "לנחמני". {v:3} "לעבדך". {v:4} "כאמרתך". {v:5} "חסדך". {v:11} "יהי נא..."
- [קִיט עז] {v:4} מרחם ומחיה.
- [קִיט עח] {v:4} פיקודיך. {v:9} "יבשו" [יסוד] יתבישו.
- [קִיט עט] {v:4} "עדתיך".
- [קִיט פ] {v:2} "לא אבוש". והשווה [כה ג], [לז יט], [קכו ה] "לא יבשו". {v:3} ללכת בתמימות בחוקי ה'. {v:4} חקיך. {v:7} "אבוש". {v:11} "יהי".
- [קִיט פא] {v:3} "כלתה" [מצודות] ענין תאוה וחשק כמו נכספה וגם [פד ג] "כלתה נפשי". {v:4} תשועתך, דברך. {v:6} "כלתה... נפשי".
- [קִיט פב] {v:3} "כלו עיני" [רש"י] צופים תמיד עד כי כלו. {v:4} "לאמרתך". {v:5} "תנחמני". {v:6} "כלו עיני".
- {v:11} "מתי"?
- [קִיט פד] {v:5} "תעשה ברודפי משפט". {v:6} "מתי תעשה"? {v:9} "תעשה ברדפי משפט". {v:11} "מתי"? {v:16} "כמה" [מצודות] וכי מרובים המה?
- [קִיט פה] {v:4} תורתך. {v:10} "כרו לי" [מצודות] הזדים חפרו עלי בורות שאפול בהם ר"ל יעצו עלי מחשבות רעים.
- [קִיט פו] {v:3} "כל מצותיך אמונה" [מלבי"ם] שצריך להאמין, וזה יסוד המצות שיאמין במצוה ובמצותיו, ולא יחקור עליהם ולא יסבור בהם סברות רק יעשם באמונה. {v:4} "כל מצותיך אמונה" [יסוד] אמת הנה. {v:10} "שקר רדפוני". {v:11} "עזרני".
- [קִיט פז] {v:4} "פקודיך". {v:6} "כמעט כילוני בארץ".

- קִיט פח {v:4} חסד, מחייה, "עדות פִיךְ".
 קִיט פט {v:4} "דברך".
 קִיט צא {~:3} "הכל עבדיך". {v:4} שופט. אדון עבדיו. {v:13} "למשפטיך עמדו היום" [מצודות] בכל יום ויום עומדים מערכת השמים וכסיליהם לעשות משפטיך.
 קִיט צב {!:2} "שעשעני". {v:3} "תורתך שעשועי". {v:4} "תורתך". {v:7} "אז אבדתי בעניי". {v:20} {ברכות סג/ב} [שבת פג/ב] [גיטין נז/ב] אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר [במ' יט יד] "זאת התורה אדם כי ימות באהל".
 קִיט צג {v:2} "חייטני". {v:4} מחייני ע"ה פיקודיו.
 קִיט צד {!:3} "לך אני... פקודיך דרשתי". {~:4} "פקודיך" [יסוד] מצותיך. {~:5} "הושיעני". {~:6} "הושיעני". {v:11} "הושיעני".
 קִיט צה {v:3} "עדותיך אתבונן". {v:4} "עדתיך". {v:6} "לי קוו רשעים לאבדני".
 קִיט צו {v:4} "מצותך". {v:13} "רחבה" [רש"י] לכל סיום דבר יש קץ גבול אבל מצותיך אין קץ וגבול לתכליתם. {!:16} "לכל תכלה ראיתי קץ" [יסוד] לכל דבר נכסף ראיתי סוף.
 קִיט צז {v:3} [מדרש] כל מי שאוהב את התורה, אינו אוהב אלא חיים. וכן הוא אומר [קהלת ט ט] "ראה חיים עם אשה אשר אהבת...". אמר דוד, אני אוהבה. שנאמר [דב' ו ה] "ואהבת... והיו הדברים...". לכך נאמר "מה אהבתי תורתך...". {v:4} "תורתך".
 קִיט צח {v:2} "מאויבי תחכמי" [יסוד] יותר מחכמת אויבי תחכים אותי. {v:3} "לעולם היא לי" [מצודות] ר"ל אני עוסק בה בתמידות ולזה מחכמת אותי. {v:4} "מצותך". {~:10} "מאויבי". {~:13} "לעולם". {~:19} "לעולם".
 קִיט צט {!:3} {אבות ד א} איזהו חכם? הלומד מכל אדם. [משלי כו יב] "ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו". {~:4} "עדותיך" [יסוד] חוקיך.
 קִיט ק {~:4} "פקודיך" [יסוד] מצותיך.
 קִיט קב {v:4} תורה, מורה.
 קִיט קג {v:2} "נמלצו" [יסוד] ערבים. {v:4} "אמרתך". {v:20} {יט י-יא} "משפטי ה'... ומתוקים מדבש...".
 קִיט קד {v:3} "שנאתי כל ארץ שקר". {v:4} פקודיך. {v:10} "ארח שקר".
 קִיט קה {v:2} "נר לרגלי... ואור לנתיבותי". {v:3} {איוב כט ג} "בהלו נרו עלי ראשי. לאורו אלך חשך". {v:4} "דבריך".
 קִיט קו {v:3} "נשבעתי"? "אקיימה" שבואותי. "לשמר" מצותך. {v:4} "משפטי צדקך".
 קִיט קז {v:4} "כדבריך" [מצודות] שאמרת עלי ע"י נתן הנביא [שמואל ב ז יג] "הוא יבנה בית לשמי וכןנתי את כסא ממלכתו עד עולם". {~:5} "חיני". {v:6} "נעניתי" [רש"י] נעשיתי עני ושפל "עד מאד".
 קִיט קח {v:3} "נדבות פי" [יסוד] תפלות ותהלות שפי מדבר. {v:4} "נדבות פי רצה". "ומשפטיך" [מלבי"ם] תורה. "למדני".
 קִיט קי {v:4} פקודיך.
 קִיט קיא {v:3} "נחלתי" [מצודות] אני מחזיק לעולם בתורה והיא לי לנחלה. {v:4} "עדותיך".
 קִיט קיב {v:3} "לעולם עקב" [יסוד] תמיד בשלמות.
 קִיט קיג {v:4} תורתך. {v:10} "סעפים" [יסוד] דרכים עקומות.
 קִיט קיד {v:2} {ומגני אתה". {v:3} "לדברך יחלת".
 קִיט קטו {v:3} "לאמר לרשעים "סורו". "ואצרה מצות אלהי". {~:6} {מלבי"ם} שבעת תלחמו עמי הגם שה' מגן לי תשביטני מנצור את המצות, כי אני טרוד במלחמה ואני מתירא מפני ביטול תורה ומצות. {v:10} "מרעים" אינם סרים.
 קִיט קטז {v:2} "סמכני כאמרתך ואחיה". {~:4} "כאמרתך" [א"ע] [וי' יח ה] "ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה'". {~:6} "משבריי". {!:7} "ואל תבישני" [מצודות] תבייש אותי מן חקותי כי המקוה לדבר מה ונמנע ממנו תחשב לו לבושה.
 קִיט קיז {v:2} "ואושעה" [יסוד] אהיה נושע על ירך. {v:3} "ואשעה בחקיך תמיד" [יסוד] ואספר ואתעסק בלימוד חוקיך תמיד. {~:5} "סעדני" [יסוד] עזור לי.
 קִיט קיח {v:4} "סלית" [מצודות] רמסת כל השוגים מעשות חוקיך ר"ל עם כי יאמרו שגגה היתה. "כי שקר תרמיתם" - כי יודע אתה שערמתם שקר ולא בשגגה נעשה כי מזידין המה. {~:9} "סלית" [יסוד] השמדת. {v:10} "כי שקר תרמיתם".
 קִיט קיט {v:2} "אהבתי עדתיך". {v:5} "סיגים השבת" [יסוד] כפסולת האבדת. {~:9} "סגים השבת". {~:13} "כל...".
 קִיט קכ {!:3} {מצוה תל"ב [דב' י כ]} "את ה' אלהיך תירא". [א"צ - התשובה] צריך החוטא לידע ולהאמין מעומק הלב שיש לו גמול ועונש בדינים קשים על העבירות שעשה, ואם לא ידע זה, לא יחוש לשוב. אבל אחר שיבורר אצלו העונש, אז ישוב ויתחרט, ויבקש מאת האל המהולל מחילה. {v:4} "ומשפטיך יראתי" [רש"י] [מפורעות גזרותיך. {v:17} [רש"י].
 קִיט קכא {v:3} "עשיתי" [א"ע] אני לא הייתי עושק רק עושה צדק. {v:10} "עושקי". {v:11} "בל תניחני ל...".
 קִיט קכב {v:10} לעשוק.
 קִיט קכד {~:3} "וחקיך למדני". {~:4} "וחוקיך למדני". {~:5} "עשה עם עבדך כחסדך".
 קִיט קכה {v:2} "ואדעה". {v:3} "עבדך אני". {~:4} מבין. "עדותיך". {~:5} {מלבי"ם} אולם שתביני עדותיך עד שאדעם בידיעה ברורה, על זה אין צריך חסד, כי זה אתה מחויב מצד שאני עבדך, שהאדון יבאר אל העבד את הנהגתו הגלויה למען

- ידע הנהגתו ודרכו. {11:1} [צוהר] "עבדך אני" - לשוב אליך רצוני. "הבינני" - תן בי בינה. "ואדעה" - כדי לדעת. "עדותיך" - זמני עת רצון.
- [קִיט כָּבוֹ] {3:1} [רש"י] שאדם (פנוי) צריך להיות יגע בתורה כל שעות היום... ורבותינו דרשו ממנו שעוברין על דברי תורה כדי לעשות סייג וגדר לישראל... [תמורה יד/ב] מוטב תיעקר תורה ואל תשתכח תורה מישראל. {9:~} "עת לעשות" [מצודות] יש עת קבוע לעשות לה' משפט בהרשעים אשר הפרו תורתך. {10:v} "הפרו תורתך".
- [קִיט קִבּוֹ] {3:1} "על כן..." [מצודות] בעבור שיודע אני שתבוא עת המשפט לכן "אהבתי". {4:v} "מצותיך". {11:~} "על כן אהבתי" [רש"י] על אשר אהבתי מצותיך ראוי לך ללמדני עת רצון ומה אעשה לך ותרצני [קכה] "עדותיך".
- [קִיט קִכָּה] {3:v} "כל פקודי" [רש"י] כל דבר אשר צוית בתורתך. "ישרתי" - ישרו בעיני ואמרתי עליהם ישרו כל זה כדאי אני שתמחול ותרצה לי. "כל ארח שקר שנאתי" [משלי ח יג] "יראת ה' שנאת רע גאה וגאון ודרך רע ופי תהפכות שנאתי". {10:~} "אורח שקר".
- [קִיט קִכָּט] {3:v} "נצרתם נפשי" [יסוד] שמרה אותם נפשי. [רש"י] כולם כי לא נודע איזה יכשר. [מאיר] אקיים את כל המצוות כי אינני יודע מי המבחרות. [אבות ב ב] והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות. {4:v} "פלאות עדותיך" [מצודות] מכוסה ונעלם. [רש"י] ... יש מצוות קלות שהרבית במתן שכרן כגון שלוח הקן. [דב' יז ח] "כי יפלא ממך". [דב' ל יא] "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ולא רחקה הוא". {13:v} "פלאות" [יסוד] נפלאים.
- [קִיט קִל] {4:v} "פתח דבריך" [מצודות] ר"ל כאשר יתחיל האדם להתבונן בתורה יאירו עיניו ויוסיף תבונה בכל עת. "מבין" - היא נותנת בינה לפתיים.
- [קִיט קִלָּא] {3:1} [א"ע] "פי פתחתי" כמו שואף לקבל דברך. [מלבי"ם] ודוד אומר כי אצלו המצוות הם כמו האויר. {4:~} מצותיך.
- [קִיט קִלָּב] {2:v} [מלבי"ם] המשפט הוא המגיע מן הדין, והחנינה הוא מתנת חנם, ואוהבי שמו ישגיח ה' עליהם בהשגחה מופלאה: [מש' יב כא] "לא יאונה לצדיק כל און". {3:~} "לאוהבי שמך". [דב'] "לאהבה את ה'..." {4:1} "פנה אלי וחנני" [כה טז]. "כמשפט". {5:~} חנון. {17:1} "כמשפט" [מצודות] כראוי לחנן "לאוהב שמך". [מלבי"ם] המשפט הוא המגיע מן הדין, והחנינה הוא מתנת חנם...
- [קִיט קִלָּד] {4:~} "פקודיך". {10:v} "מעושק".
- [קִיט קִלָּה] {2:~} כשירד מהר סיני [שמ' לד ל] "וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו". {3:~} עבדך. {4:~} מלמד חוקיו. {5:~} מאיר פניו.
- [קִיט קִלָּו] {3:~} "לא שמרו תורתך". {15:~} "פלגי" [מלבי"ם] והגם שיש בידי חטא בת שבע שתרתני אחרי עיני, כבר ירדו עיני פלגי מים על שלא שמרו תורתך - וכבר שבתי בתשובה ונמחל לי.
- [קִיט קִלָּז] {4:v} "וישר משפטיך" [מצודות] כ"א ממשפטיך הוא ישר. [מלבי"ם] משלם לצדיק שכרו ולרשע ענשו. {17:v} "משפטיך" [יסוד] דיניך.
- [קִיט קִלָּח] {4:v} [מצודות] עדותיך אשר צוית המה צדק ואמונה מאד. "ואמונה" [מלבי"ם] שאתה נאמן לתת לכ"א את המגיע לו.
- [קִיט קִלָּט] {6:v} "צמתני" [מצודות] הכעס כרתה אותי כי צרי שכחו דבריך והדבר הזה מכעיס אותי.
- [קִיט קִמ] {3:~} אהב את "אמרתך".
- [קִיט קִמָּא] {3:v} "פקודיך לא שכחתי" [מלבי"ם] כי אני עושה אותם מאהבה לא בעבור כבוד. {4:v} "פקודיך". {6:~} "צעיר אנוכי ונבזה". {16:v} "צעיר" [מצודות] עניינו קטן ושפל. [שמואל א יז יד] "ודוד הוא הקטן".
- [קִיט קִמָּג] {2:v} "מצותיך שעשועי". {3:v} "מצותיך שעשועי". {4:v} "מצותיך". {6:v} "צר ומצוק מצאוני".
- [קִיט קִמָּד] {2:~} [מצודות] לכן "הבינני ואחיה" ע"י בחיי עוה"ב עד עולם כאשר המה קיימים עד עולם. {6:~} "הבינני ואחיה". {11:v} "הבינני". {13:v} "לעולם". {17:v} "צדק".
- [קִיט קִמָּה] {3:v} "קראתי בכל לב". {4:~} "חוקיך". {5:~} "ענני".
- [קִיט קִמָּו] {3:v} "קראתיך". {4:~} "עדותיך". {11:v} "הושיעני".
- [קִיט קִמָּז] {3:v} "קדמתי בנשף" [צוהר] קמתי באמצע הלילה. {4:~} "לדברך".
- [קִיט קִמָּח] {3:v} "קדמו עיני אשמרות" [יסוד] הקדימו עיני להקיץ באשמרת הבקר.
- [קִיט קִמָּט] {3:~} "קולי...". {5:v} "כחסדך".
- [קִיט קִנ] {6:v} "קרבו רדפי זימה" [יסוד] עושי תועבה להזיקני. {10:v} "מתורתך רחקו".
- [קִיט קִנָּא] {5:~} "קרוב אתה ה'" [צוהר] את השבים מקרב אתה ה'.
- [קִיט קִנָּב] {3:v} "קדם" [צוהר] עתידות, [יסוד] ראשית "ידעתי מעדותיך" הם מתורך. {4:v} "כי לעולם יסדתם" [יסוד] כי המה מיוסדים לנצח.
- [קִיט קִנָּו] {2:~} "חינני". {4:v} "כמשפטיך". {11:v} "כמשפטיך חינני" [מצודות] כמנהגך לרחם על הבריות. {12:~} "רחמיך רבים". {17:~} "כמשפטיך" [מלבי"ם] מצד המשפט והדין כפי זכותי.
- [קִיט קִנָּז] {3:v} "מעדותיך לא נטיתי". {6:v} "רבים רודפי וצרי".
- [קִיט קִנָּט] {3:v} "פקודיך אהבתי". {4:~} מחינני. {5:v} חסד.
- [קִיט קִס] {4:v} "ראש דבריך אמת" [יסוד] מאז ראשית דברך אמת. {13:v} "ולעולם" [צוהר] נצחיות.

- [קט קסא] {v:3} "ומדברך פחד לבי" [יסוד] ומלעבור על צווייך פחד לבי. [משלי כה יד] "אשרי אדם מפקח תמיד" [ברכות ס/א] ההוא בדברי תורה כתיב. {v:6} "שרים רדפוני חנם" [יסוד] נכבדים רדפו אותי ללא סבה.
- [קט קסב] {v:4} "אמרתך".
- [קט קסג] {~:4} "תורתך".
- [קט קסד] {v:3} "שבע" [מצודות] פעמים רבות וכן [משלי כד] "שבע יפול צדיק וקם".
- [קט קסה] {v:2} "לאוהבי תורתך" [מצודות] יהיה לאוהבי תורתך. "ואין למו" - לא יבוא להם מכשול. {v:3} אהבת התורה.
- [קט קסו] {v:3} "שיברתי" [יסוד] קויתי. "עשיתי". {v:4} מצותיך. {v:5} ישועתך.
- [קט קסז] {v:3} שמרתי ואהבתי עדותיך.
- [קט קסח] {v:4} "כל דרכי נגדך" [רש"י] אתה יודע כל דרכי.
- [קט קסט] {~:3} "תקרב רינתי לפניך" [מלבי"ם] הרנה קודמת אל התפלה והתחנה, שתחלה מרנן ואומר מזמורים ואת"כ מתפלל. {~:5} מבין אותי.
- [קט קע] {~:4} "תבוא תחינתי לפניך". {~:5} "הצילני". {~:6} "הצילני".
- [קט קעא] {v:3} [מצודות] כאשר תלמדני חוקיך אז תאמרנה שפתי תהלה.
- [קט קעג] {v:3} "פקודיך בחרתי". {v:5} "לעזרני". {v:11} "תהי".
- [קט קעה] {v:2} "תחי נפשי". {v:3} "ומשפטך" [אריה] כ"ד ספרי התנ"ך. {v:4} משפטך. {v:5} "יעזרני". {v:11} "תחי נפשי" [יסוד] תן חיים לנפשי. [אריה] יהי רצון. {~:12} "ותהללך".
- [קט קעו] {v:3} "מצותיך לא שכחתי". {~:4} "בקש". {v:6} "כשה אובד". {v:11} [מצודות] כמו השה הזה כשהוא אבוד מן העדר אינו יודע לחזור עד שיבקשו הרועה כן תועה אני בדעתי ולא אדע מעצמי כל תוכן כשרון הדרך לכן בקש אתה את עבדך וראה את הדרך אשר ילך בה כי לא שכחתי מצותיך והבא לטהר הלא מסייעין לו מן השמים. {v:15} "תעיתי".
- [קא א] {v:1} "שיר המעלות" [רש"י] שיאמרו הלויים אותו על 15 מעלות היורדות מעזרת ישראל עד עזרת נשים ויש כאן 15 מזמורים של "שיר המעלות" (ק"כ - קל"ד), ורבותינו אמרו שישדן דוד להעלות את התהום כמו שמפורש במסכת [סוכה נא], ולפי אגדה פתרונו שיר למאה עולות. {v:3} "קראתי". {~:5} "ויענני". {v:6} "בצרתה לי". {~:11} "קראתי".
- [קא ב] {~:5} מציל. {~:6} "הצילה נפשי". {v:10} "משפת שקר, מלשון רמיה".
- [קא ד] {~:3} "רד"ק] יש להשמר מהם כי מתוך דבריהם אינם ניכרים ברמאותם. {v:10} "רד"ק] המשילם ל"גחלי רתמים" שהם חמים מאוד.. ואפילו בעת שנראים כבים מבחוץ וידמו אפר, הם מבפנים אש בוערה. כן דברי לשון רמיה, שמראה בפני אדם שאין ליבו רע עליו, כדי שלא ישמר ממנו, וכשיפרד ממנו ידבר עליו רעות. ואמר "עם" כי שניהם בו, החיצים והגחלים.
- [קא ה] {~:6} "אוייה לי...". {~:10} "כי גרתי" [יסוד] עם "משך" - בני יפת. "אהלי קדר" - בני ישמעאל.
- [קא ו] {v:10} "שונא שלום".
- [קא ז] {v:3} "אני שלום וכי אדבר". {v:10} "המה למלחמה".
- [קא א] {v:1} [רש"י] שיר למי שעתיד לעשות מעלות לצדיקים לעתיד לבא. {~:5} "מאין יבוא עזרי" [רד"ק] לא יועיל לי הקריאה לעזרה, אם אין לי עזר מה'. {~:6} "אשא עיני אל ההרים". [א"ע] מנהג כל שהוא במצור לשאת עיניו אולי יבואו עוזרים לו להרחיק האויב.
- [קא ב] {v:4} "עשה שמים וארץ". {v:5} [א] "מאין יבא עזרי?" התשובה "עזרי מעם ה'". {v:13} "עשה שמים וארץ".
- [קא ג] {v:4} [מלבי"ם] השגחתו כפולה. א) דבוקה בך עצמך ולא יתן למוט רגלך - שמחזיק אותך בעצמך בל תמוט, ב) חוץ ממך, הוא נדמה כשומר העומד אצלך לשמור אותך מפגעים חיצונים, אולם השומר הזה נעלה מיתר שומרים כי לא ינום שומרך - כי שומר אחר ילאה ע"י תנומה ותופסק שמירתו. {v:5} "אל יתן למוט רגלך" [מצודות] לא יסיר השגחתו ממך. [צוהר] כי לא יתן לכלות את עמו, ולא ימית את הצדיקים.
- [קא ד] {v:4} "לא ינום ולא ישן". {v:5} "שומר ישראל".
- [קא ה] {v:4} [מלבי"ם] ה' - עוד מעלה בשמירתו, כי מלבד שה' שומרך - מפגעים ארציים הוא גם כן "צלך" - שהוא צל גם מרעות טבעיות שמיימיות, ואינו דומה כשומר אחר שאינו תמיד עמך, כי הוא נמצא תמיד "על יד ימינך" - עד שמצד שהוא צלך. {v:5} "שומרך".
- [קא ו] {~:4} [רד"ק] סיבת התחלואים חום וקור.
- [קא ח] {~:19} "מעתה ועד עולם".
- [קא א] {v:2} "שמחתי באומרים לי בית ה' נלך" [מלבי"ם] מצד ששם ה' שכן והוא משכן השכינה והאלהות בקדש, אמנם {~:3} "שמחתי באומרים לי" [רש"י] שמעתי בני אדם שאומרים מתי ימות אותו זקן וימלוך שלמה בנו ויבנה בית המקדש ונעלה לרגל ואני שמח. {v:19} [א"ע] זה השיר אמרו דוד שיאמר עם הזמירות בבית השם בעת שיבנה הבית.
- [קא ג] {v:19} "כעיר שחבורה לה יחדו" [רש"י] יש ירושלים הבנויה בשמים ועתידה ירושלים של מטה להיות כמותה.
- [קא א] {v:3} "אליך נשאתי את עיני". {v:4} "היושבי בשמים" [מצודות] אתה היושב בשמים.
- [קא ב] {v:3} [רד"ק] שהוא אדוננו ואנחנו עבדיו. ואין לנו למי נשא עין, אלא אליו, שנתננו בגלות, שירחם עלינו ויוציאנו ממנו. {~:5} "עד שיחננו" [א"ע] יושיענו.
- [קא ג] {v:6} "רב שבענו בו". {~:10} "בוז". {v:20} [יש' לג ב] "ה' חננו לך קוינו היה זרעם לבקרים אף ישועתנו בעת צרה".
- [קא ד] {v:6} "רבת שבעה לה נפשנו" [יסוד] רבות סבלה לה נפשנו. {v:10} "הלעג השאננים" [רש"י] לעג הגוים השאננים

שבענו. "הבוז" - שבזו את גיא היונים היא ירושלים.

[קכד א] {v:1} [רד"ק] משל על שנאת הגויים בגלות את ישראל.

[קכד ב] {v:10} "בקום עלינו אדם".

[קכד ו] {v:12} "ברוך ה'".

[קכד ז] {v:7} "נמלטה מפח יוקשים".

[קכד ח] {v:3} "עזרנו" [מצודות] העזר שלנו באה בהזכרת שם ה' עושה שמים וארץ ולא באה העזר בכח ידינו. {v:20}

[קכא ב] "עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ".

[קכה א] {v:2} [מצודות] אותם הבוטחים בה' המה "כהר ציון" אשר לא ינטה ממקומו ולעולם ישב על כנו. {v:3} "הבוטחים

בה". {v:19} "לעולם ישב".

[קכה ב] {v:4} "ירושלים הרים סביב לה". {v:5} [מצודות] כמו ירושלים שההרים מסבבים לה כן ה' סביבות עמו הבוטחים

בו להגין עליהם עד עולם. {v:19} "מעשה ועד עולם".

[קכה ג] {v:4} "למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה ידיהם". {v:10} "שבט הרשע".

[קכה ה] {v:2} "שלום על ישראל". {v:9} "יוליכם ה' את פְּעַלֵי האון" [מצודות] אותם יוליך ה' לאבדון עם פועלי האון...

{v:10} "והמטים עקלקלותם" [מצודות] אבל אותם שהמה מטים עצמם אחר דרך עקלקלות ר"ל שכל טובתם הוא לרמות את

הבריות.

[קכו א] {v:1} "בשוב ה' את שיבת ציון" [רש"י] מגלות בבל היינו כחולמים. {v:19} [מלבי"ם] מציון תקות ישראל מה שיקוו

שימלא ה' הבטחתו ע"י נביאיו להשיב שבותם.

[קכו ב] {v:3} [ברכות לא/א] אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה שנאמר "אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה". אימתי?

בזמן שיאמרו בגוים "הגדיל ה' לעשות עם אלה". {v:5} "הגדיל ה' לעשות...".

[קכו ד] {v:5} "שובה ה' את שביטנו" [צוהר] החזר נא ה' את נדחי ישראל.

[קכו ה] {v:3} לזרוע (אף בדימעה) ולקצור.

[קכו ו] {v:3} "הלוך ילך" [צוהר] זרענו מצות. {v:6} "ובכה" [צוהר] בדמע וקושי.

[קכו א] {v:1} "לשלמה" [רש"י] שיר זה אמר דוד על שלמה בנו. {v:4} "אם ה' לא יבנה בית". "שוא שקד שומר" [רש"י]

על חנינם צופה בה השומר. {v:7} "שוא" פעלו. {v:15} [רש"י] שצפה ברוח הקודש שעתידי שלמה לבנות ביהמ"ק ובו ביום

ישא את בת פרעה ועל זה נא' [יר' לב לא] "כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה" לכך אמר

המזמור הזה: למה לך בני לבנות בית ולסור מאחרי המקום? מאחר שאינו חפץ בה ל"שוא עמלו בוניו בו".

[קכו ב] {v:2} "כן יתן" [רש"י] הקב"ה פרנסה למי שמנדד שנת מעיניו בשביל לעסוק בתורה. [א"ע] שינה על דרך מתוקה

שנת העובד. {v:3} "לידידו שנא" [רש"י] למנדד מעיניו שינה. {v:10} "שוא לכם" [רש"י] בעלי האומניות המשכימים

ומאחרים למלאכתם ומתפרנסים בעצבון וביגיעה בלחם העצבים של טורח.

[קכו ד] {v:2} "כחצים ביד גבור" [רש"י] להלחם במם את אויביו. [מצודות] שכל זה המה מעשה ידי אביהם להתפאר.

[מלבי"ם] לא יהיו זרעם לריק רק יקלע אל מטרת החפץ והתכלית להעמיד זרע ברך יראי ה' ושומרי מצותיו. {v:3} "כן בני

הנעורים" [רש"י] התלמידים שאדם מעמיד מנעוריו. {v:16} "כחצים" [א"ע] שהם חזקים "כן בני הנעורים" ולא כן בני

הזקונים.

[קכה א] {v:2} "אשרי". {v:3} "ההלך בדרכיו".

[קכה ב] {v:2} [רש"י] הנהנה מיגיע כפו נוהל שני עולמות. [ברכות ח/א] "אשריך" בעולם הזה "וטוב לך" לעולם הבא. {v:3}

[אבות ד א] איזהו עשיר? השמח בחלקו... "אשריך", בעולם הזה. "וטוב לך", לעולם הבא. {v:4} {משלי יח ט} "גם מתרפה

במלאכתו אה הוא לבעל משחית". {v:20} {משלי יב ט} "טוב נקלה ועבד לו מתכבד וחסר לחם".

[קכה ג] {v:2} "כגפן פוריה" [רש"י] בניה מרובין. "בניך כשתילי זיתים" - מה זיתים אין להם הרכבה כך אין בבניך פסול.

{v:20} {יילקו"ש רות - תרו] כל הנושא אשה כשרה כאלו קיים כל התורה מראש ועד סוף, ועליו הוא אומר "אשתך כגפן פריה

בירכתי ביתך".

[קכה ה] {v:5} "יברכך". {v:19} "וראה" [מצודות] ותהיה רואה בטובת ירושלים בעת בנינה.

[קכט ב] {v:2} "לא יכלו לי".

[קכט ה] {v:10} "שונאי ציון".

[קל א] {v:3} "ממעמקים קראתיך". {v:6} "ממעמקים" [מצודות] מתוך עומק הצרות קראתי לך ה'.

[קל ב] {v:3} בקול תחנונים. {v:4} שומע בקולי, אזניו קשובות לקול תחנוני. {v:20} {ירחמיאל ביגון ופרחי מיאמי - שיר

המעלות. mp3

[קל ג] {v:17} "מי יעמוד?".

[קל ד] {v:3} "למען תורא" [יסוד] כדי שייראו ממך. {v:4} "למען תורא" [מצודות] מלשון מורא. {v:5} "עמך הסליחה".

[קל ה] {v:4} דברו.

[קל ו] {v:3} [רש"י] הריני מן המצפים לגאולה.

[קל ז] {v:3} "יחל ישראל אל ה'". {v:5} "עם ה' החסד". "והרבה עמו פדות" [מצודות] הלא פדה אותך רבות פעמים וכמו כן

יפדה אותך גם עתה כי לא יחסר לו פדות כי הרבה עמו. {v:13} "והרבה עמו פדות" [יסוד] אפשרויות רבות עמו להציל.

[קל ח] {v:5} {יסוד] והוא יכפר על ישראל מכל עונותיו. [מצודות] ר"ל הנה גם העון לא יעכב הגאולה כי הוא יפדה את

ישראל מן העונות כי כבר נתמרק העון והלך לו והרי הוא פדוי מן העין. [א"ע] כנגד [ג] "אם עונות תשמר יה". {v:19} [יר] לא י' "כי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו".

[קלא א] {3:} "לא גבה לבני" [מלבי"ם] למשל... מי שחפץ שיהיה לו גבורה מופלגת יותר מן הגבול.

[קלא ב] {v:3} "אם לא" [מצודות] הוא ענין שבועה כאומר אם לא עשיתי כן יבא עלי עונש. "ודוממתי" [יסוד] ודמיתי. "כגמל עלי אמו" - כתינוק הבוטח על אמו... כך היא "נפשי" - הבוטחת בה'. [רד"ק] יש לסמוך על האם ועל הקבלה והמסורת בגידול הילד ולא על הבינה העצמית.

[קלא ג] {19:} "ועד עולם".

[קלב א] {4:} "זכור". {v:6} "את כל עונותי" [יסוד] סבלו.

[קלב ב] {v:3} [א"ע] כי יעקב נדר נדר [בר' כח-כב] "יהיה בית אלהים" והשלים נדרו [בר' לה ז]. [רד"ק] ועיקר החלום, ביהמ"ק הוא שראה [ב"ר סט ז]. {v:19} [רד"ק] מקום המקדש היה סוד גדול שנגלה ליעקב אבינו בחלום בלבד (ולא ידוע אם נגלה לאברהם אבינו שיהיה מקום המקדש) ולכך דוד מקשר את תפילתו עם "אביר יעקב". {v:20} ברכת יעקב את יוסף [בר' מט כד] "מידי אביר יעקב".

[קלב ג] {3:} [מלבי"ם] [אם אבא', ד] "אם אתן" - שבועה על תנאי באם אבא באהל ביתי אז השבועה אם אתן שנת לעיני, ו"ערש" - הוא מיוחד לשכיבה לעונג... [מ.ציון] "יצועי" - מלשון מצעות המטה כמו [בר' מט ד] "חללת יצועי". {19:} "באוהל ביתי" [מצודות] באוהל המוכן לבית שבתי הראוי למלך.

[קלב ד] {3:} [מצודות] ר"ל להיות ישן להתענג יותר מההכרח להחיות את הנפש וגם זה הוא ענין שבועה... [קלב ה] {2:} "אמצא... משכונת...". {3:} [ג-ד]... {4:} "עד אמצא מקום" [רש"י] עד שיודע היכן יהיה מקום המקדש.

[קלב ו] {v:4} "הנה שמענוה באפרתה" [מצודות] עוד הייתי באפרת מקום מולדתי [שמואל א יז יב] "ודוד בן איש אפרתי הזה מבית לחם יהודה ושמו ישי ולו שמנה בנים", כמ"ש [בר' מה ז] "בדרך אפרת היא בית לחם".

[קלב ט] {v:3} "וחסידך ירננו" [מצודות] הלויים ירננו בשיר. {4:} "ילבשו צדק" [מצודות] בגדי כהונה [שמ' כח, כט] נקראים בגדי צדק כי הם מכפרים ומצדיקים את החוטאים.

[קלב י] {3:} "עבדך". {v:7} "אל תשב פני משיחך". {v:11} "אל...".

[קלב יא] {v:2} "מפרי בטנך אשית כסא לך". {v:4} "נשבוע... אמת לא ישוב ממנה". {v:20} [פט ד] "כרתי ברית לבחירי, נשבועתי לדוד עבדי". [שמואל ב ז יב-טז].

[קלב יב] {3:} "ישמרו... בריתי ועדותי זו אלמדם".

[קלב טו] {6:} "אביוניה".

[קלב טז] {v:3} [שמ' כח ב] "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת".

[קלב יז] {v:19} "שם... [א"ע] בדרך נבואה כי תעמוד מלכות דוד.

[קלב יח] {v:2} "ועליו יציץ ניזרו" [מצודות] על דוד יאיר ויזרח כתר המלכות ר"ל תרבה גדולתו למעלה.

[קלג א] {2:} "מה טוב ומה נעים". {3:} [רד"ק] והנראה בעיני כי על מלך המשיח ועל כהן גדול שהיה בימיו מדבר, כי שניהם גדולים אשר בישראל ואדונים עליהם. כי המלך יושב על כסא המשפט והמלוכה לצוות את ישראל לאשר יראה וירצה, והכהן הגדול יורה התורה והמצות. וקראם "אחים" שהם בגדולה ולא יקנאו זה לזה. {v:19} [רש"י] כשישב הקב"ה בבית הבחירה עם ישראל הקרויין אחים ורעים ויהיה גם הוא יחד עמהם. {v:20} [תנחומא שמ' כז] את מוצא כל האחים שונאים זה לזה: קין שונא להבל... ישמעאל שונא ליצחק... עשו שונא ליעקב... השבטים שונא ליוסף... ובאיזה אה אמרו ישראל להקב"ה? כמשה ואהרן שונא' הנה מה טוב... שהיו אוהבין ומחבבין זה את זה ש... היו שמחים זה בגדולת זה וזה בגדולת זה.

[קלד ב] {v:3} [מצודות] הרימו ידכם לה' בקדושה לברך אותו כי כן דרך המברכים להרים ידיהם למעלה. [וי' ט כב] "וישא אהרן את ידיו". ברכת כהנים.

[קלד ג] {5:} [מצודות] אם תברכו את ה' אזי גם הוא יברך אתכם מציון כי משם נשפעים כל הברכות והטובות כי הוא מקום השראת השכינה.

[קלה ד] {v:2} "ישראל לסגלתו" [יסוד] לאוצרו הנחמד של ה'. {v:4} [יש' מב א] "הן עבדי אתמך בו בחירי רצתה נפשי נתתי רוחי עליו...".

[קלה ה] {v:3} "כי אני ידעתי...". {v:13} "גדול".

[קלה יג] {v:13} "לעולם".

[קלה יד] {3:} "עבדיו". {v:5} "ועל עבדיו יתנחם" [יסוד] ולישראל עבדיו יסלת. {v:17} "כי ידין ה' עמו" [רש"י] ישפוט משפטם מאויביהם. {v:19} "כי ידין" [א"ע] כאשר דן עמו מיד פרעה. {v:20} שירת האזינו [דב' לב לו] "כי ידין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב".

[קלו א] {v:5} "טוב".

[קלו ב] {v:4} "לאלהי האלהים" [מצודות] הם מלאכי מעלה.

[קלו ג] {v:4} "לאדוני האדונים" [א"ע] המלאכים הם אדוני הארץ. [מצודות] הם צבא השמים וכסיליהם שהם אדונים למשול בארץ וה' הוא אדון אליהם ולכל אשר יחפוץ יטם.

[קלו ד] {v:4} "לבו".

[קלו ה] {v:4} "לעושה... בתבונה". {v:14} [בר' א א] "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ".

[קלו ו] {v:13} "לרקע הארץ על המים" [יסוד] למותח את הארץ על המים. {v:14} [בר' א ו] "ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך

המים". {v:20} {שמ' כ ד, דב' ה ח} "לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ". {יש' מב ה} "כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם רקע הארץ... {יש' מד כד} "כה אמר ה'... אנכי ה' עשה כל נטה שמים לבדי רקע הארץ מאתי".

[קלו ז] {v:14} {בר' א יד-טו} "ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים... ויהי כן".

[קלו ח] {v:14} {בר' א טז} "את המאור הגדל לממשלת היום".

[קלו ט] {v:14} {בר' א טז} "ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים".

[קלו י] {v:14} {שמ' יב כט} "ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על כסאו עד בכור השבי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה".

[קלו יא] {v:14} {שמ' יב נא} "ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם".

[קלו יב] {v:14} {דב' כו ח} "ויוצאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאותות ובמפתים".

[קלו יג] {v:14} {שמ' יד כא} "וישם את הים לחרבה ויבקעו המים".

[קלו יד] {v:14} {שמ' יד כב} "ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם".

[קלו טו] {v:14} {שמ' יד כז} "ווינער ה' את מצרים בתוך הים".

[קלו יט] {v:14} {במ' כא כא-כד} "וישלח ישראל מלאכים אל סיחן מלך האמרי... ויכהו ישראל לפי חרב ויירש את ארצו...".

[קלו כ] {v:14} {במ' כא לג-לה} "ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו למלחמה אדרעי... ויכו אתו ואת בניו ואת כל עמו עד בלתי השאיר לו שריד ויירשו את ארצו".

[קלו כב] {v:3} {"עבדו".

[קלו כג] {v:4} {"זכר". {v:5} {מצודות} זכר אותנו בעוד היינו בתכלית השפלות במצרים נבזים ומלוכלכים בעבודת פרך.

{v:6} {"שבשפלנו" {יסוד} שבחולשתנו. {v:13} {"עולם".

[קלו כד] {v:5} {"ויפרקנו" {יסוד} ויושיענו. {"חסדו". {v:10} {"מצרינו" {יסוד} מאויבינו. {v:13} {"עולם".

[קלו כה] {v:4} {מצודות} נותן לחם לכל הבריות ומשגיח על הכל.

[קלו כו] {v:4} {"לאל השמים".

[קלו ג] {v:10} {"ותוללנו" {מצודות} המהתלים והמלעיגים בנו שאלו דברי שמחה ואמרו לנו שירו לנו מן השיר אשר שוררתם בציון.

[קלו ה] {v:20} {"!} ירושלים של זהב / נעמי שמר. "אזיר הרים צלול כיין וריח אורנים. נישא ברוח הערביים עם קול פעמונים. ובתרדמת אילן ואבן שבויה בחלומה...".

[קלו ו] {v:3} {"אעלה את ירושלים על ראש שמחתי".

[קלו ח] {v:2} {"אשרי". {v:9} {"השדודה" {יסוד} שסופה להיות גזולה. {v:10} {"גמולך שגמלת לנו" {יסוד} המעשה הרע שעשית לנו.

[קלו ט] {v:2} {"אשרי" {א"ע} ספר אכזריות לבם שנפצו עוללי ישראל על כן למעלה את גמולך. {v:9} {"מצודות} משובח ומהולל יהיה זה אשר יאחז בידו את עולליך וירצצם על פני הסלע.

[קלו ב] {v:5} {"ועל אמתך" {מצודות} על שאתה מאמת אמרי הבטחתך לקבל שבים. "כי הגדלת על כל שמך אמרתך" {רש"י} הגדלת על כל שמך אמרתך שאתה מעביר לנו על מדותיך וסולח לנו. {v:13} {"כי הגדלת".

[קלו ג] {v:2} {"תרהבני בנפשי עז" {רש"י} הגדלתי. {מצודות} תחזקני לשום בנפשי עוז ואמצות להתחזק בעבודתך.

[קלו ד] {v:3} {"יודוך". {v:4} {"אמרי פיך".

[קלו ה] {v:3} {"וישירו". {v:4} {"בדרכי ה'" {מצודות} בהנהגת מדותיו. {v:13} {"גדול כבוד ה'".

[קלו ו] {v:5} {"ושפל יראה" {יסוד} הרי את השפל ישגיח. {v:9} {"וגבוה ממרחק יידע" {יסוד} ואת המתגאה מן השמים ייסר.

[קלו ז] {v:5} {"תחנינו... תושיעני...". {v:6} {"אם אלך בקרב צרה". {v:10} {"אויבי".

[קלו ח] {v:4} {"מעשי ידיך". {v:5} {"יגמור בעדי" {יסוד} ישרים חסדו לטובתי. {v:7} {"מעשי ידיך אל תרף". {v:11} {"אל תרף" {יסוד} אל תעזוב. {v:13} {"לעולם".

[קלו ט] {v:4} {"לרעי" {רד"ק} למחשבי. השווה [יז] "רעיך". {v:5} {"רש"י} "בנתה לרעי מרחוק" - בנתה מרחוק למושכני אל רעותך וחתך. "לרעי" - לקרבי אליך.

[קלו ג] {v:4} {"רש"י} "ארחי ורבעי זרית" - דרכי ורבעי ושכני סבת מחיצה שאין לי לעשות דבר בלא ידיעתך. "הסכנתה" - למדת. "וכל דרכי הסכנתה" {יסוד} וכל דרכי ידועים ומכרים לפניך.

[קלו ו] {v:20} {"קהלת ג יא} "את הכל עשה יפה בעתו גם את העלם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף". {איוב מב ג} "נפלאות ממני ולא אדע".

[קלו ח] {v:13} {"יש' ו ג} "... מלא כל הארץ כבודו". {יר' כג כד} "הלוא את השמים ואת הארץ אני מלא נאום ה'".

[קלו יג] {v:4} {"מש' ח כב} "ה' קנני ראשית דרכו. קדם מפעליו מאז". {v:5} {"תסכני" {יסוד} הגנת עלי.

[קלו יד] {v:3} {"א"צ - הזכירה} לכן הבט (על מעשי ה'), ועשה עצמך כאלו לא ראית הנפלאות מימך, ויהא נראה בעיניך כאלו היית סומא עד עתה ועכשו פתחת עיניך, אז היה נפלא בעיניך מאד, כך תעשה עצמך בכל יום.

[קלו יז] {v:3} {"רש"י} כנסת ישראל אומרת מה נכבדו בעיני הצדיקים שבכל דור ודור ומה עצמו ראשיהם - חשבון ספירותיהם, לשון {שמ' ל יב} "כי תשא את ראש בני ישראל". {וי' יט יח} "ואהבת לרעך כמוך". {v:4} {"מצודות} ומה מאוד יקרו לפני מחשבותיך ומה מאוד עצמו ורבו ראשי הדברים וכללותיהם.

- קלט יח {v:3} "אספרם..." {v:13} [רש"י] אם באתי לספור את טוב מעשי ה' - מחול ירבוך.
 קלט יט {v:5} [מלבי"ם] "אם תקטול אלוה רשע" - שלא ימצא רשע וטוב לו. "ואנשי דמים יסורו ממני" - ולא יוסיפו לארוב על נפש צדיק שלא ימצא צדיק ורע לו. [מ.ציון] "אם תקטול" - אשר תהרוג. {v:11} "אם... אלוה...".
 קלט כא {v:3} [הקדמת הרמב"ם לפרק חלק] וכשנתקלקל לאדם יסוד מאלה 13 היסודות הרי יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא צדוקי ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות ומצוה לשונאו ועליו נאמר "הלא משנאך ה' אשנא". [קשו"ע כט יג] ושנא את האפיקורסים והמסיתים והמזיחים וכן המסורות. {v:20} [טו ד] "נבזה בעיניו נמאס".
 קלט כב {~:4} [קשו"ע כט יג] הלא הוא אומר [וי' יט יז-יח] "לא תשנא את אחיך בלבבך... ואהבת לרעך כמוך אני ה'", מה טעם? כי אני בראתיו. ואם עושה מעשה עמך אתה אוהבו, ואם לאו אי אתה אוהבו.
 קלט כג {!:4} "שרעפי" [יסוד] מצפוני והרהורי.
 קלט כד {~:3} "וראה אם..." [מצודות] כי טוב לי המיתה משאחטא עוד. [מלבי"ם] כי טוב שאמות זכאי ואל אמות חייב, ולכן אם תראה שאני מוכן ללכת בדרך רע תקחני מן העולם. {~:4} רואה אם עוצב בי. {~:5} "ונחני" [יסוד] והדריכני. {v:15} "אם דרך עוצב בי" [רש"י] אם דרך מעצבה וקלקול בי.
 קמ ב {v:5} "תנצרני". {v:6} "חלצני". {v:7} "תנצרני" [יסוד] תשמור אותי. {v:20} [ה].
 קמ ה {v:5} "תנצרני". {v:6} "אשר חשבו..." {v:7} "שמרני". {v:20} [ב].
 קמ ז {v:3} "אלי אתה". {~:5} "האזינה". {v:11} "קול תחנוני".
 קמא א {~:3} "קראתיך". {~:6} "חושה לי... בקראי לך". {v:11} "האזינה".
 קמא ב {~:3} [יסוד] כמו "קטורת". "מנחת ערב" [יסוד] כתמיד של בין הערביים.
 קמא ג {~:3} [אבות א' ז] כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה.
 קמא ו {~:3} "אמרי כי נאמו".
 קמא ח {v:7} "אל תער נפשי" [מצודות] אל תשפוך נפשי והוא ענין מליצה כי בצאת הנפש מן הגוף היא כאלו נשפכה ממנו. {v:11} "אל...".
 קמא ט {v:11} "שמרני...".
 קמא י {v:6} "יחד אנוכיו..." {v:9} "יפלו במכמוריו" [מצודות] כולם יפלו כ"א ברשתו אשר טמן עלי. [מלבי"ם] "עד אנכי אעבר" - ואז יצאו מן המכמור בלי פגע, כי איני מבקש רעתם רק שלא יוכלו לנגוע בי לרעה, וכן היה שנתעכבו ע"י מלחמת פלשתים עד שניצול דוד ואנשיו. {v:11} "יפלו...".
 קמב א {v:1} [צוהר] כשהסתתר דוד במערה מפני שאול.
 קמב ג {v:6} "צרתי".
 קמב ד {~:3} "נתיבתי, באורח זו אהלך". {v:6} "בהתעטף עלי רוחי" [יסוד] כאשר תחלש ותתעלף עלי רוח נשמת. "בהתעטף" [מ.ציון] כשהאדם בצרה הוא מעונה וכפוף וכאילו מעוטף קצת הגוף בקצתו ורוחו בקרבו גם היא כאילו מתעטף. {v:10} [מצודות] בעת תתעטף רוחי בעבור רוב הצרות ואתה הלא ידעת נתיבתי אשר אלך בעת ההיא כי לא אלך לעשות למי מהם מאומה רע ועכ"ז באורח זו אשר אהלך כפוף ומעונה טמנו עלי פח ללכדני עם כי לא הלכתי להרע להם. [מאיר] להכשיל אותי.
 קמב ה {v:6} "אבד מנוס" [מצודות] אין לי למי לנוס לעזרה. {~:10} "אין דורש". {~:11} "הביט" [צוהר] הסתכל ה'. {!:20} פרחי מיאמי - זעקתי אליך השם mp3.
 קמב ו {!:3} "זעקתי". "אתה מחסי". "חלקי בארץ החיים" [א"ע] כי לא אקוה שירפאני אדם מארץ החיים רק אתה חלקי. {v:5} "חלקי בארץ החיים" [מלבי"ם] אחר שנתת חלקי בחיים ראוי שתשמור חיי. {~:6} [אריה] בהקשר לפרק הזעקה היא ממצוקה. {v:11} "זעקתי אליך ה'".
 קמב ז {~:3} [~:3] ברינה. {~:5} "הצילני". {v:6} "דלותי" [יסוד] נחלשתי. "אמצו ממני" [יסוד] חזקים הם ממני. {v:10} רודפי, "אמצו ממני". {v:11} "הקשיבה".
 קמב ח {v:3} "להודות" [מצודות] למען אודה שמך. {v:4} "כי תגמל עלי" [יסוד] תגמול את חסדך עלי. {v:5} [רבה בר' לך א] "הוציאה ממסגר נפשי" - זה נח שהיה סגור בתיבה י"ב חדש. "להודות את שמך" - לתת הודיה לשמך. "בי יכתירו צדיקים" - יתכללון בי צדיקיא. "כי תגמול עלי" - שגמלת עלי ואמרת לי [בר' ח טז] "צא מן התיבה". {v:6} "הוציאה ממסגר נפשי" [א"ע] טעם ממסגר בעבור היותו במערה. [מצודות] ממקום מחבואי שאני טמון ונסגר בה... אבל עתה עודי מעונה ונרדף מי יפנה אלי ומי יחשב אותי. {!:11} "הוציאה ממסגר" [מצודות] ממקום מחבואי שאני טמון ונסגר בה. {!:19} "בי יכתירו צדיקים" [יסוד] שבסיבתי יתפרסם כתר מלכותך ע"י הצדיקים. {v:20} [יג ו] "כי גמל עלי". [יש' מב ז] "לפקח עינים עורות להוציא ממסגר אסיר מבית כלא ישיבי חשך".
 קמג א {~:3} "תפילתי... תחנוני". {v:4} "באמונתך" [מצודות] לאמת ולאמן הבטחתך עלי. "בצדקתך". {v:5} "שמע... האזינה... ענני".
 קמג ב {~:4} שופט "את עבדך". {!:16} "כי לא יצדק לפניך כל חיי". [יחזקאל פרק יד יד] "והיו שלשת האנשים האלה בתוכה נח דניאל ואיוב. המה בצדקתם ינצלו נפשם נאם אדני ה'".
 קמג ג {v:6} [איכה ג ו] "במחשכים הושיבני כמתי עולם".
 קמג ד {v:6} "ותתעטף" [מלבי"ם] יצייר שדומה כמי שהגיע קצו למות עד שרוחו שהיא כחותיו הרוחניים והנפשיים, מתעטפים ומסתתרים עליו, וכן הלב - שהוא מעון החיים ישתומם בתוכו - כי רואה שקרובה עתו.

- [קמג ו] {v:3} [מצודות] אז **אפרוש ידי בתפלה** כי נפשי תתאוה לפעלך לעולם מבלי הפסק כארץ העיפה וצמאה המתאוה למים. {v:6} "כארץ עיפה" [רש"י] בגולה.
- [קמג ז] {~:4} מסתיר פניו.
- [קמג ח] {v:3} "בך בטחתי". "אליך נשאתי נפשי". {~:4} "השמיעני" [א"ע] כאילו קול יקראני ממרום כי משם יעשה עמי חסד וטעם בבקר כי רובי ההליכות והמלאכות תחלתם בבקר. {~:5} "הודיעני דרך זו אלך" [מצודות] הדרך אשר אלך בה להנצל מיד האויב.
- [קמג ט] {v:3} "אליך כסיתי" [יסוד] כי אתה מחסי ומגני.
- [קמג י] {~:3} "עשות רצונך". {~:4} "רצונך". {v:5} "רוחך טובה".
- [קמג יא] {~:2} "תחיני" [יסוד] החייני נא. {~:4} "שמך". "בצדקתך". {~:5} "תוציא מצרה נפשי". {v:6} "תוציא מצרה נפשי"
- [קמג יב] {v:3} "כי אני עבדך" [מצודות] ועל האדון להציל עבדו מיד הקמים עליו.
- [קמג א] {v:1} "לדוד" [יסוד] מזמור שחברו דוד.
- [קמג ב] {v:19} "הרודד" [מצודות] השוטח "עמי" להיות מצע "תחתי" ונכנעים לי.
- [קמג ג] {v:2} "שמ' לג יב" ויאמר משה אל ה' ראה אתה אמר אלי העל את העם הזה ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי ואתה אמרת **ידעתך בשם** וגם מצאת חן בעיני.
- [קמג ד] {~:4} [איוב ז א] "הלא צבא לאנוש עלי ארץ וכימי שכיר ימיו". [א"ע] "הלא צבא" - זמן קצוב. [אבות ב טו] היום קצר והמלאכה מרבה, והפועלים עצלים, והשכר הרבה, ובעל הבית דוחק.
- [קמג ז] {~:4} "ממרום". {v:7} "והצילני ממים רבים". {~:10} "בני נכר".
- [קמג טו] {!2} "אשרי העם". [רבה במ' יד ט] אין **אישורן** של ישראל אלא על שבחרו בהקב"ה להיות להם לאלהים והקב"ה בחר בהם להיותם לו לעם סגולה. {~:4} אלוהי עמו.
- [קמג א] {!1} הפרק הוא בסדר א"ב מלבד האות נ'. [ברכות דף ד/ב] מפני מה לא נאמר נו"ן? באשרי מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל דכתיב [עמוס ה ב] "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל". {v:3} "ארוממך אלוהי... ואברכה...". {~:4} "המלך... שמך". {v:12} "תהילה...". {~:19} "לעולם ועד".
- [קמג ב] {!3} "בכל יום אברכך". {~:4} "שמך". {v:12} "ואהללה...". {~:19} "לעולם ועד".
- [קמג ג] {~:3} "אין חקר" [רד"ק] ולא ישיגנה האדם ברוב החקירה, כי אין לה חקר. אלא שיהללנו האדם לפי שכלו. {~:12} "ומהולל". {v:13} "גדול" [מלבי"ם] הגדולה אצל ה' מורה שהוא ראשית כל הסבות ואחרית כל המסובבים שהכל מאתו. [יש' מ כח] "לא ייעף ולא ייעג **אין חקר** לתבונתו". [איוב יא ז] "**החקר** אלוה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא".
- [קמג ד] {v:3} [רד"ק] יספר זה הדור שהולך טרם לכתו לדור אחר הבא, המעשים הנוראים שראו בימיהם והגבורות שראו בחייהם. לפי שישבחוהו הדור הבא על מה שעבר, שלא ראו אלא שהוגד להם, ועל מה שיראו בימיהם. {~:4} "מעשיך".
- {~:12} "ישבח". {~:13} "וגבורותיך". {v:20} [קהלת א ד] "**דור הולך ודור בא** והארץ לעולם עומדת".
- [קמג ה] {v:3} "אשיחה" [מצודות] מלשון שיחה ודבור. {~:12} "אשיחה". {v:13} "הדר כבוד הודך" [רד"ק] יפי כבוד עוזך. [א"ע] עקרי כבוד גבורותיך הנראות גם דברי נפלאותיך שלא יבינום הדורות. [מלבי"ם] הוד הוא פנימי מהדר.
- [קמג ו] {v:3} [מצודות] כמו שאני אספר גדולתך כן כולם "יאמרו" חוזק מעשיך הנוראים. {v:13} "ועזוז" [מציון] מלשון עוז וחוזק.
- [קמג ז] {v:3} "זכר רב טובך יביעו" [רש"י] דור לדור גבורתך ידברו זה לזה לאמר טוב לנו להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו של הקב"ה. {v:4} צדקתך. {v:5} "טובך". {~:14} "זכר".
- [קמג ח] {!5} [רד"ק] "חנון" - שחונן הבריות ונותן להם צרכם. "ורחום" - שמרחם וחומל עליהם, ושומר אותם מן הנזקים ומפגעי העולם. {v:20} "שמ' לד ו" "אל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת".
- [קמג ט] {v:4} [מצודות] "לכלל" - לרעים ולטובים. "על כל מעשיו" - על כל הבריות שבעולם.
- [קמג י] {v:3} "וחסידיך יברכוך" [רד"ק] החסידים, שהם מתבוננים תמיד במעשיך, הם יברכוך תמיד. [ברכות נד/א] הרואה... אומר ברוך ש... {v:4} "יודוך ה' כל מעשיך" [יסוד] יודו לך ה' כל ברואך. [רד"ק] אף מיני החיים שאין בהם דעת מתיקון יצירתך בהם והכנת מזונותם, "יודוך" האדם המבין בהם. והרי הם כאילו "יודוך". {~:12} "יודוך". {~:13} "יודוך ה' כל מעשיך".
- [קמג יא] {v:3} "כבוד... יאמרו... ידברו". {v:4} "מלכותך". {~:12} "יאמרו... ידברו". {v:13} "כבוד... וגבורתך".
- [קמג יב] {v:3} [יסוד] למען "**להודיע**". {v:4} "מלכותו".
- [קמג יג] {~:19} "מלכות כל עולמים".
- [קמג יד] {v:5} "סומך" [מלבי"ם] אולם במקום גדולתו שם ענותנותו, כי השגחתו תפשט על **השפלים והנדכאים**.
- [קמג טו] {v:2} [כתובות סז/ב] "בעתם" לא נאמר אלא "בעתו" מלמד שכל אחד ואחד נותן הקב"ה פרנסתו. {~:3} "יש' לח יח" כי לא שאול תודך מות יהלך לא ישברו יורדי בור אל אמתך" [מציון] "ישברו" - ענין **תקוה**. [רד"ק] ואנחנו היודעים כי "אליך" היא התקוה, כי אתה הנותן והמכין. {v:4} "ואתה נותן להם את אכלם" [רד"ק] ע"י השתלשלות הסיבות. ואמר "אליך ישברו" ואף על פי שאין בהם דעת, הם "ישברו" לפי טבעם אל חוקם הנתון להם. {v:5} [מצודות] "אליך ישברו" - למלאות די מחסורם. "בעתו" - לכ"א בעת הצריך לו. {~:19} "כל".
- [קמג טז] {~:2} "ומשביע לכל חי רצון" [רש"י] כדי פרנסתו הוא משביע את טובו ואת רצונו ואת ברכתו. {v:5} [מצודות]

אתה פותח את ידך ומשביע לכל חי לפי רצונו ותאותו.

[קמה יז] {v:4} "צדיק". {v:5} "וחסיד".

[קמה יח] {v:2} "קרוב ה'" אליו. {~:3} "קוראיו... יקראוהו באמת" [מצודות] בלב. שיהיה פיו ולבו שווים ולא יכחיש הלב מאמר פיו. [דב' ד כט] "ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך". {v:4} {דב' ל יד} "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיוך ובלבבך לעשותו". {~:5} "קוראיו" [יסוד] המבקשים את עזרתו. {~:19} "יקראוהו".

[קמה יט] {v:2} "רצון יראיו יעשה". {~:3} "רצון יראיו... שועתם". {v:4} "יעשה... ישמע". [מלבי"ם] רק אחר ששועו לישועה יושיעם. {v:5} "ויושיעם" [מלבי"ם] שהעובדים מיראה אם יצעקו מני צר ועל רשעים שבאים להרע להם, אז רק יושיעם - לבד, אבל לא ישמיד ויעשה נקמה באויביהם, אבל להעובדים מאהבה גם את הרשעים - שרצו להרע להם ישמיד - שכפי מדרגת העבודה והקירבה לאלהים כן מדרגת ההשגחה. {~:6} "שועתם" [מצודות] צעקתם. {~:19} "ויושיעם". {v:20} "יעשה ו... ישמע...". [שמ' כד ז] "ויקה ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע".

[קמה כ] {~:2} ה' "שומר" עליהם. {~:3} "אוהביו" [רד"ק] טובים מ"יראיו" [יט], כי יאהבוהו ללא תקוה טובה, וללא פחד עונש, אלא מאהבה זכה. {v:5} "שומר". {~:19} "ואת כל הרשעים ישמיד". {v:20} {מש' ב כא-כב} "כי ישרים ישכנו ארץ ותמימים יותרו בה. ורשעים מארץ יכרתו ובוגדים יסחו ממנה".

[קמה כא] {v:3} יברך. {~:4} "כל בשר" [רד"ק] כל בני אדם (חי מדבר) לבדם ולא שאר החיים התחתונים. {!:12} "תהילת ה' ידבר פי". {~:19} [רד"ק] אז "תהילת ה' ידבר פי" כי אחיה עם המתים שיחיו. "לעולם ועד".

[קמו ג] {v:3} "אל תבטחו בנדיבים" {~:9} אין לו תשועה. {v:10} נדיבים.

[קמו ה] {v:2} "אשרי" {v:3} "שברו" [יסוד] כל תקותו שם על השם. {v:5} "בעזרו".

[קמו ו] {v:4} "השומר אמת לעולם" [רש"י] לסוף דורות רבים הוא מקיים ושומר אמיתת הבטחתו. {~:5} [אריה] אין ענין עזרה מפורש.

[קמו ז] {v:4} [אריה] "עשה משפט... = אמת. "נתן לחם... = חסד. {v:5} [סידור - ברכות השחר] ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם. מתיר אסורים. {v:6} "לעשוקים" [מצודות] לנגזלים. "לרעבים". "אסורים". {~:19} [רד"ק] בכל דור ודור, וכן יעשה עם ישראל, שהם עשוקים ואסורים עתה בגלות זה. {v:20} [קג ו] "עשה צדקות ה' ומשפטים לכל עשוקים". [יר' נ לג] "כה אמר ה' צבאות עשוקים בני ישראל ובני יהודה יחדו וכל שביהם החזיקו במ מאנו שלחם".

[קמו ח] {~:3} "פקח עורים" [א"ע] אם בא לו חולי עינים או שהיה כפוף קבוע ערש לא ישען על רופא. {v:4} "אוהב

צדיקים". {v:5} "זוקף כפופים" [מצודות] האנשים הכפופים לארץ בשפל המצב המקום ב"ה זוקף אותם לעמוד זקוף ברום

המעלה. [סידור - ברכות השחר] ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם. זוקף כפופים. {v:6} "עורים... כפופים". {!:13}

[מלבי"ם] ומצד שהוא אוהב צדיקים ישגיח עליהם בהשגחה יתירה על צד הפלא. אם לפקח עיניהם, שזה כולל בין עיני השכל בין עינים הגשמיים ממש ע"פ הנס, ואם לזקוף כפיפותם שהם כפופים או מצד הענוה או מצד העוני, שילכו רומה בתעצמות כח הגויה ויתרון הכשר חכמה.

[קמו ט] {v:4} "ודרך רשעים יעות". {v:9} "יעות" דרכם.

[קמו י] {v:2} "ימלך ה' לעולם" [רש"י] יקיים את מלכותו בשמירת בניו. {v:3} [מלבי"ם] ויש הבדל בין "לעולם" ובין "לדור ודור", שלעולם מציין הזמן התמידי הבלתי מתחלק, ולדור ודור מציין הזמן המתחלק לשני דורות. {!:4} למלוך. {~:11}

"ימלך". {v:13} [אריה] "לעולם" נצחיות.

[קמו ב] {v:6} "נדחי ישראל".

[קמו ג] {v:20} {לד יט} "קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע".

[קמו ו] {~:2} השם מעודדו. {v:3} בענוה.

[קמו ט] {v:4} נותן מזון. {v:13} "נותן לבהמה לחמה" [א"ע] הזכיר הבהמה שאין לה לב לתקן מזון לנפשה. "לבני עורב"

[רש"י] שהוא אכזרי על בניו. [מצודות] אשר יצעקו בעבור חסרון המזון.

[קמו י] {v:4} {דב' יז טז} "רק לא ירבה לו סוסים".

[קמו יב] {!:12} שיר ידוע.

[קמה א] {v:1} [צוהר] כשירים ה' כבוד ישראל ויגאלנו, ישבחו לו כל הבריאה, מתחיל במלאכים ויורד עד החי והצומח בארץ.

[קמה ב] {~:3} קריאה: "הללוהו".

[קמה ה] {~:3} לעתיד "יהללו". {v:4} "כי הוא צוה ונבראו". {v:13} "ונבראו". {~:19} "יהללו".

[קמה ו] {!:4} "ויעמידם לעד לעולם". "חק נתן ולא יעבור" [צוהר] מטרה קבע להם שאינה משתנה.

[קמה ח] {v:13} "עשה דברו".

[קמה יג] {v:4} "שמו לבדו... על ארץ ושמים". {v:13} "נשגב" [יסוד] מרומם. "הודו" [יסוד] תפארתו. {v:19} {יש' ב יא}

"ונשגב ה' לבדו ביום ההוא".

[קמה יד] {v:2} "וירם קרן לעמו" [יסוד] והרים כבוד עמו ישראל. "תהלה" - ויתן שבה "לכל חסידיו". "לבני ישראל עם

קרובו". {~:3} "הללו-יה". "חסידיו". {v:4} "לבני ישראל עם קרבו" [יסוד] הקרוב אליו. {v:5} "וירם". {v:12}

"הללויה".

[קמט ב] {v:2} "ישמח", "יגילו". {~:4} "בעושיו", "במלכם".

[קמט ג] {v:12} "יהללו".

[קמט ד] {v:2} "יפאר" [יסוד] יעטר. [צוהר] ירומם. {~:3} "ענוים" [יסוד] השפלים. {!:4} "רוצה ה' בעמו". {v:5}

"בישועה".

[קמט ה] {!:2} "ירננו על משכבותם" [מלבי"ם] שגם אחר המחול שישכבו לנוח ירננו עוד מרוב השמחה, ורומז שגם בעת הגויעה והשכיבה בקבר ירננו, כי מי שדבקה נפשו בה' בחיים ימות מיתת נשיקה ודבק בו ברננה ושמחה והלולא רבה כנודע. [א"ע] בהתבודדם בלילה. {v:3} "בכבוד" [יסוד] השכינה.

[קמט ו] {v:3} "רוממות אל בגרונם" [יסוד] גדלות ה' ישמעו מגרונם. "וחרב פיפיות" - אחוזה "בידם" למלחמה. [מצודות] כאלו אחזו בידם חרב בעלת שתי פיות חדודה משתי הצדדים [שופ' ג טז].

[קמט ט] {v:2} "הדר" [יסוד] כבוד " הוא לכל חסידו". {v:4} "לעשות בהם...". {~:5} "הדר הוא" [אריה] להתהדר בו כל "חסידיו". {v:9} יעשה בהם משפט. {~:18} [wiki] התואר "חסיד אומות העולם" ניתן בימינו למי שנמנה עם המעטים שפעלו למען הצלת היהודים באירופה בתקופת השואה. התואר ניתן בהתאם לחוק יד ושם משנת 1953. {v:19} [רש"י] "משפט כתוב" - [יח' כה] "ונתתי את נקמתי באדום...", ואם תאמר עדיין לא נולד יחזקאל. כשאמר דוד זאת נתנבא דוד על קץ הגאולה וכשיבא הקץ כבר כתוב הוא המשפט זה ימים רבים.

[קנ א] {v:1} [צוהר] להלל את ה' בכל מיני כלי שיר. אמר י"ג פעם תיבת 'הללוהו' כנגד י"ג מדות של הקב"ה. [קנ ו] {v:3} [רבה דב' ב לו] מהו [דב'] "בכל לבבך ובכל נפשך"? ... על כל נשימה ונשימה שאדם מעלה חייב לקלס את יוצרו. מנין? שנא' [תה' קנ ו] "כל הנשמה תהלל יה".